

Onderzoek naar de financiële aspecten van pleegzorg

Opdrachtgever: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport - de directie Jeugd

Rotterdam, 31 augustus 2018

Onderzoek naar de financiële aspecten van pleegzorg

Opdrachtgever: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport - de directie jeugd

Rotterdam, 31 augustus 2018

Inhoudsopgave

Voorwoord	7
Managementsamenvatting	9
Onderzoeksamenvatting	11
1 Achtergrond en doelstelling onderzoek	21
1.1 Doelstelling van het onderzoek	21
1.2 Pleegzorgregeling	22
1.3 Leeswijzer	22
2 Aanpak en methode	23
2.1 Contact leggen met de kerngroep	23
2.2 Vooronderzoek	23
2.3 Construeren en programmeren enquêtes	23
2.4 Respons enquêtes monitoren en analyse resultaten	24
2.5 Bijeenkomst met gemeenten en focusgroep pleegzorgorganisaties	24
2.6 Beperkingen van het onderzoek	24
3 Representativiteit steekproeven	25
3.1 Steekproef pleegouders	25
3.1.1 Betrouwbaarheid steekproef	25
3.2 Steekproef pleegzorgorganisaties	29
4 Kosten van pleegouders	31
4.1 Kosten voor pleegkinderen	31
4.1.1 Vaste lasten	32
4.1.2 Zorg	35
4.1.3 Reis- en transportkosten	36
4.1.4 Opvang en onderwijs	38
4.1.5 Verzekeringen	39
4.1.6 Kosten opname in een instelling en kosten voogdijschap	40
4.1.7 Overige kosten	40
4.1.8 Kosten voor begeleiding van pleegkinderen door pleegouders	42
4.2 Financiële verandering voogdijschap	43
4.3 Financiële ondersteuning in de toekomst	43
5 Vergoedingen voor pleegouders	45
5.1 Gebruik en hoogte vergoedingen door pleegouders	45
5.1.1 Pleegvergoeding	46
5.1.2 Vergoedingen extra toeslagen	47
5.1.3 Vergoeding bijzondere kosten	48
5.1.4 Kinderopvangtoeslag	49
5.1.5 Gebruik gemeentelijke regeling en landelijke reisproducten ivm opleiding	49
5.2 Aansluiting vergoedingen op kosten van pleegouders voor pleegkinderen	50
5.3 Verschil tussen totale vergoedingen en totale kosten	52

5.3.1	Pleegouders die meer kosten maken dan de totale vergoedingen	52
5.3.2	Pleegouders die minder kosten maken dan de totale vergoedingen	53
5.3.3	Verschillen tussen pleegouders die meer kosten maken dan zij aan vergoedingen ontvangen versus pleegouders die minder kosten maken dan zij aan vergoedingen ontvangen	55
6	Gemeentelijke tarieven pleegzorg	61
6.1	Proces van financiering pleegzorg	61
6.2	Kosten pleegzorgorganisaties	61
6.3	Vergoedingsstructuren en tariefstelling	62
6.3.1	Vergoedingsstructuren	62
6.3.2	Tariefstelling pleegzorgorganisaties per jeugdzorgregio	62
6.3.3	Opbouw van de tarieven	64
6.3.4	Verandering financiële afspraken	65
6.4	Aandachtspunten vergoedingsstructuren en tariefstelling	65
6.4.1	Vergoedingsstructuren tariefstelling en buitenregionale plaatsingen	65
6.4.2	Vergoeden van bijzondere kosten	65
6.4.3	Tijd voor primaire proces	66
7	Informatie ten behoeve van fiscale vrijstelling pleegvergoedingen en financiële aspecten voor éénverdienersgezinnen	69
7.1	Informatie ten behoeve van fiscale vrijstelling pleegvergoedingen	69
7.1.1	Ontwikkeling van het aantal pleeggezinnen met meer dan drie pleegkinderen	69
7.1.2	Kosten die pleegouders met meer dan drie pleegkinderen maken en de wijze waarop pleegzorgaanbieders zicht hebben op de werkelijke uitgaven door pleegouders	70
7.1.3	De mate waarin de vergoedingen voor pleegouders met meer dan drie pleegkinderen toereikend zijn	70
7.1.4	Mate waarin pleegouders meer kosten of minder kosten maken dan het totaal aan vergoedingen	71
7.2	Financiële aspecten voor éénverdienersgezinnen	72
8	Bijlage: Beschrijving onderzoeksplan	75
8.1	Leefwereld pleegouders	75
8.1.1	Contact leggen met de kerngroep	75
8.1.2	Vooronderzoek	75
8.1.3	Construeren, programmeren enquête pleegouders en pilot	75
8.1.4	Respons enquêtes monitoren & analyse resultaten	76
8.2	Gemeentelijke tarieven	76
8.2.1	Contact kerngroep	76
8.2.2	Vooronderzoek	77
8.2.3	Construeren, pilot en programmeren enquête pleegzorgorganisaties	77
8.2.4	Respons enquêtes monitoren & analyse resultaten	77
8.2.5	Bijeenkomst met gemeenten	77
8.2.6	Focusgroep met pleegzorgorganisaties	77
8.3	Informatie ten behoeve van evaluatie fiscale vrijstelling pleegvergoedingen	78

Voorwoord

Voor u ligt de rapportage van het onderzoek naar financiële aspecten van pleegzorg, uitgevoerd door Ecorys en Vanberkel Professionals. Een kwantitatief en kwalitatief onderzoek onder pleegouders en pleegzorgorganisaties uitgevoerd in de periode februari – augustus 2018. Om pleegzorg nu en in de toekomst goed in te kunnen zetten is het belangrijk dat alle betrokken partijen zicht hebben op de financiële aspecten van pleegzorg. Doel van het onderzoek is duidelijkheid te geven over de gehanteerde tarieven voor pleegzorg, de kosten die pleegzorgorganisaties maken, en de kosten en vergoedingen waar pleegouders mee te maken hebben. Inzage in mogelijke knel- en verbeterpunten maakt dat beter kan worden aangesloten op de wensen en behoeften bij pleegzorg.

Resultaten van het onderzoek bieden het ministerie van VWS en de kerngroep van partijen in de pleegzorg inzicht in de kosten waarmee pleegouders te maken hebben. Door de kosten af te zetten tegen de vergoedingen is vast te stellen in hoeverre de vergoedingensystematiek toereikend is dan wel op welke punten deze tekort schiet. Ook biedt het onderzoek zicht op de verschillen in tarieven die gehanteerd worden door gemeenten en hoe de samenwerking tussen gemeenten en pleegzorgorganisaties verloopt. Ten slotte biedt het onderzoek de benodigde informatie ten behoeve van de evaluatie van de fiscale vrijstelling voor pleegvergoedingen in de inkomstenbelasting.

Velen hebben aan het tot stand komen van dit rapport meegewerkt. We willen alle pleegouders die hebben deelgenomen aan de enquête hartelijk danken voor hun inbreng. De enquête was omvangrijk en heeft veel tijd van hen gevraagd. Pleegzorgorganisaties hebben in ruime aantallen zicht gegeven in de tarieven die gemeenten hanteren en hebben in een focusgroep met ons gesproken over de kosten die zij maken en de samenwerking met gemeenten. Lector Jack de Swart van de Saxion Hogeschool heeft waardevolle kennis geleverd voor de pleegouderenquête en focusgroep met pleegzorgorganisaties. Dank ook voor de partijen uit de kerngroep voor het kritisch meekijken met het onderzoeksproces en de waardevolle feedback.

Annejet Kerckhaert - Ecorys

Indra van der Valk - Ecorys

Viek Verdult - Ecorys

John Poot - Van Berkel Professionals

Managementsamenvatting

De reden dat pleegouders een kind opvangen is dat zij steun willen bieden aan kinderen die het moeilijk hebben, waarvoor de thuissituatie (tijdelijk) niet passend is. Voor het bieden van deze steun is de pleegvergoeding (inclusief bijzondere kosten vergoeding en extra toeslag) een belangrijke (financiële) randvoorwaarde. Het ministerie wil graag meer inzicht of deze randvoorwaarde goed wordt ingevuld of wellicht aanpassing behoeft.

In dit onderzoek is vastgesteld dat gemiddeld genomen pleegouders minder kosten maken voor hun pleegkind(eren) dan dat zij totaal aan vergoedingen ontvangen. Een grote groep pleegouders is minder uren gaan werken om zorg en ondersteuning te bieden voor het pleegkind. Het hierdoor gemiste (netto) inkomen is in vrijwel alle gevallen (veel) groter dan het positieve verschil tussen vergoedingen en gemaakte kosten.

Uit het onderzoek blijkt een grote variatie in het soort en de omvang van de kosten die pleegouders maken voor hun pleegkinderen. Dit verklaren we enerzijds doordat de behoeften van kinderen en het uitgavenpatroon van pleegouders tussen gezinnen verschilt. Zo zien we dat kosten oplopen met leeftijd van het pleegkind: pleegouders met kinderen van 18 jaar en ouder maken gemiddeld hogere kosten voor hun pleegkind dan pleegouders met kinderen jonger dan 18 jaar. Daarnaast is het mogelijk dat sommige pleegouders de kosten die zij in de enquête hebben aangegeven overschatten terwijl anderen deze juist onderschatten omdat pleegouders mogelijk niet gedetailleerd de kosten bijhouden die zij voor hun pleegkind(eren) maken. Door deze grote variatie in omvang van opgegeven kosten door pleegouders zien we dat ondanks dat gemiddeld genomen pleegouders minder kosten maken voor hun pleegkind(eren) dan dat zij totaal aan vergoedingen ontvangen, voor ongeveer een kwart van de pleegouders geldt dat zij meer kosten maken voor hun pleegkind(eren) dan dat zij totaal aan vergoedingen ontvangen. Voor driekwart van de pleegouders geldt dat zij minder kosten maken dan dat zij totaal aan vergoedingen ontvangen.

Het gebruik van de bijzondere kostenvergoeding ligt relatief laag; 18% van de pleegouders maakt van deze voorziening gebruik. Het gebruik van de bijzondere kostenvergoeding ligt hoger onder pleegouders die minder kosten maken voor hun pleegkind(eren) dan dat zij totaal aan vergoedingen ontvangen dan onder pleegouders die meer kosten maken voor hun pleegkind(eren) dan dat zij totaal aan vergoedingen ontvangen. Dit zou er op kunnen duiden dat sommige pleegouders die hier wel bij baat bij hebben nu onvoldoende gebruik maken van de bijzondere kostenvergoeding. Gemeenten gaan verschillend met de bijzondere kostenvergoeding om. Sommige gemeenten hebben de bijzondere kosten separaat van de pleegvergoeding geregeld, andere gemeenten hebben een integrale vergoeding waarin ook de bijzondere kosten zijn verwerkt. Dit kan het verschil in gebruik van de bijzondere kostenvergoeding tussen pleegouders mogelijk verklaren.

De helft van de pleegouders met kinderen in de leeftijd 16/17 jaar is voornemens het pleegkind financieel te blijven ondersteunen als deze 18 jaar wordt, omdat zij verwachten dat het pleegkind dan nog niet zelfstandig genoeg is. Pleegouders hebben in de antwoorden niet expliciet aangegeven of zij dit ook zouden doen als hier geen financiële vergoeding tegenover zou staan.

Volgens een inschatting van Jeugdzorg Nederland waren er in 2016 250 pleeggezinnen met meer dan drie pleegkinderen in Nederland. Wanneer op deze groep wordt ingezoomd, dan kan vastgesteld worden dat hun financiële situatie niet afwijkt van pleegouders met een, twee of drie pleegkinderen. Ook voor hen geldt dat circa een kwart meer kosten maakt voor hun pleegkind(eren) dan dat zij totaal aan vergoedingen ontvangen en drie kwart minder kosten maakt voor hun pleegkind(eren) dan dat zij totaal aan vergoedingen ontvangen. Ook hier weer met de aantekening dat het gemiste (netto) inkomen door minder gaan werken groter is dan het positieve verschil tussen ontvangen vergoedingen en gemaakte kosten. De verschillen tussen pleeggezinnen met één of twee verdienende pleegouders zijn beperkt. Er zijn geen substantiële verschillen in kosten die deze gezinnen maken.

De pleegvergoeding wordt door de gemeente door tussenkomst van een pleegzorgorganisatie aan de ouders beschikbaar gesteld. Daarnaast ontvangen deze organisaties nog een vergoeding voor de door hen uitgevoerde taken. De pleegzorgorganisaties hebben de kosten in de enquête voor dit onderzoek niet volledig genoeg ingevuld waardoor geen representatief beeld is verkregen van de verschillende kosten die pleegzorgorganisaties maken voor het uitvoeren van hun pleegzorgtaken.

Door de VNG is een handreiking opgesteld waarin de elementen die deel uitmaken van de totale vergoeding aan de pleegzorgorganisaties zijn opgenomen. Ook heeft de VNG een richtlijn meegegeven voor de hoogte van de vergoeding/het tarief. De 17 pleegzorgaanbieders die deelnamen aan dit onderzoek geven aan dat 29% van de door gemeenten gehanteerde tarieven lager liggen dan het door de VNG geadviseerde tarief. Pleegzorgorganisaties ervaren een sterke stijging van de administratieve lasten en knelpunten rond het vergoed krijgen van bijzondere kosten waardoor er te weinig tijd is voor het primaire proces. De vergoeding van deeltijdpleegzorg is een ander belangrijk aandachtspunt. Deeltijdpleegzorg kan ervoor zorgen dat kinderen langer thuis in het eigen gezin kunnen blijven wonen, omdat biologische ouders voor een periode ontlast worden en daardoor beter in staat zijn om voor hun kind te blijven zorgen. Daardoor kan worden voorkomen dat het kind uit huis geplaatst wordt. Het is daarmee een vorm van jeugdhulp die duurdere/specialistische jeugdhulp kan voorkomen. Deeltijdpleegzorg wordt nu bekostigd op basis van het aantal verblijfsdagen in een pleeggezin, maal het dagtarief, terwijl aanbieders aangeven bepaalde standaardkosten te hebben (bijvoorbeeld werven en begeleiden) die niet lager zijn dan bij voltijdsplaatsing.

Het feit dat er tussen de gemeenten grote variatie is met betrekking tot de vergoedingsstructuur, de opbouw van het tarief voor pleegzorg en de wijze van verantwoording is een belangrijke oorzaak voor de toegenomen administratieve lasten, knelpunten rond het vergoed krijgen van bijzondere kosten en de financiële knelpunten rond deeltijdpleegzorg die aanbieders ervaren. Organisaties geven desgevraagd aan dat ze, met meer budget, het primaire proces willen verbeteren door intensievere begeleiding te bieden aan pleegouders en biologische ouders, meer kindgericht te werven en te investeren in deeltijdpleegzorg en het bieden van nazorg. Een gestructureerde dialoog tussen gemeenten en pleegzorgorganisaties over deze onderwerpen wordt door de pleegzorgorganisaties gemist.

Onderzoeksamenvatting

1. Aanleiding voor het onderzoek

Pleegzorg is een belangrijke vorm van jeugdhulp. Wanneer een kind (tijdelijk) niet bij de ouders kan wonen, is opvang door pleegouders de vorm die het meest op de natuurlijke situatie lijkt. In 2016 hebben 21.685 kinderen en jongeren voor een korte of langere periode in een pleeggezin gewoond. Sinds 2005 is dit aantal met bijna 70 procent gestegen. In 2016 waren er 16.647 pleeggezinnen. In 2016 was de uitstroom van pleegouders groter dan de instroom. Een zorgelijke ontwikkeling omdat de vraag naar pleegzorg onder kinderen toe neemt. Dit kan er in de toekomst toe leiden dat er onvoldoende pleegouders zijn om aan de vraag te voldoen.

Met de invoering van de Jeugdwet, zijn gemeenten sinds 1 januari 2015 verantwoordelijk voor jeugdhulp. Gemeenten financieren de pleegvergoeding en de taken van de pleegzorgaanbieder. Er functioneren in totaal 28 pleegzorgaanbieders in Nederland, waarvan 24 regionaal opereren. De VNG heeft in 2014 een kostendekkend basistarief opgesteld voor de aanbesteding van pleegzorg. Gemeenten worden geadviseerd dit tarief te volgen. In november 2016 is een motie aangenomen waarmee beoogd wordt dat gemeenten de door de VNG geadviseerde tarieven hanteren voor de inkoop van pleegzorg. Aanleiding voor de motie is onder andere een door ZEMBLA uitgevoerd onderzoek waaruit zou blijken dat verschillende gemeenten zich niet aan dit tarief houden en pleegkinderen onvoldoende zorg krijgen. Voorliggend onderzoek moet onder andere inzicht bieden in de aansluiting van de tarieven van gemeenten met de door de VNG opgestelde tarieven.

2. Doel van het onderzoek

Het onderzoek heeft de volgende doelstellingen:

1. Helderheid verschaffen over de aansluiting van vergoedingen bij de kosten die pleegouders maken;
2. Inzicht bieden in de aansluiting van de tarieven van gemeenten met de door de VNG geadviseerde tarieven;
3. Informatie aanreiken voor de evaluatie van de fiscale vrijstelling pleegvergoedingen inkomstenbelasting en inzicht verschaffen in de financiële aspecten voor eenverdiener pleeggezinnen.

De volgende deelaspecten zijn onderscheiden bij de uitvoering van het onderzoek:

1. *Leefwereld pleegouders*, het geven van een representatief overzicht van alle kosten en vergoedingen voor pleegouders;
2. *Gemeentelijke tarieven*, het verschaffen van duidelijkheid over de tarieven die gemeenten hanteren en de aansluiting op de VNG geadviseerde tarieven;
3. *Evaluatie fiscale vrijstelling pleegvergoedingen inkomstenbelasting*, het verschaffen van de noodzakelijk informatie voor de evaluatie.

3. Pleegzorgregeling

Pleegzorg is verankerd in de Jeugdwet. Dit betekent dat sinds 2015 gemeenten verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van pleegzorg. Gemeenten contracteren hiervoor pleegzorgorganisaties. Pleegouders ontvangen van de pleegzorgorganisatie een pleegvergoeding om te compenseren voor de kosten voor opvang van het pleegkind. De gemeente is ervoor verantwoordelijk dat dit gebeurt. De rijksoverheid stelt jaarlijks het basisbedrag voor de pleegvergoeding vast in de Regeling Jeugdwet. Naast de pleegvergoeding bestaan er nog twee vormen van vergoeding waar

pleegouders gebruik van kunnen maken, dit zijn de vergoeding extra toeslagen en de vergoeding voor bijzondere kosten (zie 7).

4. Aanpak van het onderzoek

De onderzoeks aanpak omvat de volgende stappen (zie hoofdstuk 2):

- Online enquête onder 1.645 pleegouders over de kosten die zij maken voor hun pleegkind(eren) en de vergoedingen die zij ontvangen;
- Online enquête onder 17 pleezorgorganisaties over de tarieven die zij hebben afgesproken met gemeenten en welke kosten zij maken voor de verschillende pleezorg taken;
- Focusgroep bijeenkomst met 17 pleezorgorganisaties over de samenwerking met gemeenten rond de financiering van pleezorg;
- Bijeenkomst met gemeenten over tariefstelling rond pleezorg en de samenwerking gemeenten en pleezorgorganisaties;
- Respons enquête monitoren & analyse resultaten;
- Opstellen en bespreken concept onderzoeksrapport;
- Afronden onderzoeksrapport.

5. Betrouwbaarheid steekproeven

Enquête Pleegouders

Met het totaal aantal van 1.645 respondenten (pleegouders) is een foutmarge gerealiseerd van 2,29% bij een betrouwbaarheidsniveau van 95%. Dit betekent dat de steekproef van voldoende omvang is om een representatief beeld te geven van de situatie van alle pleegouders in Nederland. De representativiteit van de steekproef is op de volgende punten onderzocht:

- Aandeel bestand- en netwerkpleegouders (bestandpleegouders geven vooral aan vaste lasten gemiddeld meer uit dan netwerkdouders. Omdat in onze steekproef bestandpleegouders zijn oververtegenwoordigd zullen de kosten van de ouders die mee hebben gedaan aan dit onderzoek hoger liggen dan gemiddeld. Dit impliceert een lichte overschatting ('bias naar boven') van de hoogte van de kosten die pleegouders opgeven in dit onderzoek;
- Verdeling over aantal kinderen (geen bias);
- Verdeling over opleiding (geen bias);
- Verdeling over inkomen (geen bias);
- Verdeling over regio (geen bias);
- Verblijfsduur van kinderen in pleeggezin en voogdijschap (bias niet vast te stellen).

Overschattingen of onderschattingen van werkelijke kosten

Een online enquête onder pleegouders is de belangrijkste informatiebron voor dit onderzoek. Bij het analyseren van de uitkomsten van deze enquête is ons opgevallen dat er een grote variatie zit in de hoogte van de kosten die ouders hebben opgegeven. Wij vermoeden dat dit komt doordat het voor pleegouders mogelijk lastig is geweest alle kosten accuraat te berekenen omdat zij deze kosten mogelijk niet zo gedetailleerd bijhouden. Pleegouders zullen daarom overwegend schattingen van de gemaakte kosten hebben opgegeven. De vragenlijst hebben we vooraf getest en besproken met een pleegouder en de Nederlandse Vereniging van Pleegouders om er zeker van te zijn dat de vragenlijst begrijpelijk en eenduidig was. Aan de achterkant – na het invullen van de vragenlijst door de pleegouders – zijn de opgegeven antwoorden niet met de pleegouders gevalideerd. Hier hadden wij de mogelijkheden niet toe. Al met al heeft het voorgaande tot gevolg dat er een grote variatie zit in de opgegeven kosten omdat sommige ouders mogelijk de werkelijk gemaakte kosten overschatten, terwijl anderen wellicht deze onderschatten.

Enquête pleegzorgorganisaties

17 van de in totaal 28 pleegzorgorganisaties in Nederland hebben de enquête ingevuld. Hiermee hebben we een respons behaald van 61% (17 van 28). We zien dat regio's in het noorden van het land ontbreken in dit onderzoek. Ook zien we dat dit grote regio's zijn. Ze bestrijken veel gemeenten. Er is bij ons geen onderzoek bekend naar de kosten die pleegzorgorganisaties maken en hoe deze verschillen tussen jeugdzorgregio's. Het is daarom niet vast te stellen of de resultaten uit dit onderzoek representatief zijn voor alle pleegzorgorganisaties in Nederland, omdat we niet weten op welke punten organisaties die in regio's die aan dit onderzoek meededen afwijken van organisaties die niet meededen.

6. Kosten van pleegkinderen

De kosten van pleegkinderen bestaan uit de volgende categorieën:

- Vaste lasten (huur/hypotheek, gas/water/elektra, boodschappen, vakanties, zakgeld, abonnement mobiele telefoon voor het pleegkind, overige lasten (cadeaus, persoonlijke verzorging, kleding, sport, hobby, uitgaan) en voor uitwonend pleegkind (18+): kamerhuur, boodschappen, tv en internet, abonnementskosten mobiel);
- Zorg;
- Reis- en transport;
- Opvang en onderwijs;
- Verzekeringen;
- Voogdijschap;
- Tijdsinvestering bij opname van een pleegkind in een instelling;
- Overige kosten (muziekles/sporten/andere vrijetijdsbestedingen, verbouwing- en inrichting, paspoort, uittreksel geboorteregister, rijlessen/theorie/examen/lossen aanvraag rijbewijs, begrafenissen en crematie, naamswijziging, DNA-onderzoek, anders).

Een andere belangrijke kostenpost is sparen voor het pleegkind. Deze kostenpost is niet apart uitgevraagd in de enquête, maar meerdere pleegouders hebben in de open antwoorden aangegeven deze kostenpost te missen in de enquêtevragen.

Een tweede belangrijke kostenpost is inkomensverlies door minder werken door pleegouders. Een substantieel deel van de werkende pleegouders is minder gaan werken door zorg en begeleiding van het pleegkind. Gemiddeld zijn pleegouders per gezin (beide ouders) 18 uur minder gaan werken. Het netto inkomenseffect per gezinstype van pleegouders met kinderen onder de 18 jaar is berekend op bijna €9.000 tot rond €14.000 per jaar voor één tot drie of vier pleegkinderen. Het inkomensverlies geldt voor een grote groep van deze ouders; 68% van deze werkende ouders is minder gaan werken door zorg voor pleegkinderen).

Andere belangrijke bevindingen met betrekking tot de kosten van pleegkinderen:

- Pleegvergoeding: de kosten van pleegkinderen onder kopje 6 worden geacht vergoed te worden uit de pleegvergoeding (zie kopje 7), met uitzondering van de kosten van voogdijschap en de tijdsinvestering bij opname van een pleegkind in een instelling;
- Vaste lasten: De kosten voor vaste lasten van een pleegkind onder de 18 jaar bedragen tussen de €350 en €440 per kind per maand. Dit komt overeen met wat op basis van landelijke CBS cijfers bekend is over hoeveel een kind per maand kost, namelijk tussen de €340 en €425 per maand. We constateren dat een pleegkind wat betreft deze kosten niet duurder is dan een ander kind;
- Tijdsbesteding bij opname in instelling: Pleegouders vonden het moeilijk een inschatting te geven van hun tijdsbesteding indien hun pleegkind in een instelling is opgenomen. Uit de

gegeven antwoorden lijkt de tijdsbesteding voor overleg met instelling en school aanzienlijk te zijn. Dit geldt voor een kleine groep pleegouders met kinderen onder de 18 (3%);

- Voogdijschap: een grote meerderheid van de pleegouders die voogd zijn over zijn/haar pleegkind geeft aan hiervoor geen kosten gemaakt te hebben;
- Pleegouders met kinderen van 18 jaar of ouder maken gemiddeld hogere kosten voor zorg, onderwijs en reis en transport dan ouders met kinderen onder de 18 jaar;
- Ook voelen pleegouders zich hiervoor verantwoordelijk en willen ze 'hun pleegkind toch niet zomaar laten vallen'. 15% van de ouders is niet voornemens het kind te blijven ondersteunen, vaak uit financiële redenen. Ruim een derde van de ouders weet nog niet of hij/zij zal blijven ondersteunen.

7. Hoogte van vergoedingen voor pleegouders

Pleegouders hebben recht op de volgende vergoedingen:

- Pleegvergoeding;
- Vergoedingen extra toeslagen;
- Bijzondere kosten vergoeding;
- Kinderopvang toeslag;
- Gemeentelijke regelingen en landelijke reisproducten i.v.m. opleiding.

Pleegvergoeding

De pleegvergoeding wordt door pleegzorgorganisaties uitgekeerd aan pleegouders. Het bedrag dat pleegouders in 2017 aan pleegvergoeding ontvangen is afhankelijk van de leeftijd van het kind en bedragen tussen €543 tot €667 per maand. Pleegouders met kinderen onder de 18 jaar krijgen dit bedrag zonder hier zelf een aanvraag voor te doen. Het gebruik van de pleegvergoeding onder pleegouders met kinderen onder de 18 jaar ligt dan ook op 100%. Sinds 1 juli 2018 is deze periode verlengd naar 21 jaar. Tot 21 jaar wordt pleegzorg standaard ingezet, tenzij het pleegkind heeft aangegeven geen gebruik meer te willen maken van pleegzorg. Dit is vastgelegd in een bestuurlijke afspraak tussen VNG, Jeugdzorg Nederland en het Rijk (VWS). De dataverzameling voor dit onderzoek vond plaats vóórdat deze bestuurlijke afspraak van kracht was. De enquête onder pleegouders heeft gelopen in de periode 12 maart t/m 15 april 2018. Dat betekent dat de pleegouders die mee hebben gedaan aan dit onderzoek voor een verlenging van pleegzorg na het achttiende jaar van het pleegkind nog een indicatie verlengde pleegzorg moesten aanvragen. Dit hebben 67 van de 166 pleegouders uit onze steekproef gedaan. Het gebruik van de pleegvergoeding onder pleegouders met kinderen boven de 18 jaar ligt daarmee voor de pleegouders uit dit onderzoek op 40%. De reden waarom een groot deel van deze groep ouders aangeeft geen pleegvergoeding te krijgen is niet bekend.

Overige vergoedingen

Een kleine groep ouders maakt naast de pleegvergoeding ook gebruik van een bijzondere kostenvergoeding, extra toeslag, kinderopvangtoeslag of een gemeentelijke regeling. 18% van de pleegouders ontvangt een bijzondere kostenvergoeding. Het ontvangen bedrag is gemiddeld €66 per maand. 6% ontvangt een extra toeslag en ontvangt gemiddeld €80 per maand. 7% van de pleegouders ontvangt een kinderopvangtoeslag, een bedrag van gemiddeld €221 per maand. Circa 1-3% van de pleegouders ontvangt een voorziening in natura voor hun pleegkind vanuit een gemeentelijke regeling.

8. Verschil tussen gemaakte kosten en ontvangen vergoedingen

Vergelijking van de gemiddelde vergoedingen en de gemiddelde totale kosten voor alle gezinstypen pleegouders met kinderen onder de 18 jaar geeft de volgende conclusies:

- Gemiddeld genomen maken pleegouders minder kosten voor hun pleegkind(eren) dan dat zij totaal aan vergoedingen ontvangen. (zie tabel S1 op de volgende pagina);
- Het verschil in kosten en vergoedingen per pleegkind is het grootst bij ouders met twee of drie pleegkinderen. Beide groepen pleegouders geven per pleegkind per jaar gemiddeld €958 minder uit dan zij totaal aan vergoedingen ontvangen. Zij geven 13% minder uit per pleegkind dat zij aan vergoedingen per pleegkind ontvangen (tabel S1);
- Bij het positieve verschil tussen de totaal ontvangen vergoedingen en de totale kosten van pleegzorg dient in beschouwing te worden genomen dat tussen de 46% en 68% van de pleegouders minder uren is gaan werken vanwege de zorg en ondersteuning van hun pleegkind(eren). Het hierdoor gemiste netto inkomen ligt naar schatting tussen de circa €9.000 en €14.500 per jaar;
- 71% tot 78% van de pleegouders in de verschillende gezinstypen maakt minder kosten dan de totale vergoedingen. De omvang van het verschil tussen kosten en vergoedingen verschilt niet sterk per gezinstype. Pleegouders geven circa 28% minder uit dan zij aan vergoedingen ontvangen;
- 22% tot 29% van de pleegouders in de verschillende gezinstypen maakt meer kosten dan de totale vergoedingen. De omvang van het verschil tussen kosten en vergoedingen verschilt per gezinstype. Pleegouders met vier kinderen maken 40% meer kosten dan dat zij aan vergoedingen ontvangen. Bij de andere gezinstypen ligt dit percentage op 38% (pleegouders met één pleegkind), 30% (pleegouders met twee pleegkinderen) en 35% (pleegouders met drie pleegkinderen);
- Het gebruik van de bijzondere kostenvergoeding ligt hoger onder pleegouders die minder kosten maakten dan zij aan vergoedingen ontvingen. Dit zou er op kunnen duiden dat sommige pleegouders niet of onvoldoende gebruik maken van de bijzondere kostenvergoeding;
- Op alle kostenposten geven pleegouders die meer kosten maken dan zij vergoed krijgen meer uit. Zij geven meer uit aan vaste lasten, zorg, transport, onderwijs en overige kosten. De grootste verschillen in gemiddelde kosten zien we bij de post overige kosten en onderwijs. Ook valt op dat er bij de groep die meer kosten maak dan zij vergoed krijgen er hoge maximum bedragen genoemd worden bij zorg, overige kosten en onderwijs. Uit een nadere analyse van de open antwoorden blijkt dat pleegouders hier heel specifieke kosten noemen: voor verbouwing van woning, aanschaf grotere auto en kosten voor privé onderwijs.

Tabel S.1 Gemiddeld ontvangen vergoeding totaal (pleegvergoeding, bijzondere kostenvergoeding, vergoeding extra toeslagen en kinderopvangtoeslag) per jaar en gemiddeld gemaakte kosten per jaar en het verschil tussen beiden, per type pleeggezin (bij pleegouders met kinderen onder 18 jaar)

	Gezin 1 pleegkind (N=974)	Gezin 2 pleegkinderen (N=366)	Gezin 3 pleegkinderen (N=96)	Gezin 4 pleegkinderen (N=43)
Vergoedingen				
Vergoeding totaal per jaar gemiddeld voor alle kinderen samen	€7.174	€13.989	€20.831	€28.386
Vergoeding totaal per jaar gemiddeld per pleegkind	€7.174	€6.995	€6.945	€7.097

	Gezin 1 pleegkind (N=974)	Gezin 2 pleegkinderen (N=366)	Gezin 3 pleegkinderen (N=96)	Gezin 4 pleegkinderen (N=43)
Uitgaven				
Totale kosten per jaar gemiddeld	€6.495	€12.075	€17.507	€26.060
Totale kosten per jaar gemiddeld per pleegkind	€6.495	€6.038	€5.836	€6.515
Vershil vergoedingen (inkomsten) en uitgaven (kosten)				
Vershil tussen totale vergoeding en totale kosten (gemiddeld per jaar voor alle kinderen samen)	+€679	+€1.914	+€2.874	+€2.326
Vershil tussen totale pleegvergoeding en totale kosten (gemiddeld per kind per jaar)	+€679	+€957	+€958	+€582
Percentage van totale vergoeding per jaar per pleegkind	9.5%	13.7%	13.8%	8.2%

Vergelijking van de gemiddelde vergoedingen en de gemiddelde totale kosten voor pleegouders met een pleegkind van 18 jaar of ouder geeft de volgende conclusies:

- Pleegouders met een pleegkind van 18 jaar of ouder (N = 48) geven gemiddeld 6.8% minder uit dan de totale vergoeding die zij ontvangen. Dit ligt lager in vergelijking met pleegouders met kinderen jonger dan 18 jaar (deze pleegouders houden 9.5% over);
- 67% van de 48 ouders met één pleegkind van 18 jaar of ouder maakt minder kosten voor het pleegkind dan de totale vergoedingen. Deze pleegouders geven 27% minder uit dan zij vergoed krijgen;
- 33% van de ouders met een pleegkind van 18 jaar of ouder maakt meer kosten dan de totale vergoedingen. Deze pleegouders geven 34% meer uit dan zij vergoed krijgen;
- Op alle kostenposten geven pleegouders die meer kosten maken dan zij vergoed krijgen meer uit. De grootste verschillen in gemiddelde kosten zien we bij de posten transport, onderwijs en overige kosten.

9. Gemeentelijke tarieven voor pleegzorg

In de Jeugdwet is het proces omtrent de financiering voor pleegzorg vastgelegd. Voordat pleegouders daadwerkelijk pleegouder worden, moet een screeningsprocedure worden doorlopen. Dit contact loopt via de pleegzorgaanbieder. Nadat de screeningsprocedure voorspoedig is afgesloten, sluit de pleegzorgaanbieder een pleegcontract af met de pleegouder. Vervolgens wordt officieel pleegouderschap aangeboden aan de desbetreffende pleegouders en staan hier de standaard pleegvergoeding en eventuele toeslagen tegenover om het pleegkind financieel te kunnen ondersteunen.

Pleegzorgorganisaties maken de volgende kosten voor pleegzorg:

- Betaling van de pleegvergoeding;
- Werving en matching;
- Administratieve taken;
- Begeleiding ouders en biologische ouders;
- Overhead.

In de enquête hebben we per post een definitie opgegeven van wat hieronder meegerekend moest worden. Het is ondanks de toetsing in twee pilotorganisaties lastig gebleken voor pleegzorgorganisaties om de kosten van pleegzorg conform deze definities uit de administraties af te leiden en op te geven. De organisaties hebben de kosten niet volledig genoeg ingevuld waardoor geen representatief beeld is verkregen van de verschillende kosten die pleegzorgorganisaties maken voor het uitvoeren van hun pleegzorgtaken.

Kosten voor pleegzorg moeten uit het tarief voor pleegzorg worden vergoed. Dit tarief wordt op basis van verschillende soorten vergoedingsstructuren door de gemeente in overleg met de pleegzorgorganisatie bepaald. De vergoedingsstructuur waar pleegzorgorganisaties mee te maken hebben, verschilt tussen gemeenten. Ook de wijze van verantwoording aan gemeenten van de door de pleegzorgaanbieders geleverde pleegzorg door de verschilt per soort vergoedingsstructuur. Het grootste gedeelte van de 17 organisaties die op de focusgroep aanwezig waren, geeft aan met minstens twee verschillende vormen van verantwoording te maken te hebben en daarop de administratieve organisatie te moeten inrichten. Daarnaast verschillen ook de hoogte en de opbouw van het tarief voor pleegzorg per in een jeugdzorgregio samenwerkende gemeenten. De opbouw verschilt met name doordat in sommige gemeenten de vergoeding van bijzondere kosten wél en in andere gemeenten de vergoeding van bijzondere kosten niet in het tarief zit.

Vergoeding pleegzorgtaken

De VNG heeft in 2014 een opbouw en hoogte van het tarief voor pleegzorg opgesteld in de inkoophandreiking pleegzorg. Het tarief bestaat uit de volgende componenten:

1. De wettelijk vastgestelde pleegvergoeding en extra toeslagen. De VNG geeft aan dat dit gemiddeld €7.000 per jaar per plaatsing kost. Dit is 50% van de kosten voor pleegzorg;
2. Taken of prestaties die iedere pleegzorgaanbieder uitvoert voor pleegzorg. Dit is gemiddeld ook €7.000 per jaar per plaatsing. Dit is opnieuw 50% van de kosten voor pleegzorg;
3. De inzet van specialistische jeugdzorg. Hierbij geeft de VNG aan dat dit maatwerk betreft. Gemeenten kunnen hier zelf afspraken over maken met hun pleegzorgaanbieders.

Omgerekend hanteert de VNG een etmaaltarief van € 38,36 voor component 1 en 2. Ons onderzoek laat zien dat de gemeentelijke tarieven tussen €37 - €39 in verzorgingsdagen het vaakst voorkomen; 29% van de tarieven ligt onder het VNG etmaaltarief van €37.

10. Aandachtspunten gemeentelijke vergoedingsstructuur en tariefstelling

Vergoedingsstructuur, tariefstelling en buitenregionale plaatsingen

Het moeten toepassen van verschillende soorten vergoedingsstructuren en tarieven brengt hoge administratieve lasten met zich mee voor pleegzorgorganisaties. Organisaties spreken van een verviervoudiging van hun administratieve lasten. Ook buitenregionale plaatsingen van pleegkinderen brengen extra administratieve lasten met zich mee. Pleegzorgorganisaties wensen meer uniformiteit in de tariefstelling. Ook worden zij graag meer betrokken bij de vaststelling van het tarief aan de voorkant. Pleegzorgorganisaties geven aan dat gemeenten steeds vaker de

overstap maken naar resultaat/prestatie financiering. Organisaties vinden dit positief omdat hier vaak een lichtere verantwoordingsystematiek aan gekoppeld is.

Vergoeden van bijzondere kosten

Voor het verkrijgen van extra budget voor het vergoeden van bijzondere kosten moet vaak extra door gemeente en pleegzorgorganisatie worden onderhandeld op casusniveau wat veel tijd kost. Gemeenten gaan verschillend met de bijzondere kostenvergoeding om. Sommige gemeenten hebben de bijzondere kosten separaat van de pleegvergoeding geregeld, andere gemeenten hebben een integrale vergoeding waarin ook de bijzondere kosten zijn verwerkt. Het verschilt per gemeente hoeveel onderhandelingsruimte er is. Het komt regelmatig voor dat organisaties bijzondere kosten niet kunnen declareren. Pleegzorgorganisaties ervaren dit als een knelpunt.

Meer tijd voor primair proces

Uit het onderzoek komt naar voren dat pleegzorgorganisaties ervaren te weinig tijd te hebben om de taken uit het primaire proces (begeleiden van pleegouders en biologische ouders, het werven en matchen, het bieden van nazorg) goed uit te voeren omdat de vergoeding (het budget) (te) laag is.

Pleegzorgorganisaties met meer budget zouden graag investeren in:

- Intensievere begeleiding van pleegouders en biologische ouders en deskundigheidsbevordering van pleegouders;
- Meer nazorg na een breakdown (on geplande beëindiging van pleegzorgplaatsing);
- Meer kindgericht werven en matchen in het netwerk van het kind;
- Deeltijdpleegzorg, omdat hierdoor meer kinderen langer thuis in het eigen gezin kunnen blijven wonen.

11. Fiscale vrijstelling pleegvergoedingen

Per 1 januari 2013 is de fiscale vrijstelling pleegvergoedingen ingevoerd. Met de vrijstelling moet worden voorkomen dat bij het bieden van pleegzorg aan meer dan drie kinderen een onderzoek zou moeten worden ingesteld of er sprake is van een bron van inkomen doordat bij het opvangen van meer dan drie kinderen de pleegvergoeding mogelijk uitgaat boven de kosten die pleegouders voor hun pleegkinderen maken. Het betreft een tijdelijke vrijstelling die op grond van een horizonbepaling in beginsel met ingang van 1 januari 2019 vervalt. Om te bezien of de vrijstelling een structureel karakter kan krijgen, wordt deze vrijstelling geëvalueerd. In het begrotingsoverleg 2017 over Jeugd is daarnaast toegezegd de Tweede Kamer te informeren over de financiële aspecten van pleegzorg voor eenverdienersgezinnen.

Volgens een inschatting van Jeugdzorg Nederland waren er in 2012 circa 500 en in 2016 circa 250 pleeggezinnen met meer dan drie pleegkinderen in Nederland.

Pleegouders met meer dan drie pleegkinderen maken gemiddeld per kind meer kosten voor vaste lasten. Zij maken gemiddeld minder kosten per kind voor zorg, reis en transport en onderwijs. Uit ons onderzoek blijkt dat pleegouders met vier pleegkinderen niet meer op de vergoeding overhouden vergeleken met de pleegouders in de andere gezinstypen. Voor alle gezinstypen geldt dat een omvangrijke groep (tussen de 36% en 44%) tussen de 21% en 50% overhoudt op de vergoeding.

Eenverdiener en tweeverdiener pleeggezinnen

De verschillen in uitgaven tussen éénverdiener en tweeverdiener gezinnen zijn niet groot. Wel is te zien dat de uitgaven van tweeverdiener gezin meestal iets hoger liggen. Bij uitgaven onderwijs zien we een groter verschil. Daar liggen de uitgaven door tweeverdiener pleeggezinnen hoger.

1 Achtergrond en doelstelling onderzoek

Pleegzorg is een belangrijke vorm van jeugdhulp. Wanneer een kind (tijdelijk) niet bij de ouders kan wonen, is opvang door pleegouders de vorm die het meest op de natuurlijke situatie lijkt¹.

In 2016 hebben 21.685 kinderen en jongeren voor een korte of langere periode in een pleeggezin gewoond. Sinds 2005 is dit aantal met bijna 70 procent gestegen². In 2016 waren er 16.647 pleeggezinnen. In 2016 was de uitstroom van pleegouders groter dan de instroom. Een zorgelijke ontwikkeling omdat de vraag naar pleegzorg onder kinderen toe neemt. Dit kan er in de toekomst toe leiden dat er onvoldoende pleegouders zijn om aan de vraag te voldoen.

Met de invoering van de Jeugdwet, zijn gemeenten sinds 1 januari 2015 verantwoordelijk voor jeugdhulp. Gemeenten financieren de pleegvergoeding en de prestaties van de pleegzorgaanbieder. Er functioneren in totaal 28 pleegzorgaanbieders in Nederland, waarvan 24 regionaal opereren³. De VNG heeft in 2014 een kostendekkend basistarief opgesteld voor de aanbesteding van pleegzorg⁴. Gemeenten worden geadviseerd dit tarief te volgen. In november 2016 is een motie aangenomen waarmee beoogd wordt dat gemeenten de door de VNG geadviseerde tarieven hanteren voor de inkoop van pleegzorg⁵. Aanleiding voor de motie is onder andere een door ZEMBLA uitgevoerd onderzoek waaruit zou blijken dat verschillende gemeenten zich niet aan dit tarief houden en kinderen onvoldoende zorg krijgen⁶. Voorliggend onderzoek moet onder andere inzicht bieden in de aansluiting van de tarieven van gemeenten met de door de VNG opgestelde tarieven.

1.1 Doelstelling van het onderzoek

Het onderzoek heeft de volgende doelstellingen:

1. Helderheid verschaffen over de aansluiting van vergoedingen bij de kosten die pleegouders maken;
2. Inzicht bieden in de aansluiting van de tarieven van gemeenten met de door de VNG opgestelde tarieven;
3. Informatie aanreiken voor de evaluatie van de fiscale vrijstelling pleegvergoedingen inkomstenbelasting⁷.

De volgende deelaspecten zijn onderscheiden bij de uitvoering van het onderzoek:

1. *Leefwereld pleegouders*, het geven van een representatief overzicht van alle kosten en vergoedingen voor pleegouders;
2. *Gemeentelijke tarieven*, het verschaffen van duidelijkheid over de tarieven die gemeenten hanteren en de aansluiting op de VNG opgestelde tarieven;
3. *Evaluatie fiscale vrijstelling pleegvergoedingen inkomstenbelasting*, het verschaffen van de noodzakelijk informatie voor de evaluatie.

¹ Pleegzorg Nederland (2017). Factsheet Pleegzorg 2016.

² Nieuwsbericht op website Pleegzorg Nederland: Vraag naar pleegouders groeit fors.

³ VNG (2016). Inkoophandreiking Pleegzorg.

⁴ Inkoophandreiking VNG (2014).

⁵ Motie van de leden Kooiman en Voordewind. 34 550 XVI, nr. 78.

⁶ Verslag van een wetgevingsoverleg gehouden op 16 november 2017. Pagina 14. Tweede Kamer, vergaderjaar 2016-2017, 34 550 XVI, nr. 116.

⁷ Ten behoeve van evaluatie uit te voeren door het Ministerie van VWS en Financiën.

Deze structuur wordt ook gehanteerd bij het beschrijven van de resultaten.

1.2 Pleegzorgregeling

Pleegzorg is verankerd in de Jeugdwet. Dit betekent dat sinds 2015 gemeenten verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van pleegzorg. Pleegouders ontvangen een pleegvergoeding om te compenseren voor de kosten voor opvang van het kind. De rijksoverheid stelt jaarlijks het basisbedrag voor de pleegvergoeding vast in de Regeling Jeugdwet⁸. De pleegvergoeding is afhankelijk van de leeftijd van het kind en bedraagt in 2018 tussen de €550 en €676 per maand⁹. De pleegvergoeding wordt uitgekeerd via de pleegzorgorganisatie. De gemeente is ervoor verantwoordelijk dat dit gebeurt. De pleegvergoeding voor kinderen tot 18 jaar wordt automatisch uitgekeerd. Sinds 1 juli 2018 is deze periode verlengd naar 21 jaar. Tot 21 jaar wordt pleegzorg standaard ingezet, tenzij het pleegkind heeft aangegeven geen gebruik meer te willen maken van pleegzorg. Dit is vastgelegd in een bestuurlijke afspraak tussen VNG, Jeugdzorg Nederland en het Rijk (VWS)¹⁰. De dataverzameling voor dit onderzoek vond plaats vóórdat deze bestuurlijke afspraak van kracht was. Dat betekent dat de pleegouders die mee hebben gedaan aan dit onderzoek voor een verlenging van pleegzorg na het achttiende jaar van het pleegkind nog een indicatie verlengde pleegzorg moesten aanvragen. Naast de pleegvergoeding bestaan er nog twee vormen van vergoeding waar pleegouders in bepaalde gevallen gebruik van kunnen maken¹¹:

1. Een toeslag in drie situaties:
 - Verblijf van een pleegkind bij een pleegouder vanwege een crisissituatie (maximaal vier weken);
 - Verblijf van drie of meer kinderen bij dezelfde pleegouder (vanaf het derde en volgende kind);
 - De opvoeding en verzorging van pleegkinderen met een verstandelijke of lichamelijke beperking.
2. Vergoeding van bijzondere kosten die niet uit de pleegvergoeding betaald kunnen worden. Alleen noodzakelijke bijzondere kosten, die niet verhaald kunnen worden bij de onderhoudsplichtige ouders en die niet op grond van een andere regeling vergoed kunnen worden, komen voor vergoeding in aanmerking.

De vergoedingen worden door de pleegzorgorganisatie uitgekeerd onder verantwoordelijkheid van de gemeente.

1.3 Leeswijzer

Dit rapport is als volgt opgebouwd. Hoofdstuk 2 beschrijft op hoofdlijnen de aanpak en de methode van het onderzoek, inclusief het trekken van de steekproef en de communicatie met betrokken partijen; de bijlage bevat de een uitgebreide beschrijving van de onderzoeks aanpak. De representativiteit van de steekproeven wordt besproken in hoofdstuk 3. In hoofdstuk 4, 5, 6 en 7 worden de resultaten van de drie deelaspecten besproken.

⁸ Regeling Jeugdwet: Bijlage 1 behorende bij paragraaf 5 van de Regeling Jeugdwet.

⁹ https://www.yorneo.nl/uploads/pdfs/Pleegouders/Financiele_wegwijzer_pleegzorg_2017.pdf.

¹⁰ Nieuwsbericht op website VNG.

¹¹ VNG Handreiking Pleegvergoeding (2015).

2 Aanpak en methode

In dit hoofdstuk beschrijven we kort onze aanpak:

Om de doelstellingen van dit onderzoek te bereiken zijn de volgende stappen ondernomen:

- Contact leggen met de kerngroep;
- Vooronderzoek;
- Construeren en programmeren enquêtes;
- Respons enquête monitoren & analyse resultaten;
- Bijeenkomst met gemeenten en focusgroep pleegzorgorganisaties.

2.1 Contact leggen met de kerngroep¹²

Belangrijk bij dit onderzoek is het betrekken van relevante partijen. Voor het onderzoek onder pleegouders is contact met de NVP (Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen) gelegd. Wij hebben hen betrokken bij het construeren van de vragenlijst voor pleegouders.

Daarnaast is contact gelegd met Jeugdzorg Nederland voor het verkrijgen van de contactgegevens van alle pleegzorgorganisaties in Nederland. Ook is Jeugdzorg Nederland betrokken bij het construeren van de vragenlijst voor pleegzorgorganisaties.

Gedurende het onderzoeksproces heeft tweemaal overleg plaatsgevonden met de kerngroep.

2.2 Vooronderzoek

Voordat is begonnen met het construeren van de vragenlijst voor pleegouders en pleegzorgorganisaties, is gestart met vooronderzoek naar het onderwerp. Wij hebben hiervoor onder andere gebruik gemaakt van de vragenlijst die is toegepast door dr. J. de Swart, lector sociaal werk aan de Saxion Hogeschool. Hij heeft in 2014 een grootschalige enquête uitgezet onder pleegouders over kosten¹³. Wij hebben bekeken hoe kosten zijn uitgevraagd in deze vragenlijst en hebben deskresearch uitgevoerd om de vragenlijst aan te vullen.

2.3 Construeren en programmeren enquêtes

Vervolgens hebben wij de vragenlijst voor pleegouders en pleegzorgorganisaties geconstrueerd. Deze hebben wij in samenwerking met VWS, een pilot ouder, de NVP, een twee pilot organisaties en jeugdzorg Nederland opgesteld. Vervolgens zijn de vragenlijsten geprogrammeerd in Check Market, een programma om online-enquêtes te maken.

¹² De kerngroep bestaat uit de volgende partijen: Jeugdzorg Nederland, Nederlands Jeugd Instituut, Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen, Vereniging Nederlandse Gemeenten, VWS, V&J.

¹³ J. de Swart. De hoogte zijn we onderhand zoek, in opdracht van Stichting Belangenbehartiging Pleegrootouders Nederland (SBPN), 2017.

2.4 Respons enquêtes monitoren en analyse resultaten

De enquêtes hebben van 12 maart t/m 15 april 2018 open gestaan. Naar het einde van de periode toe, is aan alle pleegzorgorganisaties gevraagd om een herinnering te sturen naar alle pleegouders. Ook zijn pleegzorgorganisaties zelf herinnerd aan het invullen van de enquête. Het beantwoorden van de vragen door pleegzorgorganisaties bleek langer te duren dan verwacht, mede doordat de dataverzamelingsperiode samenliep met de periode waarin de jaarrekening moest worden opgemaakt. Ook kostte het organisaties veel tijd om de informatie te verzamelen voor het beantwoorden van de vragen.

Nadat de enquête is gesloten, is begonnen met het analyseren van de data. Voor de meerkeuzevragen is gebruik gemaakt van SPSS. Eén van de eerste taken was het opschonen van het databestand en het in categorieën verdelen van de antwoorden op de vragen. Voor het categoriseren van de open vragen is gebruik gemaakt van Excel. Tot slot zijn de analyses voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen uitgevoerd.

2.5 Bijeenkomst met gemeenten en focusgroep pleegzorgorganisaties

Er is een bijeenkomst met gemeenten georganiseerd bij het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) om feedback op te halen bij gemeenten over de financiële aspecten van pleegzorg. Hiervoor is contact gelegd met het NJI en is aangesloten bij een werkgroep die periodiek wordt georganiseerd met deelname van een aantal gemeenten en de VNG. Aan deze bijeenkomst namen 7 gemeenten van verschillende omvang deel. Daarnaast is ook een focusgroep met pleegzorgorganisaties georganiseerd bij één van de pleegzorgorganisaties op locatie. Aan de focusgroep namen medewerkers van 17 van de in totaal 28 pleegzorgorganisaties deel.

2.6 Beperkingen van het onderzoek

Bij dit onderzoek is sprake van de volgende beperkingen die mogelijk van invloed kunnen zijn op de onderzoeksuitkomsten:

- Het verkrijgen van een vooraf bepaalde representativiteit met betrekking tot de mate van deelname aan de enquêtes door pleegzorgouders en pleegzorgaanbieders vormde geen onderdeel van het onderzoek (de onderzoeksaanpak). De onderzoekers hebben zo veel als mogelijk was samengewerkt met de kerngroep om een zo hoog mogelijke respons te verkrijgen;
- De door de pleegouders en pleegzorgaanbieders ingevulde enquêtes zijn niet getoetst op getrouwheid (juistheid en volledigheid, overeenkomstig de waarheid). Dit onderdeel viel buiten de reikwijdte van het onderzoek. Gevolg hiervan is dat de door de pleegouders opgegeven kosten veelal schattingen zullen zijn en de werkelijkheid mogelijk over- of onderschat wordt.

3 Representativiteit steekproeven

Dit hoofdstuk bespreekt de representativiteit van de steekproeven onder pleegouders en pleegzorgorganisaties.

3.1 Steekproef pleegouders

In totaal zijn er in Nederland op 31 december 2016 16.647 pleeggezinnen. Aan onze enquête namen in totaal 2.140 pleegouders (ouders van pleegkinderen) deel. Niet alle pleegouders hebben de enquête helemaal afgemaakt of alle informatie over de kosten verschaft. Na een opschoning van de data hebben we uiteindelijk een bestand van 1.645 pleegouders overgehouden voor onze analyses. Hiermee hebben we een respons behaald van 10%.

1.479 pleegouders hebben één of meerdere pleegkinderen in de leeftijd 1 – 18 jaar. 166 pleegouders hebben één of meerdere kinderen van 18 jaar of ouder. Voor de pleegouders met pleegkinderen van zowel 18 jaar of ouder en kinderen onder de 18 jaar hebben we gevraagd de vragenlijst in te vullen voor hun kind(eren) van 18 jaar of ouder.

3.1.1 Betrouwbaarheid steekproef

Met het totaal aantal van 1.645 respondenten is een foutmarge gerealiseerd van 2,29% bij een betrouwbaarheidsniveau van 95%¹⁴. Dit betekent dat de steekproef van voldoende omvang is om een representatief beeld te geven van de situatie van alle pleegouders in Nederland. Echter, het is belangrijk te onderzoeken of de steekproef daadwerkelijk representatief is op de punten die van invloed kunnen zijn op het soort en de omvang van de kosten die pleegouders maken. We hebben de representativiteit van de steekproef daarom op de volgende punten onderzocht:

- Aandeel bestand- en netwerkpleegouders;
- Verdeling over aantal kinderen;
- Verdeling over opleiding;
- Verdeling over inkomen;
- Verdeling over regio;
- Verblijfsduur van kinderen in pleeggezin en voogdijschap.

Aandeel bestand- en netwerkpleegouders

Netwerkpleegzorg is opvang in de omgeving van het kind, het 'netwerk'. Bijvoorbeeld opvang door een familielid of nabije kennis. Bestandpleegzorg is opvang buiten de omgeving van het gezin. Er is dan nog geen directe verwantschap met het kind.

In Nederland is 48% van de pleegouders een netwerkpleegouder. In onze steekproef is dit 37%. In onze steekproef zijn bestandpleegouders oververtegenwoordigd. Om de invloed van deze oververtegenwoordiging vast te stellen hebben we het kostenpatroon van beide type ouders met elkaar vergeleken. Bestandpleegouders geven aan vaste lasten¹⁵ gemiddeld meer uit dan netwerkouder (zie tabel 3.1). Ook op de andere kostenposten (zie tabel 3.1) geven bestandpleegouders meer uit dan netwerkpleegouders, maar zijn de verschillen tussen beide type

¹⁴ Foutenmarge van steekproef berekend via steekproefcalculator. Foutmarge van 2,25% betekent dat we er zeker van kunnen zijn dat als een vraag aan de volledige populatie was gesteld we dan een afwijking zullen zien van maximaal +2,25% of -2,25%. Het betrouwbaarheidsniveau (95%) geeft aan hoe zeker we kunnen zijn van de foutenmarge.

¹⁵ Dit zijn kosten voor: wonen (huur/hypotheek, gas, water, elektriciteit), boodschappen, vakantie, zakgeld, overige kosten (cadeaus, persoonlijke verzorging, kleding, sport, hobby, uitgaan).

pleegouders beduidend kleiner. Omdat in onze steekproef bestandpleegouders zijn oververtegenwoordigd zullen de kosten van de ouders die mee hebben gedaan aan dit onderzoek hoger liggen dan gemiddeld. Dit impliceert een lichte overschatting van de hoogte van de kosten die pleegouders opgeven in dit onderzoek.

Tabel 3.1 Gemiddelde kosten uitgegeven in 2017 gemaakt door netwerkpleegouders en bestandpleegouders, pleegouders met kinderen onder de 18 jaar

Soort kosten	Netwerkouders (N = 552)	Bestandpleegouders (N = 927)
Vaste lasten voor eerste pleegkind	€4.938	€6.615
Zorgkosten buiten de zorgverzekering	€391	€425
Reis- en transportkosten	€534	€577
Opleiding en onderwijskosten	€907	€1069
Overige kosten¹⁶	€955	€995

Verdeling over aantal kinderen

Het gemiddeld aantal pleegkinderen per pleeggezin in Nederland is 1,35¹⁷ en in onze steekproef is dit 1,46. Op dit punt is onze steekproef representatief. Onderstaande tabel 3.2 laat de verdeling van de steekproef zien naar aantal pleegkinderen. We zien dat de grootste groep pleegouders één pleegkind heeft. Er zijn geen landelijke cijfers beschikbaar om hiermee te vergelijken. Daarom kunnen we geen uitspraak doen over of deze verdeling tot een eventuele onder- of overschatting van onze onderzoeksresultaten leidt.

Tabel 3.2 Pleegouders naar aantal pleegkinderen in de steekproef

Aantal pleegkinderen	Pleegouders kinderen onder 18 jaar	Pleegouders kinderen 18 jaar en ouder
1	974 (66%)	120 (72%)
2	366 (25%)	29 (17%)
3	96 (6%)	11 (7%)
4	43 (3%)	6 (4%)
Totaal	1.479 (100%)	166 (100%)

Verdeling over opleiding

44% van de pleegouders uit de steekproef is hoog opgeleid. Er zijn geen cijfers van het opleidingsniveau van alle pleegouders in Nederland om deze percentages mee te vergelijken. Daarom kunnen we geen uitspraak doen over de representativiteit op dit punt. Om onze steekproef toch te kunnen duiden hebben we het opleidingsniveau van de pleegouders uit onze steekproef afgezet tegen het algehele landelijk gemiddelde. De vergelijking (tabel 3.3) laat zien dat pleegouders uit onze steekproef gemiddeld hoger zijn opgeleid.

¹⁶ Dit zijn kosten voor: muzieklés, sport, andere vrijetijdsbesteding, verbouwing en inrichting, begrafenís en crematie, paspoort, uittreksel geboorteregíster, naamswíjzígíng, rijlessen, DNA-onderzoek, anders.

¹⁷ Aantal pleeggezinzen gedeeld door het aantal pleegkinderen in 2016. Op basis van cijfers op website NJi.

Tabel 3.3 Opleidingsniveau ouders uit de steekproef en landelijke cijfers

	Pleegouders kinderen onder 18 (N = 1479)	Pleegouders kinderen 18 jaar en ouder (N = 166)	Landelijke cijfers ¹⁸
Geen opleiding	0,3%	1,7%	nvt
Basis: basis, VMBO	16%	14%	31%
Middelbaar: Havo, Vwo, Mbo	40%	40,4%	39%
Hoog: HBO WO	44%	43,9%	30%

Verdeling over inkomen

Tabel 3.4 laat zien dat het bruto huishoudinkomen van 59% (33% + 26%) van de pleegouders met kinderen onder de 18 jaar en 62% (41% + 21%) van de pleegouders met kinderen van 18 jaar en ouder tussen de €1.500 en €4.500 per maand ligt. Omgerekend naar jaarbedragen ligt dit bedrag tussen de €18.000 en €54.000 met een gemiddeld jaarinkomen van €36.000. Er zijn geen cijfers van de inkomenssituatie van alle pleegouders in Nederland om deze percentages mee te vergelijken. Om onze steekproef toch te kunnen duiden, zetten we de inkomenssituatie van pleegouders uit onze steekproef af tegen het landelijk gemiddelde. Het meest voorkomende inkomen in Nederland - het modaal jaarinkomen - ligt op €37.000 in 2018¹⁹. Dit ligt nagenoeg gelijk met het gemiddelde van het meest voorkomende jaarinkomen van de pleegouders uit de steekproef (€36.000). Dit is een opvallend resultaat aangezien pleegouders gemiddeld genomen een hoger opleidingsniveau hebben. We zouden verwachten dat dit zich zou door vertalen in een hoger inkomen. Dit heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat pleegouders door zorg voor pleegkinderen minder uren werken en daardoor minder inkomen krijgen (zie paragraaf 4.1.8).

Tabel 3.4 Bruto maandelijks huishoudinkomen pleegouders steekproef

	Steekproef pleegouders kinderen onder 18 jaar (N = 1479)	Steekproef pleegouders kinderen 18 jaar en ouder (N = 166)
Minder dan €1.500	10%	14%
€1.500-€3.000	33%	41%
€3.000-€4.500	26%	21%
€4.500-€6.000	12%	6%
Meer dan €6.000	9%	7%
Zeg ik liever niet	10%	11%

Verdeling over jeugdzorgregio

De pleegouders die deelnamen aan de enquête met pleegkinderen onder de 18 jaar is afkomstig uit alle jeugdzorgregio's (tabel 3.5). Bij de groep pleegouders met kinderen van 18 jaar en ouder zien we dat we pleegouders missen in de regio's Arnhem, Drenthe, Gooi en Vechtstreek, Midden-Kennemerland en Midden-Limburg Oost. Er zijn geen landelijke cijfers bekend over het aantal pleegkinderen per jeugdzorgregio, daardoor kunnen we niet vaststellen of onze steekproef op dit punt representatief is. Wel zien we een goede spreiding over het land. Dit betekent dat we een grote verscheidenheid van pleegouders in onze steekproef hebben.

¹⁸ CBS-Statline (cijfers over 2017), selectie op total aantal inwoners Nederland boven de 18 jaar, onderverdeling in drie opleidingsniveaus.

¹⁹ Modaal inkomen berekend volgens het CPB in 2018.

Tabel 3.5 Verdeling respons naar jeugdzorgregio

	Steekproef ouders kinderen onder 18 jaar (N = 1479)	Steekproef ouders kinderen 18 jaar en ouder (N = 166)
Achterhoek	1%	,6%
Amsterdam-Amstelland	3,0%	2,4%
Arnhem	0,9%	0,0%
Drenthe	0,5%	0,0%
Eemland	2,1%	3,6%
Flevoland	5,3%	3,6%
Food Valley	2,1%	2,4%
Friesland	6,0%	2,4%
Gooi- en Vechtstreek	0,7%	0,0%
Groningen	3,2%	3,6%
Haaglanden	7,8%	9,0%
Haarlemmermeer	1,1%	0,6%
Holland-Rijnland	2,2%	3,0%
IJsselland	4,3%	4,8%
Kop van Noord-Holland	1,4%	1,8%
Lekstroom	1,0%	2,4%
Midden Brabant	3,4%	4,2%
Midden Holland	1,7%	1,8%
Midden IJssel - Oost Veluwe	3,9%	1,8%
Midden Kennemerland	0,9%	0,0%
Midden Limburg Oost	0,7%	0,0%
Midden Limburg West	0,5%	1,2%
Noord Limburg	1,3%	1,2%
Noord Veluwe	1,8%	0,6%
Noord-Kennemerland	1,6%	1,8%
Noord-Oost Brabant	0,8%	1,2%
Rijk van Nijmegen	0,9%	1,8%
Rijnmond	2,2%	3,0%
Rivierenland	0,5%	1,2%
Twente	5,3%	2,4%
Utrecht stad	0,6%	1,2%
Utrecht-West	1,6%	1,8%
West-Brabant-Oost	2,0%	2,4%
West-Brabant-West	2,4%	3,0%
West-Friesland	1,5%	3,6%
Zaanstreek-Waterland	1,8%	0,6%
Zeeland	6,8%	4,8%
Zuid-Holland Zuid	4,2%	4,8%
Zuid-Kennemerland	0,9%	1,2%
Zuid-Limburg	4,3%	3,0%
Zuid-Oost Brabant	4,5%	7,8%
Zuid-Oost Utrecht	1,2%	3,0%
Totaal	100%	100%

Verblijfsduur van kinderen in pleeggezin en voogdijschap

Op 31 december 2014 woonde 67% van de kinderen langer dan een jaar bij een pleeggezin²⁰. In deze steekproef woont 97,5% van de pleegkinderen onder de 18 jaar minstens 12 maanden in het pleeggezin. Dit betekent dat onze steekproef op dit punt niet representatief is. Omdat er bij ons geen onderzoek bekend is naar hoe de kosten die pleegouders maken verschillen naar hoe lang een pleegkind in het gezin verblijft kunnen we de invloed van deze oververtegenwoordiging op de resultaten niet vaststellen.

In de populatie heeft 7% van de pleegouders gezag over het pleegkind²¹. In de steekproef geeft 20% van de pleegouders aan hun pleegkind(eren) onder voogdijschap te hebben opgenomen in het gezin²². Pleegouders die voogdijschap hebben zijn dus ruim oververtegenwoordigd in de steekproef. Dit hangt samen met het feit dat pleegouders uit de steekproef relatief lang voor hun pleegkinderen zorgen. Hierdoor is de kans ook groter dat pleegouders de voogdij over het pleegkind/de pleegkinderen op zich nemen. Omdat er bij ons geen onderzoek bekend is naar hoe de kosten die pleegouders die voogd zijn verschillen van de kosten die pleegouders maken die geen voogd zijn, kunnen we de invloed van deze oververtegenwoordiging op de resultaten niet vaststellen.

3.2 Steekproef pleegzorgorganisaties

17 van de in totaal 28 pleegzorgorganisaties in Nederland hebben de enquête ingevuld. Hiermee hebben we een respons behaald van 61% (17 van 28). Organisaties uit de steekproef hebben 13.211 pleegkinderen geplaatst op peildatum 31 december 2015. In 2016 zijn er in Nederland 21.685 pleegkinderen. De organisaties uit de steekproef plaatsen 61% (13.211 van 21.685) van alle pleegkinderen in Nederland. We missen daarmee dus informatie van 39% van de organisaties. Dit zijn organisaties van aanzienlijke omvang, omdat zij samen 39% van de pleegkinderen plaatsen.

Een analyse van de non-respons laat zien dat we informatie missen van pleegzorgorganisaties die actief zijn in de volgende jeugdzorgregio's (van groot naar klein²³):

- Groningen (23);
- Friesland (24);
- Drenthe (12);
- Gooi- en Vechtstreek (7);
- Utrecht-west (7);
- Flevoland (6);
- Lekstroom (5);
- Zuid-Oost Utrecht (5);
- Midden Kennemerland (3);
- Utrecht-stad (1);
- Haarlemmermeer (1).

We zien dat regio's in het noorden van het land ontbreken in dit onderzoek. Ook zien we dat dit grote regio's zijn. Ze bestrijken veel gemeenten. Er is bij ons geen onderzoek bekend naar de kosten die pleegzorgorganisaties maken en hoe deze verschillen tussen jeugdzorgregio's. Het is daarom niet vast te stellen of de resultaten uit dit onderzoek representatief zijn voor alle

²⁰ Cijfers van pleegzorg Nederland.

²¹ In Nederland is, zo blijkt uit gegevens van Pleegzorg Nederland, de verdeling 93% (zonder gezag) en 7% (met gezag) In: Pleegouders over gezag en adoptie. Regioplan (2015).

²² We hebben daarbij niet gevraagd of er sprake is van éénhoofdig of tweehoofdig voogdijschap.

²³ Aantal gemeenten tussen haakjes.

pleegzorgorganisaties in Nederland, omdat we niet weten op welke punten organisaties die in regio's die aan dit onderzoek meededen afwijken van organisaties die niet meededen.

4 Kosten van pleegouders

De reden dat pleegouders een kind opvangen is dat zij steun willen bieden aan kinderen die het moeilijk hebben, waarvoor de thuissituatie (tijdelijk) niet passend is. Voor het bieden van deze steun is de pleegvergoeding een belangrijke (financiële) randvoorwaarde. Het ministerie wil graag meer inzicht of deze randvoorwaarde goed wordt ingevuld of wellicht aanpassing behoeft.

Om een vergelijking te kunnen trekken tussen kosten en vergoedingen is de eerste vraag die beantwoord moet worden: welke kosten maken pleegouders precies? En hoe verschillen deze tussen pleegouders met één, twee, drie of meer pleegkinderen? En met welke kosten hebben pleegouders te maken als het kind 18 jaar wordt? Dit hoofdstuk geeft antwoord op deze vragen. Daarnaast zoomen we in paragraaf 4.2 en 4.3 in op de volgende thema's die invloed hebben op de kosten die pleegouders maken:

- Financiële veranderingen bij voogdijschap;
- Financiële ondersteuning van het pleegkind na 18 jaar.

Dit is een beschrijvend onderzoek. Dit betekent dat we in dit hoofdstuk de resultaten uit de data beschrijven en slechts in beperkte mate verklaringen bieden voor gevonden verschillen.

4.1 Kosten voor pleegkinderen

In deze paragraaf is beschreven met welke kosten pleegouders met pleegkinderen te maken hebben en hoe hoog deze kosten in het jaar 2017 zijn.

Bij het analyseren van de uitkomsten van de pleegouderenquête is ons opgevallen dat er een grote variatie zit in de hoogte van de kosten die ouders hebben opgegeven. Wij vermoeden dat dit komt doordat het voor pleegouders mogelijk lastig is geweest alle kosten accuraat te berekenen omdat zij deze kosten mogelijk niet zo gedetailleerd bijhouden. Pleegouders zullen daarom overwegend schattingen van de gemaakte kosten hebben opgegeven. Bij pleegouders met meerdere pleegkinderen hebben we bij kosten voor zorg, reis- en transportkosten, opvang en onderwijs, aansprakelijkheidsverzekering, inzittendenverzekering, voogdijschap, opname instelling en overige kosten gevraagd de kosten op te geven voor alle pleegkinderen samen. We kunnen ons voorstellen dat dit voor pleegouders lastig is geweest om in te schatten. We hebben de uitvraag op deze manier gedaan om de tijdsduur voor het invullen van de vragenlijst door de pleegouders beperkt te houden om zodoende een hoge respons te bereiken. Hierin zijn we geslaagd, maar dit heeft wellicht geleid tot een minder accuraat beeld van alle kosten per kind. De vragenlijst hebben we vooraf getest en besproken met een pleegouder en de Nederlandse Vereniging van Pleegouders om er zeker van te zijn dat de vragenlijst begrijpelijk en eenduidig was. Aan de achterkant – dus na het invullen van de vragenlijst door de pleegouders – zijn de opgegeven antwoorden niet met de pleegouders gevalideerd. Hier hadden wij de mogelijkheden niet toe. Al met al heeft voorgaande tot gevolg dat er grote variatie zit in de opgegeven kosten omdat sommige ouders mogelijk de werkelijk gemaakte kosten overschatten, terwijl anderen wellicht deze juist onderschatten.

In deze paragraaf kijken we specifiek naar kosten voor:

- Vaste lasten (huur/hypotheek, gas/water/elektra, boodschappen, vakanties, zakgeld, abonnement mobiele telefoon voor het pleegkind, overige lasten (cadeaus, persoonlijke verzorging, kleding, sport, hobby, uitgaan), voor uitwonend pleegkind: kamerhuur, boodschappen, tv en internet, abonnementskosten mobiel);

- Zorg;
- Reis- en transport;
- Opvang en onderwijs;
- Verzekeringen;
- Voogdijschap;
- Opname in een instelling;
- Overige kosten (muziekles/sporten/andere vrijetijdsbestedingen²⁴, verbouwing- en inrichting, paspoort, uittreksel geboorteregister, rijlessen/theorie/examen/lossen aanvraag rijbewijs, begrafenissen en crematie, naamswijziging, DNA-onderzoek, anders).

Ook gaan we in op het aantal uur dat ouders minder zijn gaan werken door zorg voor hun pleegkind(eren), omdat dit een indicator kan zijn voor 'verborgen kosten' die door pleegouders gemaakt worden voor het bieden van zorg en ondersteuning aan hun pleegkind(eren).

Kosten verschillen sterk naar het aantal pleegkinderen dat een pleegouder opvangt. We laten daarom geen totaal beeld zien van de kosten gemaakt door alle pleegouders, maar zoomen steeds in op de verschillende groepen pleegouders (met één pleegkind, twee pleegkinderen, drie pleegkinderen, vier pleegkinderen). We geven waar relevant het verschil aan tussen de kosten die pleegouders maken met een kind van 18 jaar en ouder en met een kind jonger dan 18 jaar.

4.1.1 Vaste lasten

Onder vaste lasten vallen de volgende posten:

- De maandelijksse kosten voor huur of hypotheek van de woning van de pleegouders;
- Maandelijksse kosten voor gas, water en elektra van de woning van de pleegouders;
- Maandelijksse kosten voor boodschappen;
- Kosten voor vakantie(s) met pleegkind(eren).

Deze kosten hebben we toegerekend aan het individuele pleegkind door gebruik te maken van toerekening percentages. Wij hebben voor de hoogte van de percentages gebruik gemaakt van het onderzoek 'De hoogte zijn we onderhand zoek' ²⁵. De kostensoorten en bijbehorende percentages luiden als volgt:

- Huur/hypotheek²⁶ 15%;
- Gas, water & licht 9,4%;
- Boodschappen²⁷ 18%;
- Vakantie 18%.

Daarnaast vallen onder de vaste lasten nog de volgende posten:

- Zakgeld;
- Kosten abonnement mobiele telefoon;
- Overige lasten (cadeaus, persoonlijke verzorging, kleding, sport, hobby, uitgaan).

²⁴ Muziekles/sporten/andere vrijetijdsbestedingen lijkt op de post 'sport, hobby en uitgaan' die we hebben uitgevraagd onder vaste lasten. Het is mogelijk dat pleegouders bij beide vragen dezelfde kosten hebben opgegeven. Als dit het geval is zullen we de totale kosten die pleegouders uitgeven overschatten. We verwachten dat de invloed op de totale kosten klein zal zijn en weinig invloed heeft op de uiteindelijke resultaten.

²⁵ De hoogte zijn we onderhand zoek; een inventariserend onderzoek naar de kosten die pleegouders maken voor hun pleegkind vergeleken met de vergoeding die zij hiervoor ontvangen (de Swart, van de Weijdenberg, de Greven, 2017).

²⁶ De hoogte van de huur/hypotheek zal niet altijd hoger worden als een pleegouder een pleegkind opneemt. Toch kiezen we voor uniformiteit met de andere vaste lasten posten voor een toerekeningspercentage ook op deze post en we voor de vergelijkbaarheid aansluiten bij methodiek toegepast in eerder onderzoek op dit thema.

²⁷ Hieronder vallen: eten, drinken, huishoudelijke benodigdheden als waspoeder, vuilniszakken, etc.).

Tabel 4.1 toont de vaste lasten voor pleegouders met kinderen onder 18 jaar, uitgesplitst naar type pleeggezin.

Tabel 4.1 Uitgaven aan vaste lasten per jaar gemaakt door pleegouders met pleegkinderen onder de 18 jaar, uitgesplitst naar type pleeggezin

	Gezin 1 pleegkind	Gezin 2 pleegkinderen	Gezin 3 pleegkinderen	Gezin 4 pleegkinderen
N (totaal)	974	366	96	43
Gemiddelde kosten per jaar voor alle pleegkinderen samen	€4.219	€9.034	€13.389	€21.099
Minimum	€1.488	€4.130	€5.774	€12.690
Maximum	€14.871	€26.158	€28.376	€40.407
Standaarddeviatie	€1.622	€3.060	€4.372	€6.791
Gemiddeld jaarbedrag per kind	€4.219	€4.517	€4.463	€5.275

Pleegouders geven gemiddeld per jaar tussen de €4.219 en €5.275 uit aan vaste lasten per pleegkind. Dit komt neer op een maandbedrag tussen de €350 en €440 per pleegkind. Dit komt overeen met wat op landelijk niveau bekend is over hoeveel een kind per maand kost. Volgens berekeningen van het Centraal Bureau voor de Statistiek kost een kind 17 procent van het besteedbaar inkomen²⁸. Dit betekent dat mensen met een modaal inkomen (circa €2.150 per maand) gemiddeld tussen de €340 en €425 per maand besteden aan een kind. Hierin zijn de kosten voor wonen, voeding en kleding opgenomen.

Een gemiddelde vertelt niet het gehele verhaal. Uit tabel 4.1 blijken grote verschillen in minimum en maximum bedragen. Er zijn pleegouders die circa €1.500 per jaar per pleegkind uitgeven, maar ook pleegouders die circa €15.000 per jaar per pleegkind uitgeven. Als we de data nader bekijken zien we dat dit vooral komt doordat pleegouders verschillen in de kosten die zij opgeven voor boodschappen en de overige kosten (zie tabel 4.2 en tabel 4.3). De overige kosten categorie omvat veel verschillende posten, namelijk kosten voor cadeaus voor het pleegkind, cadeaus voor vrienden en vriendinnen van het pleegkind, persoonlijke verzorging, kleding, sport, hobby en uitgaan. Het is denkbaar dat niet alle pleegouders van al deze posten een goede inschatting in kosten hebben kunnen maken en dat pleegouders verschillen in welke posten zij bij deze categorie wel en niet hebben meegerekend.

Tabel 4.2 Uitgaven aan boodschappen²⁹ per jaar gemaakt door pleegouders met pleegkinderen onder de 18 jaar, uitgesplitst naar type pleeggezin

	Gezin 1 pleegkind	Gezin 2 pleegkinderen	Gezin 3 pleegkinderen	Gezin 4 pleegkinderen
N (totaal)	974	366	96	43
Gemiddelde kosten per jaar voor alle pleegkinderen samen	€1.010	€2.326	€3.836	€6.117
Minimum	€432	€864	€1.458	€3.024
Maximum	€3.240	€6.048	€9.720	€17.280
Standaarddeviatie	€410	€905	€1.677	€2.673
Gemiddeld jaarbedrag per kind	€1.010	€1.163	€1.279	€1.529

²⁸ Informatie op website Nibud: Wat kost uw kind?

²⁹ Hieronder vallen: eten, drinken, huishoudelijke benodigdheden als waspoeder, vuilniszakken, etc.

Tabel 4.3 Uitgaven aan overige lasten³⁰ per jaar gemaakt door pleegouders met pleegkinderen onder de 18 jaar, uitgesplitst naar type pleeggezin

	Gezin 1 pleegkind	Gezin 2 pleegkinderen	Gezin 3 pleegkinderen	Gezin 4 pleegkinderen
N (totaal)	974	366	96	43
Gemiddelde kosten per jaar voor alle pleegkinderen samen	€978	€2.005	€2.563	€3.760
Minimum	€0 ³¹	€100	€300	€500
Maximum	€10.000	€14.000	€11.100	€11.000
Standaarddeviatie	€1.029	€1.689	€1.835	€2.106
Gemiddeld jaarbedrag per kind	€978	€1003	€854	€940

Kosten vaste lasten pleegkinderen 18 jaar en ouder

In deze paragraaf gaan we in op de kosten die pleegouders maken voor vaste lasten voor hun pleegkind van 18 jaar en ouder. Als het pleegkind thuis woont gelden dezelfde posten als bij pleegkinderen onder de 18 jaar. Aangezien uitwonende pleegkinderen niet bij hun pleegouders in huis wonen, is de bovenstaande systematiek waarbij een percentage van de vaste lasten wordt toegerekend aan de uitwonende pleegkinderen van boven de 18 jaar niet van toepassing. Van de 120 pleegouders met een pleegkind van 18 jaar of ouder zijn er 20 pleegouders met een uitwonend pleegkind. Hier is sprake van informele zorg. Voor deze groep is gevraagd hoeveel pleegouders uitgeven aan de vaste lasten van hun uitwonende pleegkinderen van 18 jaar of ouder. De volgende kostenposten zijn uitgevraagd:

- Kosten kamerhuur pleegkind;
- Kosten boodschappen pleegkind;
- Kosten televisie, tv en internet;
- Kosten abonnement mobiele telefoon.

Ook is aan deze pleegouders gevraagd opgave te doen van inrichtings- en verbouwingskosten woning uitwonend pleegkind.

In tabel 4.4 zien we de uitgaven aan vaste lasten voor pleegouders met één pleegkind van 18 jaar of ouder vergeleken met de uitgaven aan vaste lasten voor pleegouders met één pleegkind van onder de 18 jaar. Pleegouders met kinderen van 18 jaar of ouder geven gemiddeld €3.792 per jaar (€316 per maand) uit aan kosten voor vaste lasten voor hun pleegkind. Dit bedrag ligt lager dan het bedrag dat pleegouders met een kind onder de 18 jaar uitgeeft. Mogelijk heeft dit te maken met het feit dat pleegkinderen vanaf 18 jaar eigen inkomsten hebben (zoals studiefinanciering en huurtoeslag) en daardoor zelf bepaalde kosten dragen die hier onder de vaste lasten vallen.

³⁰ Hieronder vallen: cadeaus, persoonlijke verzorging, kleding, sport, hobby, uitgaan.

³¹ Er zijn 6 ouders die hier 0 euro opgeven. Het is denkbaar dat zij in een jaar deze kosten niet gemaakt hebben. Deze ouders hebben op de andere kostenposten wel voldoende informatie gegeven om ze in de analyses te laten.

Tabel 4.4 Uitgaven aan vaste lasten per jaar gemaakt door pleegouders met 1 pleegkind van 18 jaar en ouder vergeleken met pleegouders met 1 pleegkind jonger dan 18

	Gezin 1 pleegkind	Gezin 1 pleegkind
	18+	< 18
N (totaal)	120	974
Gemiddelde kosten	€3.792	€4.219
Minimum	€700	€1.488
Maximum	€10.135	€14.871
Standaarddeviatie	€1.646	€1.622

4.1.2 Zorg

Premiekosten zorgverzekering

We vroegen pleegouders naar de kosten die zij maken voor de zorgverzekering van hun pleegkind. Een ruime meerderheid van de pleegouders met kinderen onder de 18 jaar gaf aan 0 euro uit te geven aan de premie voor de zorgverzekering. Dit is te verklaren doordat kinderen onder de 18 jaar meeverzekerd zijn in het verzekeringspakket van de pleegouders.

Pleegouders met kinderen van 18 jaar of ouder betalen wel mee aan de zorgverzekering van hun pleegkind. Dit gebeurt bij 46 van de 166 ouders. Pleegouders met één pleegkind van 18 jaar of ouder betalen per jaar gemiddeld €828 euro aan premiekosten voor de zorgverzekering³² van hun pleegkind. Het minimum bedrag ligt op €100 euro en het maximum op €1.500 per jaar. De standaarddeviatie (mate van spreiding) is €513.

Kosten voor zorg buiten de verzekering

Naast de kosten voor de premie van de zorgverzekering vroegen we de pleegouders welke kosten zij gemaakt hebben voor zorg die niet door de zorgverzekering vergoed wordt. In tabel 4.5 is te zien voor welk soort zorg pleegouders kosten hebben gemaakt.

Tabel 4.5 Soort kosten die pleegouders maken voor zorg buiten de zorgverzekering – uitgesplitst voor pleegouders met kinderen onder de 18 jaar en pleegouders met kinderen van 18 jaar en ouder

Soort kosten	Percentage pleegouders (< 18) dat deze kosten maakt	Percentage pleegouders (18 +) dat deze kosten maakt
Tandheelkundige kosten (incl. orthodontie)	12%	25%
Kosten voor lichamelijke psychologische en psychiatrische onderzoeken, therapieën en medicijnen	21%	25%
Bedplassen	13%	Nvt
Brillen, contactlenzen, beugels en andere hulpmiddelen	18%	22%
Anders	11%	11%

Pleegouders met kinderen van 18 jaar of ouder geven vaker aan kosten te maken voor zorg buiten de verzekering dan pleegouders met kinderen onder de 18 jaar. 21% van de pleegouders met kinderen onder de 18 jaar maakt kosten voor lichamelijke, psychologische en psychiatrische onderzoeken, therapieën en medicijnen. Bij de pleegouders met kinderen van 18 jaar of ouder ligt dit aandeel op 25%. Ook geeft een vierde van de pleegouders met kinderen van 18 jaar of ouder aan kosten gemaakt te hebben voor tandheelkunde. Bij de pleegouders met kinderen van onder de

³² Dit betreft premiekosten. Dit betreft niet kosten voor aangesproken eigen risico.

18 jaar ligt dit aandeel op 12%. De kosten voor tandheelkunde liggen bij jongere kinderen lager en worden vaak meeverzekerd in de premie van de zorgverzekering.

We vroegen pleegouders wat zij aan zorgkosten buiten de verzekering in het jaar 2017 betaald hebben. We vroegen hen om één bedrag te noemen voor al hun pleegkinderen samen bij alle posten uit tabel 4.5 waar zij 'ja' hadden aangevinkt. Gemiddeld geven pleegouders tussen de €147 en €395 euro per jaar uit per kind (tabel 4.6).

Tabel 4.6 Uitgaven aan zorgkosten buiten de verzekering door pleegouders met kinderen onder de 18 jaar, uitgesplitst naar type pleeggezin

	Gezin 1 pleegkind	Gezin 2 pleegkinderen	Gezin 3 pleegkinderen	Gezin 4 pleegkinderen
N (totaal)	577	248	73	37
Gemiddelde kosten per jaar voor alle pleegkinderen samen	€395	€399	€512	€587
Minimum	€15	€20	€30	€85
Maximum	€10.000	€4.750	€3.000	€4.000
Standaarddeviatie	€550	€422	€522	€587
Gemiddeld jaarbedrag per kind	€395	€200	€171	€147

Het bedrag per kind ligt lager in grotere gezinnen. Omdat het soort zorg dat een individueel kind nodig heeft erg kan verschillen zien we een grote spreiding in opgegeven kosten. Een mogelijke verklaring voor de lage gemiddelde kosten is dat de meerderheid van de zorgkosten voor kinderen tot 18 jaar door de zorgverzekering in de basispremie vergoed worden. Kinderen onder de 18 jaar zijn gratis meeverzekerd bij hun ouders. Dit geldt ook vaak voor de aanvullende zorgverzekering³³.

Kosten zorg buiten de verzekering pleegkinderen 18 jaar en ouder

De gemiddelde jaarlijkse kosten voor zorg buiten de verzekering die pleegouders met kinderen van 18 jaar of ouder maken, liggen vrijwel gelijk met de kosten die pleegouders met kinderen onder de 18 jaar maken. 90 pleegouders met kinderen van 18 jaar of ouder hebben kosten opgegeven voor zorg buiten de verzekering. Zij betalen gemiddeld per jaar per kind €402 euro. Het minimum bedrag ligt op €15 en het maximum op €1.500. De standaarddeviatie (mate van spreiding) is 204. Eerder zagen we dat pleegouders met kinderen van 18 jaar of ouder wel vaker dan pleegouders met kinderen onder de 18 jaar meebetalen aan de premie voor de zorgverzekering en daar gemiddeld per jaar €828 per kind aan uitgeven. Pleegouders met kinderen van 18 jaar en ouder maken dus meer zorgkosten voor hun pleegkind vergeleken met pleegouders met kinderen onder de 18 jaar.

4.1.3 Reis- en transportkosten

We vroegen pleegouders naar de reis- en transportkosten die zij maken voor hun pleegkind. In tabel 4.7 is te zien hoe vaak welke type kosten door pleegouders worden gemaakt.

³³ Informatie op Zorgverzekering Informatie Centrum.

Tabel 4.7 Kosten reis- en transport pleegkinderen - uitgesplitst voor pleegouders met kinderen onder de 18 jaar en pleegouders met kinderen van 18 jaar en ouder

Soort kosten	Percentage	Percentage
	pleegouders (< 18) dat deze kosten maakt	pleegouders (18+) dat deze kosten maakt
Reiskosten in verband met sport of andere vrijetijdsbestedingen	63%	39%
Reiskosten in verband met omgangsregelingen en familiecontacten	70%	31%
Reiskosten in verband met dokter, ziekenhuis, tandarts, therapie, instellingsbezoek etc.	66%	41%
OV-kosten in het kader van het volgen van onderwijs	13%	20%
Taxikosten in verband met leerlingenvervoer	3%	1%
Kosten in het kader van (aangepaste) fiets of bromfiets (met bijkomende kosten: helm verzekering, examen brommerrijbewijs, reparaties)	26%	20%
Anders	6%	7%

In tabel 4.7 valt op dat tussen de 63% en 70% van de pleegouders met kinderen onder de 18 jaar kosten maken voor reiskosten in verband met sport of andere vrijetijdsbestedingen, reiskosten in verband met omgangsregelingen en familiecontacten, reiskosten in verband met dokter, ziekenhuis en instellingsbezoek. Pleegouders met pleegkinderen onder de 18 jaar maken vaker deze kosten dan pleegouders met pleegkinderen van 18 jaar of ouder. Mogelijk heeft dit te maken met het feit dat kinderen vanaf 18 jaar eigen inkomsten hebben (zoals ov-jaarkaart, studiefinanciering, bijbaan) en daardoor zelf een groot deel van deze reiskosten betalen. De overige kostenrubrieken voor reizen en transport komen veel minder vaak voor. Daarbinnen worden nog het vaakst genoemd kosten in het kader van (aangepaste) fiets of bromfiets.

We vroegen pleegouders wat zij aan reis- en transportkosten in het jaar 2017 betaald hebben. We vroegen hen om één bedrag te noemen voor al hun pleegkinderen samen bij alle posten uit tabel 4.7 waar zij 'ja' hadden aangevinkt. Gemiddeld geven pleegouders tussen de €283 en €464 euro per jaar uit per kind (tabel 4.8).

Tabel 4.8 Uitgaven aan reis- en transportkosten door pleegouders met kinderen onder de 18 jaar, uitgesplitst naar type pleeggezin

	Gezin 1 pleegkind	Gezin 2 pleegkinderen	Gezin 3 pleegkinderen	Gezin 4 pleegkinderen
N (totaal)	918	353	94	43
Gemiddelde kosten per jaar voor alle pleegkinderen samen	€464	€664	€848	€1159
Minimum	€5	€40	€30	€90
Maximum	€6.000	€7.600	€5.000	€7.000
Standaarddeviatie	€500	€793	€916	€1.337
Gemiddeld jaarbedrag per kind	€464	€332	€283	€290

Het bedrag per kind ligt lager in grotere gezinnen. Opnieuw zien we een grote spreiding in de hoogte van de kosten die opgegeven zijn. Dit heeft er mee te maken dat de intensiteit van het reizen per individueel kind zal verschillen. Sommige kinderen zullen meerdere keren per week naar een

sport gebracht worden, anderen fietsen of maken geen reizen voor dit doel. Dit geldt ook voor het bezoeken van huisarts, zorginstellingen en familie. Ook speelt mee dat ouders onder reiskosten diverse posten hebben meegeteld. Benzine- en verzekeringskosten van de auto zullen sommige ouders wel, maar anderen ook niet meegerekend hebben. Deze factoren dragen ertoe bij dat er een grote spreiding in gegeven antwoorden zichtbaar is.

Reis- en transportkosten pleegkinderen 18 jaar en ouder

We zagen eerder dat pleegouders met kinderen van 18 jaar of ouder minder vaak reis- en transportkosten maken voor hun pleegkind. Als we echter kijken naar de 112 ouders die wel kosten maakten, dan ligt dit gemiddelde bedrag hoger dan bij pleegouders met een pleegkind onder de 18. De 112 pleegouders met een kind van 18 jaar of ouder geven gemiddeld per jaar €905 uit. Het minimum bedrag ligt op €50 en het maximum op €5.000. De standaarddeviatie (mate van spreiding) is €779. Het gemiddelde ligt daarmee dus €440 per jaar hoger bij pleegouders met een kind van 18 jaar of ouder vergeleken met pleegouders met een kind onder de 18.

4.1.4 Opvang en onderwijs

We vroegen pleegouders naar het soort kosten dat zij maken voor opvang en onderwijs van hun pleegkind(eren). In tabel 4.9 is te zien hoe vaak welk type kosten door pleegouders wordt gemaakt.

Tabel 4.9 Kosten opvang en onderwijs pleegkinderen - uitgesplitst voor pleegouders met kinderen onder de 18 jaar en pleegouders met kinderen van 18 jaar en ouder

Soort kosten	Percentage pleegouders (< 18) dat deze kosten maakt	Percentage pleegouders (18+) dat deze kosten maakt
Pennen, potloden, schriften en een schooltas	75%	Nvt
Ouderbijdrage school en lesgeld	74%	Nvt
Schoolexcursies, schoolreizen en werkweken	66%	Nvt
Aanschaf van een computer of laptop	34%	39%
Aanschaf van boeken en leermiddelen	34%	41%
Kinderopvang en buitenschoolse opvang van uw pleegkind(eren)	24%	Nvt
Tussen-schoolse opvang	21%	Nvt
Bijlessen en huiswerkinstituten	9%	10%
School –en beroepskeuzetest	4%	11%
Schoolgeld/Collegegeld	4%	27%
Anders	11%	12%

In tabel 4.9 is af te lezen dat drie kwart van de pleegouders met kinderen onder de 18 jaar kosten maakt voor pennen, potloden, schriften, schooltas, ouderbijdrage school en lesgeld. 66% van deze pleegouders maakt kosten voor schoolexcursies, schoolreizen en werkweken. Ook maakt ruim een derde van de pleegouders met kinderen onder de 18 jaar kosten voor aanschaf van een computer of laptop en de aanschaf van boeken en leermiddelen. Ruim een derde van de pleegouders met kinderen van 18 jaar en ouder maakt kosten voor de aanschaf van een computer of laptop en de aanschaf van boeken en leermiddelen. Ook maakt ruim een vierde kosten voor collegegeld.

We vroegen pleegouders wat zij aan opvang- en onderwijskosten in het jaar 2017 betaald hebben. We vroegen hen om één bedrag te noemen voor al hun pleegkinderen samen bij alle posten uit tabel 4.9 waar zij 'ja' hadden aangevinkt. Gemiddeld geven pleegouders tussen de €295 en €939 euro per jaar uit per kind (tabel 4.10).

Tabel 4.10 Uitgaven aan opvang en onderwijs door pleegouders met kinderen onder de 18 jaar, uitgesplitst naar type pleeggezin

	Gezin 1 pleegkind	Gezin 2 pleegkinderen	Gezin 3 pleegkinderen	Gezin 4 pleegkinderen
N (totaal)	903	353	95	43
Gemiddelde kosten per jaar voor alle pleegkinderen samen	€939	€1.175	€975	€1.178
Minimum	€5	€10	€15	€150
Maximum	€25.000	€19.000	€6.000	€10.000
Standaarddeviatie	€1.515	€2.085	€1.127	€1.502
Gemiddeld jaarbedrag per kind	€939	€588	€325	€295

De verschillen in gemiddelde bedragen tussen de verschillende gezinstypen zijn hoog. Pleegouders geven per kind aan deze kostenpost minder uit als zij meer pleegkinderen hebben opgenomen. In het algemeen wordt vaker gesteld dat het eerste kind het duurst is en volgende kinderen minder kosten³⁴. Mogelijk geldt dat hier ook en kunnen meerdere kinderen binnen één gezin samen gebruik maken van dezelfde schoolspullen. De hoogte van de kosten voor opleiding en onderwijs hangen samen met de leeftijd van een kind. Omdat de leeftijden van de pleegkinderen uiteen lopen zien we ook een grote spreiding in de kosten. Voor kinderen in de basisschoolleeftijd liggen kosten lager dan voor kinderen in de middelbare schoolleeftijd. Zo bestaat er op de middelbare school een verplichte ouderbijdrage. Ook zijn leermiddelen voor kinderen in de middelbare schoolleeftijd duurder. Deze factoren dragen ertoe bij dat er een grote spreiding in gegeven antwoorden zichtbaar is.

Opvang- en onderwijskosten pleegkinderen 18 jaar en ouder

103 pleegouders met een kind van 18 jaar of ouder geven gemiddeld per jaar €1.187 uit aan kosten voor opleiding en onderwijs. Het minimum bedrag ligt op €40 en het maximum op €4.000. De standaarddeviatie (mate van spreiding) is €643. Het gemiddelde ligt daarmee dus €248 per jaar hoger bij pleegouders met een kind van 18 jaar of ouder vergeleken met ouders met een kind onder de 18. Een mogelijke verklaring is dat deze ouders collegegeld en/of studieboeken voor hun pleegkind vergoeden. Dit zijn hogere kostenposten dan kosten voor onderwijs en opleiding voor kinderen onder de 18 jaar.

4.1.5 Verzekeringen

Om te onderzoeken welke kosten pleegouders maken voor de verzekeringen van hun pleegkind(eren) vroegen we ouders naar kosten voor de twee meest voorkomende verzekeringen voor kinderen: de aansprakelijkheidsverzekering en de inzittendenverzekering. Hieronder gaan we op beide verzekeringen nader in.

Aansprakelijkheidsverzekering

Onder de aansprakelijkheidsverzekering zijn de kostenposten premie, aangesproken eigen risico, en kosten die buiten de verzekering vallen uitgevraagd. 85% van de pleegouders heeft €0 ingevuld bij al deze posten. Dit betekent niet dat zij geen verzekering hebben, maar wel dat zij voor de verzekering geen kosten hebben moeten maken voor hun pleegkind(eren). Het kleine aantal pleegouders dat wel bedragen heeft ingevuld heeft waarschijnlijk de vraag niet goed begrepen omdat er erg hoge bedragen zijn ingevuld. Waarschijnlijk hebben pleegouders het volledige bedrag

³⁴ Informatie van het Nibud.

ingevuld van premie en aangesproken eigen risico. Er zijn geen premiekosten of aangesproken risico opgegeven die alleen betrekking hebben op het kind.

Inzittendenverzekering

Ook bij de vraag over de inzittendenverzekering zijn de premie, het aangesproken eigen risico en de kosten die buiten de verzekering vallen apart uitgevraagd. 85% van de ouders heeft €0 ingevuld bij al deze posten. Dit betekent niet dat zij geen verzekering hebben, maar wel dat zij voor de verzekering geen kosten hebben moeten maken voor hun kind(eren). Het kleine aantal pleegouders dat wel bedragen heeft ingevuld heeft waarschijnlijk de vraag niet goed begrepen omdat er erg hoge bedragen zijn ingevuld. Waarschijnlijk hebben pleegouders het volledige bedrag ingevuld van premie en aangesproken eigen risico. Er zijn geen premiekosten of aangesproken risico opgegeven die alleen op het kind zien.

4.1.6 Kosten opname in een instelling en kosten voogdijschap

Aan pleegouders is gevraagd of hun pleegkind(eren) in het jaar 2017 opgenomen is geweest in een instelling³⁵. 3% van alle pleegouders met kinderen onder de 18 jaar geeft aan dat zij een pleegkind had dat in een instelling verbleef. 82% van de pleegkinderen verbleef voltijd en 18% verbleef deeltijd in een instelling. We vroegen pleegouders welke kosten zij maakten voor hun pleegkind in een instelling. Het aantal pleegouders dat kosten noemt is te klein om conclusies aan te verbinden. Ook vroegen we naar de tijdsinvestering die ouders hebben moeten maken in het jaar 2017. De meeste pleegouders geven aan dit niet te weten. Uit de geschreven open antwoorden ontstaat een beeld dat tijdsinvestering aanzienlijk is voor overleg met instelling en school. Zoals één pleegouder aangeeft: “ons kind zat twee weken in crisisopvang. Is op 1 uur rijden van ons huis en we moesten er vier keer naartoe”.

Kosten voogdijschap

21% (316 van de 1.479) van de pleegouders met kinderen onder de 18 jaar uit de steekproef is in 2017 voogd geweest van één pleegkind. Hiervan heeft 7% van de pleegouders kosten gemaakt met betrekking tot familierechtelijke zaken en 8% kosten gemaakt in verband met een procedure bij de kantonrechter. Een grote meerderheid geeft aan voor deze zaken geen kosten gemaakt te hebben. Voor deze posten samen hebben pleegouders met kinderen onder de 18 jaar tussen de €10 en €3.500 uitgegeven in 2017. Gemiddeld komt dit neer op een bedrag van €434 berekend over 34 pleegouders die aangeven op één of meerdere van bovenstaande posten kosten gemaakt te hebben. In paragraaf 4.2 gaan we nader in op de financiële veranderingen voor pleegouders omtrent voogdijschap.

4.1.7 Overige kosten

Ten slotte hebben we pleegouders gevraagd of zij kosten maken voor specifieke posten. In tabel 4.11 is te zien welke kostenposten we hebben uitgevraagd. Het is een brede verscheidenheid aan posten. Bijna driekwart van de pleegouders met kinderen onder de 18 jaar heeft kosten gemaakt voor muzikles, sporten en andere vrijetijdsbestedingen. Bijna de helft van deze pleegouders heeft kosten gemaakt voor verbouwing- en inrichting. Bij de pleegouders met kinderen van 18 jaar en ouder zien we eenzelfde top twee, maar met kleinere percentages. Daarnaast valt op dat 28% van deze pleegouders kosten maakt voor rijlessen voor hun pleegkind.

³⁵ In de vraagstelling is geen nadere definitie van instelling gegeven.

Tabel 4.11 Overige kosten pleegkinderen onder de 18 jaar - uitgesplitst voor pleegouders met kinderen onder de 18 jaar en pleegouders met kinderen van 18 jaar en ouder

Soort kosten	Percentage pleegouders (< 18) dat deze kosten maakt	Percentage pleegouders (+ 18) dat deze kosten maakt
Muziekles, sporten, andere vrijetijdsbestedingen ³⁶	72%	40%
Verbouwing- en inrichting	49%	33%
Paspoort	42%	24%
Uittreksel geboorteregister	10%	11%
Rijlessen, theorie, examens, kosten aanvraag rijbewijs	3%	28%
Begrafenis en crematie	3%	6%
Naamswijziging	1%	2%
DNA-onderzoek	1%	1%
Anders	4%	8%

We vroegen pleegouders wat zij aan overige kosten in het jaar 2017 betaald hebben. We vroegen hen om één bedrag te noemen voor al hun pleegkinderen samen bij alle posten uit tabel 4.11 waar zij 'ja' hadden aangevinkt. Gemiddeld geven pleegouders tussen de €500 en €800 euro per jaar uit per kind (zie tabel 4.12). Opnieuw zien we een grote variatie in de hoogte van kosten die pleegouders opgeven. Dit is te verklaren doordat het soort kosten dat hier onder valt ook heel divers is. Er zijn bijvoorbeeld pleegouders die hierbij hoge verbouwingkosten opgeven of de aanschaf van een grotere auto. Andere pleegouders hebben die kosten niet gemaakt en geven bijvoorbeeld enkel het bedrag op voor een paspoort.

Tabel 4.12 Uitgaven aan overige kosten door pleegouders met kinderen onder de 18 jaar, uitgesplitst naar type pleeggezin

	Gezin 1 pleegkind	Gezin 2 pleegkinderen	Gezin 3 pleegkinderen	Gezin 4 pleegkinderen
N (totaal)	883	354	90	43
Gemiddelde kosten per jaar voor alle pleegkinderen samen	€800	€1.016	€2.061	€2.118
Minimum	€20	€20	€100	€150
Maximum	€25.000	€23.500	€26.000	€22.350
Standaarddeviatie	€1.697	€1.662	€4.025	€3.673
Gemiddeld jaarbedrag per kind	€800	€508	€687	€530

Overige kosten kinderen 18 jaar en ouder

112 pleegouders met een kind van 18 jaar of ouder geven gemiddeld per jaar €1.312 uit aan overige kosten. Het minimumbedrag ligt op €45 en het maximum op €7.500. De standaarddeviatie (mate van spreiding) is €1.100. Het gemiddelde ligt daarmee dus ruim €500 per jaar hoger bij pleegouders met een kind van 18 jaar of ouder vergeleken met pleegouders met een kind onder de 18. Een mogelijke verklaring voor dit verschil kunnen we gezien de variatie in kostenposten dat hieronder valt niet geven.

³⁶ Muziekles/sporten/andere vrijetijdsbestedingen lijkt op de post 'sport, hobby en uitgaan' die we hebben uitgevraagd onder vaste lasten. Het is mogelijk dat pleegouders bij beide vragen dezelfde kosten hebben opgegeven. Als dit het geval is zullen we de totale kosten die pleegouders uitgeven overschatten. We verwachten dat de invloed op de totale kosten klein zal zijn en weinig invloed heeft op de uiteindelijke resultaten.

4.1.8 Kosten voor begeleiding van pleegkinderen door pleegouders

De begeleiding van pleegkinderen door pleegouders is lastig in kosten uit te drukken. Een mogelijke benaderingswijze is te kijken naar het aantal uur dat werkende pleegouders minder zijn gaan werken door zorg en ondersteuning van pleegkind(eren). Dit zegt iets over mogelijk gederfde inkomsten. Hierbij is alleen gekeken naar de 1164 pleeggezinnen met kinderen onder de 18 jaar waar één of beide pleegouders inkomen uit arbeid hebben. In tabel 4.13A is te zien dat in pleeggezinnen met één pleegkind 46% van de pleeggezinnen minder uren is gaan werken door zorg voor het pleegkind. In pleeggezinnen met twee kinderen ligt dit percentage op 65%. In pleeggezinnen met drie pleegkinderen op 68% en in pleeggezinnen met vier pleegkinderen geeft 68% van de ouders aan minder uren te zijn gaan werken door zorg en ondersteuning van pleegkind(eren). Het aantal ouders dat minder uren is gaan werken is groter in gezinnen met meerdere pleegkinderen. Gemiddeld zijn ouders in de verschillende gezinstypen tussen de 14 en 22 uur minder gaan werken. Het betreft hier uren die ouders samen minder zijn gaan werken. Ook hier geldt dat in gezinnen met meerdere kinderen het aantal uren dat minder gewerkt wordt het hoogst ligt.

Tabel 4.13A Gemiddeld aantal uren dat pleegouders met inkomen uit arbeid minder zijn gaan werken door zorg pleegkinderen onder de 18 jaar – uitgesplitst naar gezinstype.

	Gezin 1 pleegkind (N=750)	Gezin 2 pleegkinderen (N=296)	Gezin 3 pleegkinderen (N=80)	Gezin 4 pleegkinderen (N=38)
Percentage werkende pleegouders dat minder uren is gaan werken	46%	65%	68%	68%
Gemiddeld aantal uur dat men minder is gaan werken per week door zorg pleegkinderen	14	17	19	22
Minimum	1	3	5	8
Maximum	40	40	50	40
Standaarddeviatie	8	9	10	10

58% van de pleegouders met een kind van 18 jaar of ouder waarbij één of beide partners inkomen uit arbeid verdienen (totaal zijn dit 93 pleegouders met één pleegkind) geven aan minder te zijn gaan werken door zorg en ondersteuning van het pleegkind. Deze ouders zijn gemiddeld 17 uur per week minder gaan werken door de zorg voor hun pleegkind.

Gederfd inkomen door minder werken

Minder uren werken betekent ook minder inkomen. We hebben uitgerekend wat het gederfde inkomen per gezinstype per jaar is. Dit hebben we gedaan door het netto uurloon uit te rekenen per huishouden³⁷ door het jaarloon te delen door het aantal uur dat het huishouden werkt. Hierdoor ontstaat het netto uurloon van het huishouden. Vervolgens is dit vermenigvuldigd met het aantal uur dat huishoudens aangeven gezamenlijk minder te zijn gaan werken door zorg van het pleegkind/de pleegkinderen. Onderstaande tabel (4.13B) geeft de uitkomst van deze berekening per gezinstype van ouders met kinderen onder de 18 jaar³⁸. Voor 46% van de pleeggezinnen met één pleegkind geldt dat zij gemiddeld genomen per jaar bijna €9.000 minder netto inkomen krijgen door zorg voor het pleegkind. Voor 65% van de pleeggezinnen met twee pleegkinderen geldt dat zij gemiddeld genomen meer dan €11.000 minder netto inkomen hebben door zorg voor de pleegkinderen. Voor pleegouders met drie of vier kinderen is het netto inkomensverlies nog groter,

³⁷ We hebben de website loonwijzer.nl gebruikt om het opgegeven bruto inkomen om te rekenen naar het netto uurloon.

³⁸ De berekening voor ouders met kinderen van 18 jaar of ouder kunnen we niet maken omdat we in de enquête onder deze ouders niet gevraagd hebben het aantal uur dat men nu werkt op te geven.

namelijk gemiddeld rond €14.000 euro per jaar. Ook weten we dat dit inkomensverlies voor een grote groep van deze ouders geldt (zie tabel 4.13A; 68% van deze werkende ouders is minder gaan werken door zorg voor pleegkinderen).

Tabel 4.13B Gederfd inkomen per jaar doordat men minder is gaan werken door zorg voor pleegkinderen. Pleegouders met kinderen onder de 18 jaar met inkomen uit arbeid – uitgesplitst naar gezinstype

	Gezin 1 pleegkind (N=303)	Gezin 2 pleegkinderen (N=166)	Gezin 3 pleegkinderen (N=50)	Gezin 4 pleegkinderen (N=23)
Gemiddeld inkomensverlies voor geheel huishouden per jaar (netto)	€8.981	€11.121	€14.087	€14.520
Standaarddeviatie	€7.353	€8.042	€9.231	€8.829

4.2 Financiële verandering voogdijschap

Zoals eerder is genoemd, hebben 316 pleegouders met pleegkinderen onder de 18 jaar aangegeven de voogdij te hebben van (één van) hun pleegkind(eren). Voor een meer verdiepend inzicht in de financiële verandering omtrent voogdijschap is gevraagd of pleegouders een ander soort financiële veranderingen hebben doorgemaakt dan veranderingen m.b.t. familierechtelijke zaken en procedures bij de kantonrechter. Van de 316 pleegouders geeft 17% aan dat er naast financiële veranderingen m.b.t. familierechtelijke zaken en procedures bij de kantonrechter, ander soortige financiële veranderingen hebben plaatsgevonden sinds ze voogd zijn van hun pleegkind(eren). Zij geven de volgende veranderingen aan:

- Overzetten van de (zorg)verzekering(en) van hun voormalig pleegkind op de eigen verzekering;
- De premie van de aanvullende zorgverzekering wordt niet meer door de pleegzorgorganisatie vergoed;
- Bekostigen eigen bijdrage zorg;
- Minder/bepert recht hebben op vergoedingen voor bijzondere kosten. Zij geven als voorbeelden vergoedingen voor kosten met betrekking tot sport, transport, school en langdurige opname in een instelling;
- Een klein aantal ouders geeft aan dat zij geen geld meer krijgen van de biologische ouders en dat zij extra moeten sparen voor bijvoorbeeld studiekosten.

Beëindiging voogdijschap

Slechts 1 pleegouder met (een) pleegkind(eren) onder de 18 jaar heeft genoemd wat er is veranderd sinds de voogdij is beëindigd. Deze ouder geeft aan dat de rechtszaken met de biologische ouders niet meer hoeven te worden betaald.

6 pleegouders met pleegkinderen boven de 18 jaar hebben de vraag over de beëindiging van het voogdijschap ingevuld. Hiervan geven er 3 aan dat zij geen pleegvergoeding meer ontvangen sinds het voogdijschap is beëindigd. De andere drie hebben aangegeven niet te weten wat er financieel is veranderd.

4.3 Financiële ondersteuning in de toekomst

Gezien de recente politieke discussie omtrent de verlenging van pleegzorg naar 21 jaar, is een aantal vragen opgenomen over de bereidheid van pleegouders met pleegkinderen van 16 en/of 17

jaar tot financiële ondersteuning in de toekomst. Dit biedt inzicht in de mate waarin pleegouders financiële redenen meewegen in het besluit om hun pleegkind(eren) te blijven ondersteunen als ze 18 jaar worden. 215 ouders hebben een pleegkind van 16 of 17 jaar. Hiervan geeft 48% aan dat zij hun pleegkinderen blijven ondersteunen als ze 18 jaar worden. 15% gaat dit niet doen en 37% weet dit nog niet.

Hoe gaan pleegouders ondersteunen?

De pleegouders die hebben aangegeven hun pleegkind(eren) financieel te blijven ondersteunen doen dit op verschillende wijzen. Een derde geeft aan dat zij hun pleegkind in de vorm van kost en inwoning en eventuele overige kosten als studie, verzekeringen, sport etc. blijven ondersteunen. Verder geeft een aantal ouders aan dat zij de ondersteuning gaan financieren uit externe inkomsten als de verlenging van de pleegvergoeding, eigen inkomen van het pleegkind, of inkomen van de biologische ouders. Een tiende van deze ouders geeft aan dat dit in beginsel wordt gefinancierd uit het eigen inkomen van de pleegkinderen. Wel geven zij aan bereid te zijn om aan te vullen waar nodig. Tot slot geven enkele pleegouders aan dat de pleegkinderen in ieder geval gratis thuis mogen blijven wonen.

Waarom blijven pleegouders ondersteunen?

De pleegouders die hebben aangegeven hun pleegkind(eren) financieel te blijven ondersteunen hebben hiervoor verschillende redenen. Een derde van hen doet dit omdat zij vinden dat hun kinderen dan nog niet (financieel) zelfredzaam zijn. Een kwart geeft aan dat zij dit willen doen uit een gevoel van verantwoordelijkheid. Pleegouders noemden hier bijvoorbeeld dat zij 'hun pleegkind toch niet zomaar laten vallen', 'of niet zomaar op straat gaan zetten'. Een kwart wil blijven ondersteunen uit liefde, of geeft aan dat het kind bij het gezin hoort, of dat zij hen willen helpen. Verder geeft een klein deel van de pleegouders aan dat zij blijven ondersteunen om de pleegkinderen een goede toekomst te bieden, of, omdat zij niemand anders hebben die voor hen zorgt.

Waarom blijven pleegouders niet ondersteunen?

15% van de pleegouders met pleegkinderen van 16 en/of 17 jaar heeft aangegeven hun pleegkinderen niet financieel te blijven ondersteunen als zij 18 jaar worden. Een derde van deze pleegouders geeft als reden dat dit financieel niet mogelijk is. Een kwart van hen ziet dit niet als hun (financiële) verantwoordelijkheid. De rest van de pleegouders geeft aan dat dit de plicht is van de biologische ouders, of dat het pleegkind tegen die tijd gaat verhuizen. Tot slot zijn er enkele pleegouders die niet weten waarom ze hun pleegkinderen niet meer financieel gaan ondersteunen als ze 18 jaar worden.

Onzekerheid over toekomst

37% van de pleegouders met pleegkinderen van 16 en/of 17 jaar weet nog niet of ze hun pleegkind(eren) financieel blijven ondersteunen als ze 18 jaar worden. Ongeveer drie kwart van hen geeft aan dat dit komt, omdat zij nog geen zicht hebben op hun (financiële) situatie tegen die tijd. Ook geven zij aan dat ze nog niet weten of hun pleegkind(eren) nog thuis wonen of al op zichzelf wonen. Een vijfde geeft aan dat zij niet weten of ze hun pleegkind(eren) financieel gaan ondersteunen. De rest van de pleegouders geeft aan dit nog niet te weten, omdat dit afhangt van een verlenging van de pleegvergoeding of dat dit afhankelijk is van de opvangmogelijkheden bij de biologische ouders. Nog een aantal pleegouders geeft aan dat dit onzeker is, omdat de kosten wellicht te hoog zijn.

5 Vergoedingen voor pleegouders

Het voorgaande hoofdstuk gaf een genuanceerd en gevarieerd beeld van de diverse kosten waar pleegouders mee te maken hebben en hoe deze verschillen tussen gezinstypen. In dit hoofdstuk staan de vergoedingen waar ouders gebruik van kunnen maken centraal én vergelijken we kosten met deze vergoedingen om zicht te krijgen op mogelijke financiële knelpunten.

5.1 Gebruik en hoogte vergoedingen door pleegouders

In deze paragraaf gaan we in op het gebruik en de hoogte van vergoedingen door pleegouders. We bespreken de volgende vergoedingen:

- Pleegvergoeding;
- Vergoedingen extra toeslagen;
- Bijzondere kosten vergoeding;
- Kinderopvang toeslag³⁹;
- Gemeentelijke regelingen.

In onderstaand overzicht is te zien voor welke kosten deze vergoedingen bedoeld zijn.

Tabel 5.1 Soorten vergoedingen waar pleegouders gebruik van maken en de kosten die deze vergoedingen behoren te dekken

Soort vergoedingen	Kosten die door vergoeding gedekt wordt
Pleegvergoeding	Kosten voor voeding, kosten van woninginrichting, verwarming e.d., lichamelijke verzorging, zak- en kleedgeld, deelname aan maatschappelijke activiteiten zoals sport en ontspanning, reiskosten (bijvoorbeeld voor school of weekendbezoek aan de ouders), kleine onderwijskosten (zoals pennen, agenda en schriften), ziektekosten en kosten voor een WA-premie als het pleegkind op de WA-polis van de pleegouders staat ⁴⁰ .
Vergoedingen extra toeslagen	In een drietal gevallen kan de pleegzorgorganisatie de pleegvergoeding verhogen met een toeslag per dag: <ul style="list-style-type: none">• Verblijf van een pleegkind bij een pleegouder vanwege een crisissituatie (maximaal vier weken). Deze toeslag is bedoeld voor extra kosten in crisissituaties, zoals extra kleding of inrichting van een slaapkamer⁴¹;• Bij drie of meer pleegkinderen, vanaf het derde en volgende pleegkind. Deze toeslag is bedoeld voor bijvoorbeeld huishoudelijke hulp of vervanging van meubels⁴²;• De opvoeding en verzorging van pleegkinderen met een verstandelijke of lichamelijke beperking.
Bijzondere kosten vergoeding	Noodzakelijke kosten voor het pleegkind die niet uit de basis pleegvergoeding kunnen worden voldaan, niet verhaald kunnen worden bij de onderhoudsplachtige ouders en die niet op grond van een andere

³⁹ Conform onderzoeksopdracht richten we ons op fiscale regelingen die direct samenhangen met het pleegkind. Daarom nemen we andere fiscale regelingen zoals huurtoeslag en zorgtoeslag niet mee. Ook nemen we de kindertoeslag niet mee aangezien pleegouders hierop geen recht hebben.

⁴⁰ VNG Handreiking Pleegvergoeding 2015.

⁴¹ Informatie op website pleegzorg.nl over financiële regelingen.

⁴² Informatie op website pleegzorg.nl over financiële regelingen.

Soort vergoedingen	Kosten die door vergoeding gedekt wordt
	<p>regeling of voorliggende voorziening vergoed kunnen worden⁴³. Dit kunnen allerlei soorten kosten zijn. Er bestaat geen limitatieve lijst van soorten kosten die voor bijzondere kostenvergoeding in aanmerking komen. Dit is logisch omdat altijd individueel bekeken moet worden of de kosten noodzakelijk zijn en hoe deze vergoed kunnen worden en gemeenten hierin beleidsvrijheid hebben. De VNG heeft in 2015 in kaart gebracht welke soorten kosten vóór de transitie Jeugdzorg voor vergoeding bijzondere kosten in aanmerking kwamen. Uit een inventarisatie onder pleegzorgorganisaties en Bureaus Jeugdzorg blijkt dat dat dit een breed pallet is aan kosten voor gezondheid en welzijn, voor reiskosten en mobiliteit, voor opvang en onderwijs, voor schade, voor overig (zwemles/muziekles/sporten, verbouwings- en inrichtingskosten, begrafenissen en crematie, Identiteitsbewijs/paspoort, Naamswijziging, DNA-onderzoek).</p>
Kinderopvang toeslag	<p>Dit betreft een bijdrage in de kosten voor kinderopvang. Pleegouders kunnen een toeslag aanvragen als zij aan de algemeen geldende voorwaarden voldoen (o.a. inkomen uit werk, in bezit van Nederlandse nationaliteit, kind staat ingeschreven op het woonadres, etc).⁴⁴</p>
Gemeentelijke regelingen	<p>Veel gemeenten hebben in hun armoedebeleid voorzieningen voor kinderen opgenomen. Voorzieningen om kinderen in gezinnen met een minimuminkomen te ondersteunen op het gebied van maatschappelijke participatie en onderwijs. Deze voorzieningen worden veelal in natura verstrekt aan een specifieke groep ouders (met een laag inkomen). Ze zijn daarom niet gericht op het vergoeden van directe kosten. Gemeenten hebben beleidsvrijheid hoe zij deze voorzieningen inrichten. Veel gemeenten maken bijvoorbeeld gebruik van het Jeugdsportfonds of Stichting Leergeld.</p>

5.1.1 Pleegvergoeding

De pleegvergoeding wordt door pleegzorgorganisaties uitgekeerd aan pleegouders. Pleegouders met kinderen onder de 18 jaar krijgen dit bedrag zonder hier zelf een aanvraag voor te doen. Het gebruik van de pleegvergoeding onder pleegouders met kinderen onder de 18 jaar ligt dan ook op 100%. Sinds 1 juli 2018 is deze periode verlengd naar 21 jaar. Tot 21 jaar wordt pleegzorg standaard ingezet, tenzij het pleegkind heeft aangegeven geen gebruik meer te willen maken van pleegzorg. Dit is vastgelegd in een bestuurlijke afspraak tussen VNG, Jeugdzorg Nederland en het Rijk (VWS)⁴⁵. De dataverzameling voor dit onderzoek vond plaats vóórdat deze bestuurlijke afspraak van kracht was. De enquête onder pleegouders heeft gelopen in de periode 12 maart t/m 15 april 2018. Dat betekent dat de pleegouders die mee hebben gedaan aan dit onderzoek voor een verlenging van pleegzorg na het achttiende jaar van het pleegkind nog een indicatie verlengde pleegzorg moesten aanvragen. Dit hebben 67 van de 166 pleegouders uit onze steekproef gedaan. Het gebruik van de pleegvergoeding onder pleegouders met kinderen boven de 18 jaar ligt daarmee voor de pleegouders uit dit onderzoek op 40%. De reden waarom een groot deel van deze groep ouders aangeeft geen pleegvergoeding te krijgen is niet bekend.

⁴³ VNG Handreiking Pleegvergoeding 2015.

⁴⁴ Zie website Belastingdienst voor alle voorwaarden kinderopvang toeslag.

⁴⁵ Nieuwsbericht op website VNG.

Welk bedrag ontvangen pleegouders?

Het bedrag dat pleegouders aan pleegvergoeding ontvangen is afhankelijk van de leeftijd van het kind. In tabel 5.2 zijn de bedragen voor het jaar 2017 opgenomen, omdat we pleegouders hebben gevraagd de kosten voor hun pleegkind over het jaar 2017 op te geven. De bedragen over 2018 liggen iets hoger (tussen €550 en €676 per maand).

Tabel 5.2 Basispleegvergoeding per leeftijdscategorie (2017)⁴⁶

Leeftijd pleegkind	Hoogte pleegvergoeding per maand	Hoogte pleegvergoeding per jaar
0 – 8 jaar	€ 543	€6.516
9 – 11 jaar	€ 549	€6.588
12 – 15 jaar	€ 598	€7.176
16 – 17 jaar	€ 660	€7.920
18 jaar en ouder	€ 667	€8.004

Van bovenstaande gegevens is gebruik gemaakt om het volgende te berekenen: wat is de totale basispleegvergoeding per jaar per pleeggezin (voor alle pleegkinderen gezamenlijk)?

Stel een pleeggezin neemt twee pleegkinderen op van 9 en 12 jaar. Zij hebben dan recht op een basispleegvergoeding van (€ 549 + € 598) x 12 maanden (= €13.764 per jaar). Zo is per gezinstype, afhankelijk van de leeftijd van de pleegkind(eren) uitgerekend hoeveel basispleegvergoeding pleegouders per jaar ontvangen.

5.1.2 Vergoedingen extra toeslagen

In een drietal situaties kan de pleegzorgorganisatie de pleegvergoeding verhogen met een toeslag per dag:

1. Verblijf van een pleegkind bij een pleegouder vanwege een crisissituatie (maximaal vier weken);
1. Bij drie of meer pleegkinderen, vanaf het derde en volgende pleegkind;
2. De opvoeding en verzorging van pleegkinderen met een verstandelijke of lichamelijke beperking.

De toeslag bedraagt in situatie 1 €3,60 per dag. De toeslag bedraagt in situatie 2 en situatie 3 ten hoogste €3,60 per dag per pleegkind⁴⁷. 6% (84 van de 1479) van de pleegouders met kinderen onder de 18 jaar geeft aan vergoedingen voor extra toeslagen te hebben ontvangen. Geen enkele pleegouder met kinderen van 18 jaar of ouder ontvangt de extra toeslag.

Welk bedrag ontvangen pleegouders?

In tabel 5.3 is per gezinstype voor pleegouders met kinderen onder de 18 jaar het percentage pleegouders dat de extra toeslag heeft ontvangen en het gemiddelde opgegeven bedrag te zien. Het gebruik van de extra toeslag en het uitgekeerde bedrag ligt hoger onder pleegouders met 3 of 4 pleegkinderen. Dit is logisch omdat de extra toeslag situatie 2 bedoeld is voor dit type gezinnen en de toeslag per kind wordt uitgekeerd. We hebben gevraagd naar een totaalbedrag en kunnen daardoor geen nadere uitsplitsing maken voor welke kosten deze vergoedingen door de pleegouders gebruikt zijn.

⁴⁶ https://www.yorneo.nl/uploads/pdfs/Pleegouders/Financiele_wegwijzer_pleegzorg_2017.pdf.

⁴⁷ Regeling Jeugdwet artikel 5. Bijlage 1.

Tabel 5.3 Gebruik en gemiddelde bedrag extra toeslagen pleegvergoeding – uitgesplitst naar verschillende gezinstypen pleegouders met kinderen onder de 18 jaar

	Gezin 1 pleegkind (N=31)	Gezin 2 pleegkinderen (N=19)	Gezin 3 pleegkinderen (N=18)	Gezin 4 pleegkinderen (N=16)
Percentage van totaal dat toeslag ontvangen heeft	3%	5%	18%	37%
Extra toeslagen gemiddeld bedrag per jaar	€688	€682	€1.014	€1.457
Standaarddeviatie	€1.075	€663	€1.166	€1.217
Extra toeslagen gemiddeld bedrag per kind per jaar	€688	€341	€338	€364

5.1.3 Vergoeding bijzondere kosten

Pleegouders kunnen daarnaast van de pleegzorgorganisatie een vergoeding ontvangen voor noodzakelijke bijzondere kosten. Dit zijn kosten die door de pleegouders niet uit het basisbedrag of uit de extra toeslagen kunnen worden betaald, die niet bij de onderhoudsplichtige ouders én niet op grond van een andere regeling vergoed kunnen worden⁴⁸.

De vergoeding van bijzondere kosten wordt door 18% van de ouders met kinderen onder de 18 jaar ontvangen en door 13 (8%) van de 166 ouders met kinderen van 18 jaar en ouder.

Welk bedrag ontvangen pleegouders?

In tabel 5.4 is per gezinstype voor pleegouders met kinderen onder de 18 jaar het percentage pleegouders dat de bijzondere kosten vergoeding heeft ontvangen en het gemiddelde bedrag te zien. Het gebruik ligt het hoogst onder de pleegouders met vier pleegkinderen. Opnieuw zien we dat het ontvangen bedrag oploopt naarmate pleegouders meer pleegkinderen hebben. Een logisch resultaat, omdat deze pleegouders meer kosten maken dan pleegouders met één kind. Het aantal pleegouders met kinderen van 18 jaar of ouder dat de bijzondere kosten vergoeding heeft ontvangen ligt te laag om ontvangen bedragen te kunnen vergelijken met de pleegouders met kinderen onder de 18 jaar.

Tabel 5.4 Gebruik en gemiddelde bedrag bijzondere kostenvergoeding – uitgesplitst naar verschillende gezinstypen pleegouders met kinderen onder de 18 jaar

	Gezin 1 pleegkind (N=152)	Gezin 2 pleegkinderen (N=78)	Gezin 3 pleegkinderen (N=19)	Gezin 4 pleegkinderen (N=11)
Percentage van totaal dat vergoeding ontvangen heeft	16%	21%	20%	26%
Bijzondere kostenvergoeding gemiddeld bedrag per jaar	€563	€593	€706	€1.335
Standaarddeviatie	€791	€733	€626	€100
Bijzondere kostenvergoeding gemiddeld bedrag per kind per jaar	€563	€297	€235	€334

⁴⁸ VNG Handreiking Pleegvergoeding 2015.

Een nadere analyse naar achtergrondkenmerken van de ontvangers van de bijzondere kosten vergoeding laat zien dat ontvangers verspreid zijn over alle inkomensgroepen: 47% ontvangt een inkomen in de categorie minder dan €1.500 of in de categorie tussen €1.500 en €3.000 per maand. 21% ontvangt een inkomen tussen €3.000 en €4.500 per maand. 21% ontvangt een inkomen van meer dan €4.500 per maand. 11% wil niet zeggen wat het inkomen is.

5.1.4 Kinderopvangtoeslag

Ten derde hebben we uitgevraagd of ouders kinderopvangtoeslag ontvangen voor hun pleegkind. Dit blijkt bij 102 van de pleegouders met kinderen onder de 18 jaar het geval te zijn. De groep is kleiner dan we zouden verwachten op basis van het aantal pleeggezinnen waarbinnen één of beide pleegouders inkomen verdient uit arbeid en dat een kind heeft in de leeftijd 0 – 4 jaar (dat zijn er 324 van de 1479, is 22%). Waarom ruim 200 pleegouders geen gebruik maken van de kinderopvangtoeslag is niet bekend.

Welk bedrag ontvangen ouders?

Pleegouders met pleegkinderen onder de 18 jaar ontvangen gemiddeld per jaar circa €2.569 euro aan kinderopvangtoeslag.

5.1.5 Gebruik gemeentelijke regeling en landelijke reisproducten ivm opleiding⁴⁹

Tot slot is het voor pleegouders mogelijk om aanspraak te doen op bepaalde gemeentelijke regelingen. In tabel 5.5 is af te lezen hoeveel procent van de pleegouders met pleegkinderen onder de 18 jaar gebruik maakt van één of meer van deze regelingen / producten. Hieruit blijkt dat dit slechts een kleine groep betreft: het gebruik per regeling / product is maximaal 3%.

Tabel 5.5 Gebruik gemeentelijke regelingen en landelijke reisproducten i.v.m. opleiding, pleegkinderen onder de 18 jaar

Regelingen	% pleegouders dat gebruik maakt
Stichting Leergeld	3%
Voedselbank	0.2%
Jeugdsportfonds	3%
Kledingbank	0.5%
Jeugd cultuurfonds	0.2%
Stadspas minima	2%
Schoolkostenvergoeding basisonderwijs	3%
Schoolkostenvergoeding voortgezet onderwijs	3%
Computerregeling basisonderwijs	0.2%
Computerregeling voortgezet onderwijs	1%
OV-vergoeding	2%
Studentenreisproduct weekabonnement	2%
Studentenreisproduct weekendabonnement	0.5%
Ander	1%

⁴⁹ Hieronder zijn zowel gemeentelijke kindregelingen als landelijke kindregelingen opgenomen die bedoeld zijn als tegemoetkoming voor gezinnen met lagere inkomens.

5.2 Aansluiting vergoedingen op kosten van pleegouders voor pleegkinderen

Om te bepalen of er mogelijk financiële knelpunten spelen bij de opvang van pleegkinderen onderzoeken we het verschil in het totaal aan ontvangen vergoedingen en het totaal aan gemaakte kosten voor pleegkind(eren). We kijken naar het totaal aan vergoedingen dat pleegouders ontvangen, namelijk:

- de pleegvergoeding;
- vergoeding extra toeslagen;
- de bijzondere kosten vergoeding;
- de kinderopvangtoeslag.

Vergoedingen vanuit gemeentelijke regelingen nemen we niet mee, omdat deze veelal in natura verstrekt worden.

De pleegvergoeding, de vergoeding extra toeslagen en de kinderopvangtoeslag zijn bedoeld voor een breed scala aan kosten (zie tabel 5.1). In de enquête onder pleegouders hebben we gevraagd al deze kosten op te geven. We hebben daarmee informatie verzameld over de volgende kosten:

- Kosten vaste lasten (huur/hypotheek, gas/water/licht, boodschappen, vakantie, zakgeld, abonnementskosten mobiel, overige lasten (cadeaus, verzorging, kleding, sport, hobby, uitgaan). Voor uitwonend pleegkind: kamerhuur, boodschappen, tv en internet, abonnementskosten mobiel);
- Premiekosten zorgverzekering (voor kinderen van 18 jaar en ouder);
- Kosten voor zorg buiten de verzekering;
- Reis- en transportkosten;
- Kosten voor opvang en onderwijs;
- Kosten aansprakelijkheidsverzekering;
- Kosten inzittendenverzekering;
- Kosten voogdijschap;
- Kosten tijdsinvestering pleegouders voor opname-instelling pleegkind;
- Overige kosten (muziekles/sporten/andere vrijetijdsbestedingen, verbouwing en inrichting, paspoort, uittreksel geboorteregister, rijlessen, begrafenis en crematie, naamswijziging, DNA-onderzoek, anders).

We hebben door het uitvragen van deze kostenposten geprobeerd een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van alle kosten die pleegouders voor hun pleegkind(eren) maken om deze vervolgens te vergelijken met de vergoedingen die pleegouders ontvangen zodat er zicht ontstaat op eventuele financiële knelpunten. Hoofdstuk 4 gaf een beeld van de hoogte van al deze kosten afzonderlijk en hoe dit verschilt tussen pleegouders met één pleegkind, met twee pleegkinderen, met drie pleegkinderen en met vier pleegkinderen. Nu voegen we de uitgaven van al deze kostenposten samen en zetten dit naast de totale vergoedingen die pleegouders ontvangen. Alle kostenposten samen noemen we totale kosten voor pleegouders.

In tabel 5.6 is voor alle gezinstypen pleegouders met kinderen onder de 18 jaar te zien wat de gemiddelde vergoedingen zijn en wat de gemiddelde totale kosten zijn. Ook is in de tabel het verschil tussen beiden te zien alsook de kosten en vergoedingen per kind. Uit de tabel kunnen we de volgende conclusies trekken:

- Gemiddeld genomen maken pleegouders minder kosten voor hun pleegkind(eren) dan dat zij totaal aan vergoedingen ontvangen;
- Het verschil in kosten en vergoedingen per pleegkind is het grootst bij ouders met twee of drie pleegkinderen.

Tabel 5.6 Gemiddeld ontvangen vergoeding totaal (pleegvergoeding, bijzondere kostenvergoeding, vergoeding extra toeslagen en kinderopvangtoeslag) per jaar en gemiddeld gemaakte kosten per jaar en het verschil tussen beiden, per type pleeggezin (bij pleegouders met kinderen onder 18 jaar)

	Gezin 1 pleegkind (N=974)	Gezin 2 pleegkinderen (N=366)	Gezin 3 pleegkinderen (N=96)	Gezin 4 pleegkinderen (N=43)
Vergoedingen				
Vergoeding totaal ⁵⁰ per jaar gemiddeld voor alle kinderen samen	€7.174	€13.989	€20.831	€28.386
Standaarddeviatie	€948	€1.443	€2.194	€2.242
Vergoeding totaal per jaar gemiddeld per pleegkind	€7.174	€6.995	€6.945	€7.097
Uitgaven				
Totale kosten per jaar gemiddeld	€6.495	€12.075	€17.507	€26.060
Standaarddeviatie	€3.475	€4.802	€6.955	€11.127
Totale kosten per jaar gemiddeld per pleegkind	€6.495	€6.038	€5.836	€6.515
Vershil vergoedingen (inkomsten) en uitgaven (kosten)				
Vershil tussen totale vergoeding en totale kosten (gemiddeld per jaar voor alle kinderen samen)	+€679	+€1.914	+€2.874	+€2.326
Vershil tussen totale pleegvergoeding en totale kosten (gemiddeld per kind per jaar)	+€679	+€957	+€958	+€582
Percentage van totale vergoeding per jaar per pleegkind	9.5%	13.7%	13.8%	8.2%

Vergoedingen versus kosten ouders met kinderen van 18 jaar of ouder

Voor kinderen van 18 jaar en ouder kijken we hier naar de groep die de pleegvergoeding ontvangt. Dit zijn 48 pleegouders met één pleegkind. We kijken niet naar pleegouders met meer dan één pleegkind omdat de aantallen te klein zijn om betrouwbare uitspraken te doen. Pleegouders met één pleegkind van 18 jaar of ouder ontvangen gemiddeld op jaarbasis €8.048 (pleegvergoeding plus bijzondere kosten vergoeding⁵¹). Voor deze 48 ouders hebben we berekend wat de totale kosten zijn. Deze bedragen gemiddeld per jaar €7.498 (met een standaarddeviatie van €3.005). Het verschil tussen vergoedingen en totale kosten per kind per jaar is voor deze ouders +€550. Deze pleegouders geven 6.8% minder uit dan de totale vergoeding die zij ontvangen. Dit ligt lager in vergelijking met pleegouders met kinderen jonger dan 18 jaar (deze ouders houden 9.5% over). We zagen eerder al dat de kosten voor pleegouders met kinderen van 18 jaar en ouder op de

⁵⁰ Dit betreft de pleegvergoeding en eventueel ontvangen extra toeslagen, bijzondere kosten vergoeding en kinderopvangtoeslag.

⁵¹ Geen enkele ouder ontvangt extra toeslagen.

onderdelen, zorg, onderwijs en overige kosten een stuk hoger liggen dan bij ouders met jongere kinderen.

Minder gaan werken om pleegzorg te kunnen bieden

Bij het positieve verschil tussen de totaal ontvangen vergoedingen en de totale kosten van pleegzorg dient in beschouwing te worden genomen dat tussen de 46% en 68% van de pleegouders minder uren is gaan werken vanwege de zorg en ondersteuning van hun pleegkind(eren) (zie tabel 4.13B). Het hierdoor gemiste netto inkomen ligt naar schatting tussen de circa €9.000 en €14.500 per jaar.

Sparen voor het pleegkind

Verder weten we dat pleegouders uit het bedrag dat zij over houden, in een bepaalde mate sparen voor hun pleegkinderen. Deze kostenpost is niet apart uitgevraagd in de enquête, maar meerdere ouders hebben in de open antwoorden aangegeven deze kostenpost te missen in de enquêtevragen.

5.3 Verschil tussen totale vergoedingen en totale kosten

Tabel 5.6 laat zien dat voor alle gezinstypen geldt dat zij gemiddeld meer aan vergoedingen ontvangen dan dat zij aan totale kosten voor hun pleegkind(eren) maken. Zoals we eerder zagen verschillen pleegouders sterk in de kosten die zij hebben opgegeven en de hoogte daarvan. Ook zien we in tabel 5.6 dat de spreiding (uitgedrukt met de standaarddeviatie) binnen de totale kosten groot is. Dit betekent dat er grote verschillen zitten in de totale kosten tussen pleegouders. Een gemiddelde vertelt daarom niet het hele verhaal. Als we op individueel niveau inzoomen zien we dat de verschillen tussen de totale kosten versus de totale vergoedingen groot zijn. Hieronder bespreken we twee groepen pleegouders: de pleegouders die meer kosten maken voor hun pleegkinderen dan dat zij aan totale vergoedingen ontvangen en de pleegouders die minder kosten maken voor hun pleegkinderen dan dat zij aan totale vergoedingen ontvangen. In de derde paragraaf beschrijven we op welke kenmerken beide groepen pleegouders verschillen.

5.3.1 Pleegouders die meer kosten maken dan de totale vergoedingen

22% tot 29% van de pleegouders in de verschillende gezinstypen maakt meer kosten dan de totale vergoedingen. De omvang van het verschil tussen kosten en vergoedingen verschilt per gezinstype (tabel 5.7). Pleegouders met één pleegkind geven gemiddeld 38% meer uit dan ze aan vergoedingen ontvangen. Voor pleegouders met twee kinderen geldt dat zij per pleegkind 30% meer uitgeven dan ze aan vergoedingen ontvangen. Pleegouders met drie pleegkinderen geven per pleegkind 35% meer uit dan zij ontvangen per pleegkind. Bij pleegouders met vier pleegkinderen liggen die uitgaven op 40% meer per pleegkind.

Tabel 5.7 Percentage ouders die meer kosten maken voor hun pleegkinderen dan de totale vergoeding die zij ontvangen (pleegvergoeding, bijzondere kostenvergoeding en vergoeding extra toeslagen) per gezinstype en het gemiddeld verschil tussen kosten en vergoedingen op jaarbasis per kind

	Gezin 1 pleegkind (N=974)	Gezin 2 pleegkinderen (N=366)	Gezin 3 pleegkinderen (N=96)	Gezin 4 pleegkinderen (N=43)
Percentage pleegouders waarvoor pleegvergoeding niet toereikend is	29%	25%	22%	26%
Vergoeding totaal ⁵² per jaar gemiddeld voor alle kinderen samen voor de pleegouders waarvoor de pleegvergoeding niet toereikend is.	€7.148	€14.157	€19.983	€28.664
Standaarddeviatie	€986	€1.980	€1.927	€1.662
Vergoeding totaal ⁵³ per jaar per kind gemiddeld voor de pleegouders waarvoor de pleegvergoeding niet toereikend is.	€7.148	€7.079	€6.661	€7.166
Gemiddeld tekort op jaarbasis voor alle kinderen samen	-€2.728	-€4.293	-€7.030	-€11.391
Gemiddeld tekort op jaarbasis per kind	-€2.728	-€2.147	-€2.343	-€2.848
Standaarddeviatie	-€4.496	-€4.276	-€7.242	-€13.263
Percentage van totale vergoeding wat door pleegouders per jaar per kind meer wordt uitgegeven	38.2%	30.3%	35.2%	39.7%

Pleegouders die meer kosten maken dan de totale vergoedingen met een kind van 18 jaar of ouder

33% van de 48 ouders met één pleegkind van 18 jaar of ouder maakt meer kosten voor het pleegkind dan het totaal aan vergoedingen dat zij ontvangen. Gemiddeld geven deze pleegouders jaarlijks €2.746 meer uit (standaarddeviatie is €2.774). Deze pleegouders geven 34% meer uit dan zij totaal aan vergoedingen ontvangen⁵⁴.

5.3.2 Pleegouders die minder kosten maken dan de totale vergoedingen

71% tot 78% van de pleegouders in de verschillende gezinstypen maakt minder kosten dan de totale vergoedingen. De omvang van het verschil tussen kosten en vergoedingen verschilt niet sterk per gezinstype (tabel 5.8). Pleegouders met één pleegkind geven gemiddeld 28% minder uit dan ze aan vergoedingen ontvangen. Voor pleegouders met twee kinderen geldt dat zij per pleegkind 28% minder uitgeven dan ze aan vergoedingen ontvangen. Pleegouders met drie pleegkinderen geven per pleegkind 30% minder uit dan zij ontvangen per pleegkind. Bij pleegouders met vier pleegkinderen ligt dit per pleegkind op 25%.

⁵² Dit betreft de pleegvergoeding en eventueel ontvangen extra toeslagen, bijzondere kosten vergoeding en kinderopvangtoeslag.

⁵³ Dit betreft de pleegvergoeding en eventueel ontvangen extra toeslagen, bijzondere kosten vergoeding en kinderopvangtoeslag.

⁵⁴ Pleegouders met één pleegkind van 18 jaar of ouder ontvangen gemiddeld op jaarbasis €8.048 (pleegvergoeding plus bijzondere kosten vergoeding).

Tabel 5.8 Percentage ouders die minder kosten maken voor hun pleegkinderen dan de totale vergoeding die zij ontvangen (pleegvergoeding, bijzondere kostenvergoeding en vergoeding extra toeslagen) per gezinstype en het gemiddeld verschil tussen kosten en vergoedingen op jaarbasis per kind

	Gezin 1 pleegkind (N=974)	Gezin 2 pleegkinderen (N=366)	Gezin 3 pleegkinderen (N=96)	Gezin 4 pleegkinderen (N=43)
Percentage pleegouders waarvoor pleegvergoeding wel toereikend is	71%	75%	78%	74%
Vergoeding totaal ⁵⁵ per jaar gemiddeld voor alle kinderen samen voor de pleegouders waarvoor de pleegvergoeding niet toereikend is.	€7.184	€13.934	€21.069	€28.290
Standaarddeviatie	€932	€1.214	€2.217	€2.425
Vergoeding totaal ⁵⁶ per jaar per kind gemiddeld voor de pleegouders waarvoor de pleegvergoeding niet toereikend is.	€7.184	€6.967	€7.023	€7.073
Gemiddeld overschot op jaarbasis voor alle kinderen samen	+€2.046	+€3.968	+€6.223	+€7.040
Gemiddeld overschot op jaarbasis per kind	+€2.046	+€1.984	+€2.074	+€1.760
Standaarddeviatie	+€1.209	+€2.255	+€3.333	+€3.489
Percentage van totale vergoeding wat door pleegouders per jaar per kind minder wordt uitgegeven	28.4%	28.4%	29.5%	24.8%

Pleegouders die minder kosten maken dan de totale vergoedingen met een kind van 18 jaar of ouder

67% van de 48 ouders met één pleegkind van 18 jaar of ouder maakt minder kosten voor het pleegkind dan het totaal aan vergoedingen dat zij ontvangen. Gemiddeld geven deze pleegouders jaarlijks €2.197 minder uit (standaarddeviatie is €1.315). Deze pleegouders geven 27% minder uit dan zij totaal aan vergoedingen ontvangen⁵⁷.

⁵⁵ Dit betreft de pleegvergoeding en eventueel ontvangen extra toeslagen, bijzondere kosten vergoeding en kinderopvangtoeslag.

⁵⁶ Dit betreft de pleegvergoeding en eventueel ontvangen extra toeslagen, bijzondere kosten vergoeding en kinderopvangtoeslag.

⁵⁷ Pleegouders met één pleegkind van 18 jaar of ouder ontvangen gemiddeld op jaarbasis €8.048 (pleegvergoeding plus bijzondere kosten vergoeding).

5.3.3 Verschillen tussen pleegouders die meer kosten maken dan zij aan vergoedingen ontvangen versus pleegouders die minder kosten maken dan zij aan vergoedingen ontvangen

Om meer zicht te krijgen op verklaringen voor gevonden verschillen hebben we de pleegouders die meer kosten maken dan zij aan totale vergoedingen hebben ontvangen vergeleken met de pleegouders die minder kosten maken dan zij aan totale vergoedingen hebben ontvangen op de volgende onderwerpen:

- Het soort kosten dat men maakt;
- Inkomenssituatie;
- Gebruik van bijzondere kostenvergoeding.

Verskil in kostenpatroon

We vergelijken pleegouders die minder kosten maken dan zij aan vergoedingen ontvangen met pleegouders die meer kosten maken dan zij aan vergoedingen ontvangen en bekijken op welke kostenposten zij verschillen (tabel 5.9A voor pleegouders met 1 of 2 pleegkind(eren) en tabel 5.9B voor pleegouders met 3 of 4 pleegkinderen). Op alle kostenposten geven pleegouders die meer kosten maken dan zij vergoed krijgen meer uit. Zij geven meer uit aan vaste lasten, zorg, transport, onderwijs en overige kosten. De grootste verschillen in gemiddelde kosten zien we bij de post overige kosten en onderwijs. Ook valt op dat er bij de groep die meer kosten maak dan zij vergoed krijgen er hoge maximum bedragen genoemd worden bij zorg, overige kosten en onderwijs. Uit een nadere analyse van de open antwoorden blijkt dat pleegouders hier heel specifieke kosten noemen: voor verbouwing van woning, aanschaf grotere auto en kosten voor privé onderwijs.

Tabel 5.9A Verschil in kostenpatroon tussen pleegouders die minder kosten maken dan zij vergoed krijgen en pleegouders die meer kosten maken dan zij vergoed krijgen, met 1 of 2 pleegkinderen onder 18 jaar

Soort kosten	1 PLEEGKIND		2 PLEEGKINDEREN	
	Minder kosten dan vergoedingen (N = 695)	Meer kosten dan vergoedingen (N = 279)	minder kosten dan vergoedingen (N = 275)	Meer kosten dan vergoedingen (N = 91)
Vastelasten				
Gemiddelde	€3.605	€5.748	€7.873	€12.542
Minimum	€1.488	€2.707	€4.130	€6.770
Maximum	€6.481	€14.871	€12.510	€26.158
Standaarddeviatie	€912	€1.961	€1.851	€3.312
	Minder kosten dan vergoedingen (N = 376)	Meer kosten dan vergoedingen (N = 201)	Minder kosten dan vergoedingen (N = 178)	Meer kosten dan vergoedingen (N = 70)
Zorgkosten				
Gemiddelde	€307	€558	€346	€532
Minimum	€15	€20	€20	€20
Maximum	€1.800	€10.000	€2.300	€4.750
Standaarddeviatie	€186	€874	€313	€600
	Minder kosten dan vergoedingen (N = 646)	Meer kosten dan vergoedingen (N = 272)	Minder kosten dan vergoedingen (N = 262)	Meer kosten dan vergoedingen (N = 91)

Soort kosten	1 PLEEGKIND		2 PLEEGKINDEREN	
Transport				
Gemiddelde	€385	€653	€546	€1.002
Minimum	€5	€20	€40	€50
Maximum	€3.500	€6.000	€3.500	€7.600
Standaarddeviatie	€306	€757	€444	€1.316

Soort kosten	1 PLEEGKIND		2 PLEEGKINDEREN	
	Minder kosten dan vergoedingen (N = 628)	Meer kosten dan vergoedingen (N = 275)	Minder kosten dan vergoedingen (N = 262)	Meer kosten dan vergoedingen (N = 91)
Onderwijs				
Gemiddelde	€607	€1.697	€708	€2.520
Minimum	€5	€25	€10	€100
Maximum	€8.364	€25.000	€8.000	€19.000
Standaarddeviatie	€793	€2.299	€933	€3.467
	Minder kosten dan vergoedingen (N = 611)	Meer kosten dan vergoedingen (N = 272)	Minder kosten dan vergoedingen (N = 263)	Meer kosten dan vergoedingen (N = 91)
Overige kosten⁵⁸				
Gemiddelde	€519	€1.430	€700	€1.930
Minimum	€20	€35	€20	€40
Maximum	€4.000	€25.000	€3.500	€23.500
Standaarddeviatie	€435	€2.893	€559	€2.965

Tabel 5.9B Verschil in kostenpatroon tussen pleegouders die minder kosten maken dan zij vergoed krijgen en pleegouders die meer kosten maken dan zij vergoed krijgen, met 3 of 4 pleegkinderen onder 18 jaar

Soort kosten	3 PLEEGKINDEREN		4 PLEEGKINDEREN	
	Minder kosten dan vergoedingen (N = 75)	Meer kosten dan vergoedingen (N = 21)	Minder kosten dan vergoedingen (N=32)	Meer kosten dan vergoedingen (N = 11)
Vastelasten				
Gemiddelde	€12.058	€18.142	€18.150	€29.677
Minimum	€5.774	€7.420	€12.690	€22.003
Maximum	€18.488	€28.376	€26.465	€40.407
Standaarddeviatie	€3.040	€5.127	€3.200	€7.293
	Minder kosten dan vergoedingen (N = 55)	Meer kosten dan vergoedingen (N = 18)	Minder kosten dan vergoedingen (N = 27)	Meer kosten dan vergoedingen (N = 10)
Zorgkosten				
Gemiddelde	€442	€719	€371	€1.171

⁵⁸ Dit zijn kosten voor: muzieklés, sport, andere vrijetijdsbesteding, verbouwing en inrichting, begrafenís en crematie, paspoort, uittreksel geboorteregister, naamswijziging, rijlessen, DNA-onderzoek, anders.

Soort kosten	3 PLEEGKINDEREN		4 PLEEGKINDEREN	
Minimum	€30	€140	€85	€100
Maximum	€3.000	€2.200	€1.000	€4.000
Standaarddeviatie	€472	€633	€195	€1.252
	Minder kosten dan vergoedingen (N = 73)	Meer kosten dan vergoedingen (N = 21)	Minder kosten dan vergoedingen (N = 32)	Meer kosten dan vergoedingen (N = 11)
Transport				
Gemiddelde	€717	€1.304	€927	€1.834
Minimum	€30	€75	€90	€250
Maximum	€4.000	€5.000	€3.800	€7.000
Standaarddeviatie	€695	€1.371	€847	€2.145

Soort kosten	3 PLEEGKINDEREN		4 PLEEGKINDEREN	
	Minder kosten dan vergoedingen (N = 74)	Meer kosten dan vergoedingen (N = 21)	Minder kosten dan vergoedingen (N = 32)	Meer kosten dan vergoedingen (N = 11)
Onderwijs				
Gemiddelde	€869	€1.348	€838	€2.169
Minimum	€15	€150	€150	€700
Maximum	€6.000	€5.300	€2.000	€10.000
Standaarddeviatie	€991	€1.481	€433	€2.727
Overige kosten⁵⁹	Minder kosten dan vergoedingen (N = 69)	Meer kosten dan vergoedingen (N = 21)	Toereikend (N = 32)	Meer kosten dan vergoedingen (N = 11)
Gemiddelde	€985	€5.601	€1.022	€5.307
Minimum	€100	€500	€150	€750
Maximum	€4.000	€26.000	€2.500	€22.350
Standaarddeviatie	€807	€7.262	€727	€6.324

Pleegouders met kinderen van 18 jaar en ouder

Als we inzoomen op de pleegouders met kinderen van 18 jaar en ouder en de pleegouders die minder kosten maken dan zij aan vergoedingen ontvangen vergelijken met pleegouders die meer kosten maken dan zij aan vergoedingen ontvangen zien we een zelfde patroon als bij pleegouders met kinderen onder de 18 jaar. Op alle kostenposten geven pleegouders die meer kosten maken dat zij aan vergoedingen ontvangen meer uit. De grootste verschillen in gemiddelde kosten zien we bij de posten transport, onderwijs en overige kosten.

We vergelijken pleegouders die minder kosten maken dan zij aan vergoedingen ontvangen met pleegouders die minder kosten maken dan zij aan vergoedingen ontvangen.

⁵⁹ Dit zijn kosten voor: muzikles, sport, andere vrijetijdsbesteding, verbouwing en inrichting, begrafenissen en crematie, paspoort, uittreksel geboorteregister, naamswijziging, rijlessen, DNA-onderzoek, anders:

Verschil in inkomen

Tabel 5.10A en 5.10B laten per gezinstype het verschil zien tussen pleegouders die minder kosten maken dan zij aan vergoedingen ontvangen met pleegouders die meer kosten maken dan zij aan vergoedingen ontvangen (tabel 5.10A voor pleegouders met 1 of 2 pleegkind(eren) en tabel 5.10B voor pleegouders met 3 of 4 pleegkinderen). Een groot deel van de pleegouders die meer kosten maken dan zij aan vergoedingen ontvangen heeft een hoog inkomen. Bij pleegouders met drie kinderen zien we een grote groep pleegouders met een lager inkomen (42%) die meer kosten maakt dan zij vergoed krijgen. We hebben in de enquête geen vraag gesteld in hoeverre pleegouders ervaren uit te komen met de vergoedingen die zij ontvangen. Hierdoor kunnen we niet bepalen of deze pleegouders ook werkelijk een tekort ervaren en daar problemen van ondervinden.

Tabel 5.10A Inkomen van pleegouders. Verschil in kostenpatroon tussen pleegouders die minder kosten maken dan zij vergoed krijgen en pleegouders die meer kosten maken dan zij vergoed krijgen, met 1 of 2 pleegkinderen onder 18 jaar

Inkomen per maand	1 PLEEGKIND		2 PLEEGKINDEREN	
	Minder kosten dan vergoedingen (N = 695)	Meer kosten dan vergoedingen (N = 279)	Minder kosten dan vergoedingen (N = 275)	Meer kosten dan vergoedingen (N = 91)
< €1.500 tot €3.000	47%	24%	52%	22%
€3.000-€4.5000	27%	27%	29%	26%
>€4.5000	16%	38%	10%	39%
Wil niet zeggen	10%	11%	9%	13%

Tabel 5.10B Inkomen van pleegouders. Verschil in kostenpatroon tussen pleegouders die minder kosten maken dan zij vergoed krijgen en pleegouders die meer kosten maken dan zij vergoed krijgen, met 3 of 4 pleegkinderen onder 18 jaar

Inkomen per maand	3 PLEEGKINDEREN		4 PLEEGKINDEREN	
	Minder kosten dan vergoedingen (N = 75)	Meer kosten dan vergoedingen (N = 21)	Minder kosten dan vergoedingen (N = 32)	Meer kosten dan vergoedingen (N = 11)
< €1.500 tot €3.000	44%	42%	59%	9%
€3.000-€4.500	31%	29%	22%	27%
>€4.500	14%	19%	3%	55%
Wil niet zeggen	11%	10%	16%	9%

Pleegouders met kinderen van 18 jaar en ouder

Van de pleegouders met kinderen van 18 jaar en ouder die meer kosten maken dan zij aan vergoedingen ontvangen heeft 56% een inkomen tussen de €1.500 en €3.000 per maand. 31% heeft een inkomen vanaf €4.500. Van de pleegouders die minder kosten maken dan zij vergoed krijgen verdient de grootste groep van deze pleegouders (41%) tussen de €1.500 en €3.000 per maand. 22% heeft een inkomen vanaf €4.500.

Verschil in gebruik van bijzondere kostenvergoeding

Het is interessant te bezien of de pleegouders die meer kosten maakten dan de vergoeding kon dekken gebruik hebben gemaakt van de bijzondere kostenvergoeding. In totaal hebben 260 pleegouders bijzondere kostenvergoeding ontvangen⁶⁰. We zien dat het gebruik van de bijzondere kostenvergoeding hoger ligt onder pleegouders die minder kosten maakten dan zij aan

⁶⁰ Bij de groep pleegouders met kinderen van 18 of ouder met één pleegkind dat pleegvergoeding heeft ontvangen ligt dit aantal op 3. Een te laag aantal om in deze analyse mee te nemen.

vergoedingen ontvangen (tabel 5.11). Dit zou er op kunnen duiden dat sommige pleegouders niet of onvoldoende gebruik maken van de bijzondere kostenvergoeding.

Tabel 5.11 Verschil in gebruik van bijzondere kostenvergoeding tussen pleegouders die minder kosten maken dan zij vergoed krijgen en pleegouders die meer kosten maken dan zij vergoed krijgen

<i>Meer/minder kosten dan vergoeding</i>	1 kind		2 kinderen		3 kinderen		4 kinderen	
	minder	meer	minder	meer	minder	meer	minder	meer
N	692	282	274	92	75	21	32	11
Aantal met bijzondere kosten vergoeding (totaal: 260)	118	34	63	15	17	2	8	3
% met bijzondere kostenvergoeding	17%	12%	23%	16%	23%	10%	25%	27%

6 Gemeentelijke tarieven pleegzorg

In dit hoofdstuk gaan we in op de tarieven die gemeenten hanteren voor pleegzorg. We beschrijven de tarieven die in het land gehanteerd worden en gaan in op de opbouw van deze tarieven. Ook worden de kosten van pleegzorgorganisaties en aandachtspunten in de financiële afspraken tussen pleegzorgorganisatie en gemeenten besproken. De informatie voor dit hoofdstuk is verkregen uit de enquête onder pleegzorgorganisaties en aangevuld met inzichten uit de focusgroep met pleegzorgorganisaties en uit een groepsgesprek met gemeenten. 17 van de in totaal 28 pleegzorgorganisaties hebben deelgenomen aan de enquête. Bij de focusgroep waren medewerkers van 17 pleegzorgorganisaties aanwezig. Aan het groepsgesprek namen zeven gemeenten van verschillende omvang deel.

6.1 Proces van financiering pleegzorg

In de Jeugdwet is het proces omtrent de financiering voor pleegzorg vastgelegd⁶¹. Voordat pleegouders daadwerkelijk pleegouder worden, moet een screeningsprocedure worden doorlopen. Dit contact loopt via de pleegzorgaanbieder⁶². Nadat de screeningsprocedure voorspoedig is afgesloten, sluit de pleegzorgaanbieder een pleegcontract af met de pleegouder. Vervolgens wordt officieel pleegouderschap aangeboden aan de desbetreffende pleegouders en staan hier de standaard pleegvergoeding en eventuele toeslagen tegenover om het pleegkind financieel te kunnen ondersteunen.

6.2 Kosten pleegzorgorganisaties

Onderdeel van dit onderzoek is het beschrijven van de kosten die pleegzorgorganisaties maken. We vroegen pleegzorgorganisaties een opgave te doen van de kosten die zij maken voor:

- Betaling van de pleegvergoeding;
- Werving en matching;
- Administratieve taken;
- Begeleiding ouders en biologische ouders;
- Overhead.

In de enquête hebben we per post een definitie opgegeven van wat hieronder meegerekend moest worden. Het is ondanks de toetsing van de enquête in twee pilotorganisaties lastig gebleken voor pleegzorgorganisaties om de kosten van pleegzorg conform deze definities uit de administraties af te leiden en op te geven. De organisaties hebben de kosten niet volledig genoeg ingevuld waardoor geen representatief beeld is verkregen van de verschillende kosten die pleegzorgorganisaties maken.

⁶¹ Inkoophandreiking VNG (2014).

⁶² Er zijn 28 pleegzorgaanbieders, waarvan er 24 regionaal en 4 landelijk werken.

6.3 Vergoedingsstructuren en tariefstelling

6.3.1 Vergoedingsstructuren

Kosten voor pleegzorg moeten uit het tarief voor pleegzorg worden vergoed. Dit tarief wordt op basis van verschillende soorten vergoedingsstructuren door de gemeente in overleg met de pleegzorgorganisatie bepaald. De vergoedingsstructuur waar pleegzorgorganisaties mee te maken hebben, verschilt tussen gemeenten. De volgende vormen worden gehanteerd:

- Prijs maal product (P*Q: dagtarief pleegzorg maal het aantal plaatsingen);
- Lumpsum (vooraf wordt één totaalbedrag afgesproken);
- Resultaat/prestatie financiering (de organisatie moet laten zien het resultaat te bereiken wat door de gemeente is omschreven).

Ook de wijze van verantwoording aan gemeenten verschilt per soort vergoedingsstructuur. Het grootste gedeelte van de 17 organisaties die op de focusgroep aanwezig waren, geeft aan met minstens twee verschillende vormen van verantwoording te maken te hebben en daarop de administratieve organisatie te moeten inrichten. Daarnaast verschillen ook de hoogte en de opbouw van het tarief voor pleegzorg per in een jeugdzorgregio samenwerkende gemeenten. De opbouw verschilt met name doordat in sommige gemeenten de vergoeding van bijzondere kosten wél en in andere gemeenten de vergoeding van bijzondere kosten niet in het tarief zit.

6.3.2 Tariefstelling pleegzorgorganisaties per jeugdzorgregio

De VNG heeft in 2014 een opbouw en hoogte van het tarief voor pleegzorg opgesteld in de inkoophandreiking pleegzorg. Het tarief bestaat uit de volgende componenten:⁶³

3. De wettelijk vastgestelde pleegvergoeding en extra toeslagen. De VNG geeft aan dat dit gemiddeld €7.000 per jaar per plaatsing kost. Dit is 50% van de kosten voor pleegzorg;
4. Taken of prestaties⁶⁴ die iedere pleegzorgaanbieder uitvoert voor pleegzorg. Dit is gemiddeld ook €7.000 per jaar per plaatsing. Dit is opnieuw 50% van de kosten voor pleegzorg;
5. De inzet van specialistische jeugdzorg. Hierbij geeft de VNG aan dat dit maatwerk betreft. Gemeenten kunnen hier zelf afspraken over maken met hun pleegzorgaanbieders.

Omgerekend hanteert de VNG een etmaaltarief van € 38,36 voor component 1 en 2⁶⁵.

Wat opvalt is dat het tweede component een breed scala aan activiteiten bevat. Uit ons onderzoek is gebleken dat pleegzorgorganisaties de kosten voor deze activiteiten niet goed inzichtelijk kunnen maken.

Tarieven van pleegzorgorganisaties vergeleken met VNG tarief

In de enquête onder pleegzorgorganisaties is naar de hoogte van de tarieven in 2016 gevraagd en de opbouw van de tarieven om het tarief voor pleegzorg te kunnen vergelijken met het door de VNG in 2014 opgestelde tarief.

⁶³ Inkoophandreiking VNG (2014).

⁶⁴ Werving pleegouders, voorbereiding & screening aspirant pleegouders, afsluiten en uitvoeren pleegcontract, uitvoering plaatsingsproces waaronder matching (koppeling jeugdige-pleegouders), begeleiding pleegouders en jeugdige, inclusief veiligheidschecks, gesprekken met de jeugdige etc., deskundigheidsbevordering pleegouders, ouderbegeleiding, opstellen, uitvoeren en evalueren hulpverleningsplan en pleegouderbegeleidingsplan, administratieve taken: betaling pleegouders, dossiervorming etc., afstemming en verantwoording 'toeleider' (wijk/ buurtteam of gecertificeerde instelling), afspraken ouders over samenwerking, bezoekenregeling, afspraken en coördineren of uitvoeren jeugdhulp op maat (specialistisch aanbod), afspraken en administratieve taken rondom bovenregionale plaatsingen (Inkoophandreiking VNG, 2014).

⁶⁵ €7.000 + €7.000 = € 14.000/365 dagen.

17 pleegzorgorganisaties hebben opgave gedaan van de tarieven in de drie regio's waarin zij het meest actief zijn en per regio het aantal verzorgingsdagen dat hiervan wordt vergoed. In totaal hebben pleegzorgorganisaties 37 keer een etmaaltarief met het aantal verzorgingsdagen dat hieruit moet worden vergoed, ingevuld in 30 verschillende jeugdzorgregio's. Het aantal keer dat een tarief is ingevuld ligt hoger dan het aantal jeugdzorgregio's, omdat meerdere organisaties in de steekproef in dezelfde jeugdzorgregio's actief zijn.

Uit de resultaten (tabel 6.1) blijkt dat het laagst genoemde tarief €31,35 is en het hoogst genoemde tarief €40,38. Het gewogen gemiddelde⁶⁶ per verzorgingsdag over alle ingevulde tarieven is €37,00. Het meest voorkomende gewogen tarief ligt op €39,00 (tabel 6.1). Hieruit blijkt dat het gemiddelde tarief onder het VNG etmaaltarief (€38,36) ligt en het meest voorkomend boven het VNG etmaaltarief.

Tabel 6.1 Tariefstelling pleegzorgorganisaties in 2016

Aantal keer dat een tarief is ingevuld	37
Gemiddelde	€37,00
Meest voorkomend	€39,00
Minimum	€31,35
Maximum	€40,38

In tabel 6.2 zijn de gemeentelijke tarieven in verzorgingsdagen weergegeven. Hieruit blijkt dat de tarieven tussen €37 - €39 in verzorgingsdagen het vaakst voorkomen. 29% van de tarieven ligt onder het VNG etmaaltarief van €37.

Tabel 6.2 Categorieën tarieven naar aantal verzorgingsdagen

Categorieën tarieven	In totaal aantal verzorgingsdagen	In percentages van het totaal
€31 - €33	330.907	16%
€33 - €35	88.920	4%
€35 - €37	183.474	9%
€37 - €39	1.442.766	69%
€39 - €41	33.278	2%

In totaal hebben 17 organisaties per jeugdzorgregio waarin zij actief zijn, ingevuld wat het tarief voor pleegzorg is dat zij ontvangen van gemeenten in de desbetreffende jeugdzorgregio. In tabel 6.3 is dit overzicht weergegeven. Per jeugdzorgregio is aangegeven uit hoeveel gemeenten een jeugdzorgregio bestaat. Als bij een jeugdzorgregio bijvoorbeeld 3 tarieven zijn weergegeven, betekent dit dat drie organisaties actief zijn in deze regio en een tarief hebben ingevuld. Organisaties hebben niet expliciet aangegeven in welke gemeenten binnen een jeugdzorgregio zij plaatsingen van pleegkinderen hebben. Daarom is dus niet bekend voor hoeveel gemeenten het ingevulde tarief geldt. De tabel geeft feitelijk de variatie in de opgegeven tarieven per regio weer. Opvallend is dat ook binnen regio's tarieven sterk uiteen kunnen lopen, zoals bijvoorbeeld in regio F. Dit heeft ermee te maken dat tarieven niet op het niveau van de regio maar op het niveau van de gemeente worden vastgesteld en regio F relatief veel (17) gemeenten kent.

⁶⁶ Tarief * verzorgingsdagen/totaal verzorgingsdagen.

Tabel 6.3 Aantal gemeenten in jeugdzorgregio's met bijbehorende etmaaltarieven

Jeugdzorgregio	Aantal gemeenten	Tarief 1	Tarief 2	Tarief 3	Tarief 4
Regio A	16	39.00	38.00	29.75	
Regio B	11	38.00	39.00	38.36	
Regio C	13	36.00	36.00		
Regio D	14	39.00	39.00	39.00	
Regio E	5	33.00			
Regio F	17	32.43	36.26	39.19	38.00
Regio G	9	37.40	37.50		
Regio H	18	39.00	35.33		
Regio I	10	38.00			
Regio J	7	33.66	34.00	34.00	
Regio K	8	38.00	38.00	38.00	38.00
Regio L	6	40.18	38.00		
Regio M	7	40.38			
Regio N	7	38.64			
Regio O	8	38.14	38.64	37.28	38.64
Regio P	13	32.43	32.43	32.43	
Regio Q	9	38.00			
Regio R	4	32.00	33.66		
Regio S	15	34.49	37.31	35.00	
Regio T	6	38.36	37.00		
Regio U	3	32.00	33.66		
Regio V	4	40.18			
Regio W	7	38.14	38.50	38.50	
Regio X	5	32.43	31.35	35.20	
Regio Y	9	39.00	36.82		
Regio Z	11	38.36	36.46		
Regio AA	21	33.00			
Regio AB	7	38.00			
Regio AC	8	38.00			
Regio AD	10	35.38			

6.3.3 Opbouw van de tarieven

Aan pleegzorgorganisaties is gevraagd wat er naast de door de VNG opgestelde componenten nog meer uit het tarief aan kosten voor pleegzorg moet worden vergoed. Organisaties hebben dit ingevuld voor de drie regio's waar zij de meeste plaatsingen van pleegkinderen hebben. Hierbij is aangegeven dat in 58% van de gevallen de bijzondere kosten uit het tarief worden vergoed. Bij de overige tarieven (dus 42%) is dit niet het geval. Het gemiddelde tarief per verzorgingsdag⁶⁷ van de pleegzorgorganisaties waaruit de bijzondere kosten moet worden vergoed ligt op €36,50. Dit ligt slechts iets hoger dan het gemiddelde tarief per verzorgingsdag wanneer de pleegzorgorganisaties de bijzondere kosten niet uit het tarief moeten vergoeden. Dit ligt namelijk op €36,00. Een opvallend resultaat, omdat dit lager ligt dan het door VNG opgestelde tarief (€38,36) waar de vergoeding van bijzondere kosten niet in is meegenomen. Het zou daarom logisch zijn als het tarief van pleegzorgorganisaties die bijzondere kosten uit het tarief vergoeden hoger zou liggen dan het tarief dat door de VNG is opgesteld.

⁶⁷ Tarief * verzorgingsdagen/totaal verzorgingsdagen.

6.3.4 *Verandering financiële afspraken*

Om een genuanceerd beeld te krijgen van de financiële afspraken is aan pleegzorgorganisaties gevraagd of de financiële afspraken met gemeenten in 2018 ten opzichte van 2016 zijn gewijzigd. Voor 11 van de 18 organisaties geldt dat in de regio waar zij de meeste plaatsingen van pleegkinderen hebben het tarief inmiddels door de gemeenten is verhoogd en/of de opbouw van het tarief is gewijzigd. Wijziging van de opbouw en de hoogte van het tarief houdt in dat gemeenten nu middelen beschikbaar stellen om bijzondere kosten te vergoeden. Voor 3 van de 18 organisaties is het tarief gelijk gebleven.

6.4 *Aandachtspunten vergoedingsstructuren en tariefstelling*

In de focusgroep is gesproken over de financiën voor pleegzorg, de kosten die pleegzorgaanbieders maken en hoe de samenwerking met gemeenten op dit vlak verloopt. Hieruit komt een aantal relevante aandachtspunten voor pleegzorgaanbieders, VNG, gemeenten en ministerie.

6.4.1 *Vergoedingsstructuren tariefstelling en buitenregionale plaatsingen*

Het moeten toepassen van verschillende soorten vergoedingsstructuren en tarieven brengt hoge administratieve lasten met zich mee voor pleegzorgorganisaties. Organisaties spreken van een verviervoudiging van hun administratieve lasten. Organisaties wensen meer uniformiteit in de tariefstelling.

Ook worden pleegzorgorganisaties graag meer betrokken bij de vaststelling van het tarief aan de voorkant. Organisaties kunnen dan meer vanuit de inhoud en uitvoeringspraktijk meedenken met de gemeente/regio en open het gesprek aangaan over de kosten van pleegzorg.

Pleegzorgorganisaties geven aan dat gemeenten steeds vaker de overstap maken naar resultaat/prestatie financiering. Organisaties vinden dit positief omdat hier vaak een lichtere verantwoordingssystematiek aan gekoppeld is.

Buitenregionale plaatsingen van pleegkinderen brengen extra administratieve lasten met zich mee. Wanneer het pleegkind van woonplaats verandert, kost het maken van afspraken over pleegzorg veel tijd indien de nieuwe gemeente een gemeente is waarmee door de pleegzorgorganisatie geen contractafspraken zijn gemaakt. Inmiddels is er een wijziging in de wet- en regelgeving plaatsgevonden die hierin moet voorzien. Vereenvoudiging in toepassing en uitvoering voor jeugdhulp zonder verblijf kan gerealiseerd worden door het adres van de jeugdige als uitgangspunt te nemen in plaats van de woonplaats van de gezagsdrager. Het voordeel van deze oplossing is dat alle gemeenten conform de wet- en regelgeving van de Basis Registratie Personen op een eenduidige wijze het adres van het kind registreren en dat niet meer hoeft te worden achterhaald waar het gezag is belegd⁶⁸.

6.4.2 *Vergoeden van bijzondere kosten*

Voor het verkrijgen van extra budget voor het vergoeden van bijzondere kosten moet vaak extra door gemeente en pleegzorgorganisatie worden onderhandeld op casusniveau wat veel tijd kost. Gemeenten gaan verschillend met de bijzondere kostenvergoeding om. Sommige gemeenten hebben de bijzondere kosten separaat van de pleegvergoeding geregeld, andere gemeenten hebben een integrale vergoeding waarin ook de bijzondere kosten zijn verwerkt. Het verschilt per

⁶⁸ Uitvoeringstoets woonplaatsbeginsel Jeugdwet (2017).

gemeente hoeveel onderhandelingsruimte er is. Het komt regelmatig voor dat organisaties bijzondere kosten niet kunnen declareren. Pleegzorgorganisaties ervaren dit als een knelpunt. Over 2016 geven 14 van de 17 en over 2017 geven 13 van de 17 organisaties aan dat zij bepaalde bijzondere kosten niet hebben kunnen declareren. Vervolgens is de vraag gesteld welke middelen deze organisaties hebben gebruikt om de kosten te vergoeden. Over 2016 geven 8 van de 14 organisaties aan hiervoor eigen middelen te hebben aangesproken. 3 van de 14 geeft aan fondsen te hebben aangesproken om deze kosten te dekken. Over 2017 is de verdeling ongeveer gelijk. 8 van de 13 organisaties geeft aan eigen middelen te hebben aangesproken. 3 van de 13 organisaties geeft opnieuw aan fondsen te hebben aangesproken om de kosten te vergoeden.

6.4.3 *Tijd voor primaire proces*

Uit de focusgroep met pleegzorgorganisaties komt duidelijk het beeld naar voren dat zij voor taken uit het primaire proces (begeleiden van pleegouders en biologische ouders, het werven en matchen, het bieden van nazorg) te weinig tijd hebben omdat de vergoeding (het budget) te laag is. Om in te kunnen schatten waar op dit moment voldoende budget voor is en voor welke taken dit niet het geval is, is gevraagd wat organisaties zouden aanpassen wanneer er meer budget tot hun beschikking is. Ook is geïnventariseerd op welke kostenposten wordt bezuinigd indien organisaties minder budget tot hun beschikking hebben. Uit de antwoorden blijkt dat alle pleegzorgorganisaties met meer budget graag investeren in:

- Intensievere begeleiding van pleegouders en biologische ouders en deskundigheidsbevordering van pleegouders;
- Meer nazorg na een breakdown (ongeplande beëindiging van pleegzorgplaatsing);
- Meer kindgericht werven en matchen (het betrekken van het directe netwerk van het kind);
- Deeltijdpleegzorg, omdat hierdoor meer kinderen langer thuis in het eigen gezin kunnen blijven wonen.

Hieronder lichten we deze aspecten toe.

Begeleiding en deskundigheidsbevordering

11 organisaties hebben in de enquête de vraag ingevuld waarin ze toelichten naar welke taken 20% meer budget toe zou gaan. 9 organisaties geven aan dat dit wordt besteed aan de pleegzorgwerker/pleegzorghulpverlener, zodat er meer tijd is om pleegkinderen, pleegouders en biologische ouders te begeleiden en er minder sprake is van voortijdige beëindiging van pleegzorgplaatsingen. Hiermee gaat ook het verlagen van de caseload van pleegzorghulpverleners gepaard zodat de hulpverleners meer tijd kunnen besteden per gezin.

Met meer budget zouden pleegzorgorganisaties ook meer willen inzetten op de deskundigheidsbevordering van pleegouders, omdat goed toegeruste pleegouders belangrijk zijn, onder andere voor de continuïteit van pleegzorg. We vroegen in de enquête aan pleegzorgorganisaties welke kosten zij maken voor het programma van deskundigheidsbevordering en het wenselijke budget. Slechts vier organisaties hebben deze vraag ingevuld. De kosten van een dergelijk programma lopen uiteen van €2.500 tot €200.000 per organisatie. Gemiddeld genomen is dit €57.500. Het wenselijke budget is gemiddeld genomen €89.300. Dit is omgerekend een toename van 36% (hoger budget).

10 organisaties hebben in de enquête aangegeven wat zij zouden doen met 20% minder budget. Hiervan geven er 5 aan dat dit niet realistisch en uitvoerbaar is. De andere 5 organisaties geven aan dat dit ten koste zou gaan van de begeleiding van de pleeggezinnen en de biologische ouders door de pleegzorghulpverlener.

Nazorg na breakdown

Tijdens de focusgroep werd ook genoemd dat het belangrijk is om begeleiding aan te bieden na breakdown. Breakdown is ongeplande beëindiging van pleegzorgplaatsing. De begeleiding van pleegkind en pleegouders na breakdown stopt nu direct, terwijl breakdown voor pleegouders en het gezin vaak een heftige gebeurtenis is. Begeleiding is dan nodig om opnieuw stabiliteit in het gezin te brengen. Organisaties wensen meer inzicht in de redenen waarom pleegouders uitvallen om hier de begeleiding op aan te passen. Organisaties ontbreekt het nu aan tijd en middelen om daar onderzoek naar te doen. Het bedrag dat er nu vanuit gemeenten gefinancierd wordt om nazorg te kunnen bieden is onvoldoende, aldus de pleegzorgorganisaties die deelnamen aan de focusgroep.

Werven en matches van pleegouders

Er is vaak niet voldoende tijd voor werven van pleegouders en het maken van de juiste match tussen pleegouder en pleegkind, zo gaven de pleegzorgorganisaties aan die deelnamen aan de focusgroep. Met meer tijd zouden pleegzorgorganisaties meer inzetten op kindgerichte werving. Dit betekent directer aansluiten bij de leefwereld van pleegkind en diens omgeving bij het vinden van de juiste pleegouder. Ook zouden pleegzorgorganisaties met meer tijd (budget) meer communicatie-inspanningen kunnen zetten op het werven van pleegouders en daarmee meer potentiële pleegouders kunnen vinden.

Deeltijdpleegzorg

Een belangrijke invulling van pleegzorg is deeltijdpleegzorg. Deeltijdpleegzorg kan ervoor zorgen dat kinderen langer thuis in het eigen gezin kunnen blijven wonen, omdat biologische ouders voor een periode ontlast worden en daardoor beter in staat zijn om voor hun kind te blijven zorgen. Daardoor kan worden voorkomen dat het kind uit huis geplaatst wordt. Het is daarmee een vorm van jeugdhulp die duurdere/specialistische jeugdhulp kan voorkomen. Deeltijdpleegzorg wordt nu bekostigd op basis van het aantal verblijfsdagen in een pleeggezin, maal het dagtarief. Dit maakt deeltijdpleegzorg verliesgevend, omdat de andere taken die de pleegzorgaanbieder moet uitvoeren hetzelfde zijn als bij een voltijdplaatsing. Zo moet de pleegzorgaanbieder ook deze pleegouder werven, begeleiden en zijn er dezelfde soort administratieve taken.

7 Informatie ten behoeve van fiscale vrijstelling pleegvergoedingen en financiële aspecten voor éénverdienersgezinnen

Per 1 januari 2013 is de fiscale vrijstelling pleegvergoedingen ingevoerd. Met de vrijstelling moet worden voorkomen dat bij het bieden van pleegzorg aan meer dan drie kinderen een onderzoek zou moeten worden ingesteld of er sprake is van een bron van inkomen doordat bij het opvangen van meer dan drie kinderen de pleegvergoeding mogelijk uitgaat boven de kosten die pleegouders voor hun pleegkinderen maken. Het betreft een tijdelijke vrijstelling die op grond van een horizonbepaling in beginsel met ingang van 1 januari 2019 vervalt. Om te bezien of de vrijstelling een structureel karakter kan krijgen, wordt deze vrijstelling geëvalueerd⁶⁹.

In het begrotingsoverleg 2017 over Jeugd is toegezegd de Tweede Kamer te informeren over de financiële aspecten van pleegzorg voor éénverdienersgezinnen⁷⁰.

In dit hoofdstuk leveren we informatie ten behoeve van de evaluatie van de fiscale vrijstelling pleegvergoedingen (paragraaf 7.1) en gaan we in op de financiële aspecten van pleegzorg voor éénverdienersgezinnen (paragraaf 7.2).

7.1 Informatie ten behoeve van fiscale vrijstelling pleegvergoedingen

Het ministerie van Financiën heeft behoefte aan informatie over de kosten die pleegouders met meer dan drie kinderen maken. Volgens een inschatting van Jeugdzorg Nederland waren er in 2016 250 pleeggezinnen met meer dan drie pleegkinderen. Aan de pleegouderenquête namen 43 pleegouders met kinderen tot 18 jaar deel met vier pleegkinderen. Wij beschouwen 43 als een voldoende aantal om waardevolle indicaties te geven van wat er binnen deze groep speelt.

Deze paragraaf bevat informatie ten behoeve van de fiscale vrijstelling pleegvergoedingen. We gaan achtereenvolgens in op:

- Ontwikkeling van het aantal pleeggezinnen met meer dan 3 kinderen in Nederland;
- De kosten die pleegouders met meer dan 3 pleegkinderen maken en de wijze waarop pleegzorgaanbieders zicht hebben op de werkelijke uitgaven door pleegouders;
- De mate waarin de pleegvergoeding voor pleegouders met meer dan drie pleegkinderen toereikend is.

7.1.1 *Ontwikkeling van het aantal pleeggezinnen met meer dan drie pleegkinderen*

Er zijn geen landelijke cijfers van het aantal pleeggezinnen met meer dan drie pleegkinderen in Nederland. Door Jeugdzorg Nederland is een schatting gemaakt van het aantal pleeggezinnen met meer dan drie pleegkinderen in 2012 en in 2016. Op basis van deze schatting kan een ontwikkeling geschetst worden. Dit aantal bedraagt circa 500 pleeggezinnen in 2012 en circa 250 in 2016⁷¹ (1,5%⁷² van alle pleeggezinnen in Nederland). De reden voor deze daling is niet bekend.

⁶⁹ Actieplan pleegzorg 2017/2018.

⁷⁰ Vaststelling van de begrotingsstaten van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport voor het jaar 2018. Verslag van een wetgevingsoverleg, vastgesteld 19 december 2017.

⁷¹ Input Jeugdzorg Nederland. Verstuurd op 6 maart 2017 aan ministerie van VWS.

⁷² In 2016 waren er 16.647 pleeggezinnen. Bron: NJI – Pleeggezinnen Achtergronden Cijfers.

7.1.2 *Kosten die pleegouders met meer dan drie pleegkinderen maken en de wijze waarop pleegzorgaanbieders zicht hebben op de werkelijke uitgaven door pleegouders*

In hoofdstuk 4⁷³ staan kosten gemaakt door pleegouders, uitgesplitst naar pleegouders met vier pleegkinderen. Hieruit ontstaat het volgende beeld: pleegouders met vier pleegkinderen hebben gemiddeld per kind hogere vaste lasten. Zij maken gemiddeld minder kosten per kind voor zorg, reis en transport en opvang onderwijs.

We hebben aan pleegzorgorganisaties gevraagd hoe zij binnen hun organisatie hebben belegd dat pleegouders de vergoedingen die zij ontvangen gebruiken voor de zorg voor hun pleegkind(eren). Een ruime meerderheid (13 van de 17) van de organisaties geeft aan dat het de taak van de pleegzorgbegeleider is om hierop toe te zien. De pleegzorgbegeleider komt regelmatig in het gezin en bepreekt dit indien nodig. Twee organisaties geven expliciet aan dit niet te doen. Twee organisaties geven aan dit niet te weten.

7.1.3 *De mate waarin de vergoedingen voor pleegouders met meer dan drie pleegkinderen toereikend zijn*

Voor de evaluatie van de fiscale vrijstelling pleegvergoedingen is informatie nodig over de mate waarin de vergoedingen voor pleegouders met meer dan drie pleegkinderen toereikend zijn. In hoofdstuk 5 (tabel 5.8, 5.9B en 5.10B) hebben we laten zien dat 74% van de pleegouders met vier pleegkinderen (32 pleegouders) minder kosten maakt dan het totaal aan ontvangen vergoedingen. 26% (11 pleegouders) van de pleegouders met vier kinderen maakt meer kosten dan het totaal aan ontvangen vergoedingen (tabel 5.7, 5.9B en 5.10B).

Pleegouders die meer kosten maken dan dat zij aan vergoedingen ontvangen geven op alle kosten gemiddeld meer uit dan de pleegouders met vier kinderen die minder kosten maken dan dat zij aan vergoedingen ontvangen. (tabel 7.1). De grootste verschillen zien we bij de overige kosten, zorgkosten en kosten voor onderwijs. Pleegouders die meer kosten maken dan dat zij aan vergoedingen ontvangen geven drie tot vijf keer zoveel uit aan deze kostenposten dan pleegouders die minder kosten maken dan zij aan vergoedingen ontvangen.

Tabel 7.1 Gemiddeld gemaakte kosten per jaar per pleeggezin met vier kinderen, uitsplitsing tussen pleegouders die meer kosten maken dan dat zij totaal aan vergoedingen ontvangen en pleegouders die minder kosten maken dan dat zij totaal aan vergoedingen ontvangen

Soort kosten	Pleegouders met vier pleegkinderen: minder kosten dan ontvangen vergoedingen	Pleegouders met vier pleegkinderen: meer kosten dan ontvangen vergoedingen
	N = 32	N = 11
Vastelasten		
gemiddelde	€18.150	€29.677
Minimum	€12.690	€22.003
Maximum	€26.465	€40.407
Standaarddeviatie	€3.200	€7.293
Zorgkosten	N = 27	N = 10
Gemiddelde	€371	€1.171
Minimum	€85	€100
Maximum	€1.000	€4.000
Standaarddeviatie	€195	€1.252

⁷³ Paragraaf 4.1; tabel 4.1 t/m 4.4, 4.6, 4.8, 4.10, 4.12.

Soort kosten	Pleegouders met vier pleegkinderen: toereikend	Pleegouders met vier pleegkinderen: niet toereikend
Transport	N = 32	N = 11
Gemiddelde	€927	€1.834
Minimum	€90	€250
Maximum	€3.800	€7.000
Onderwijs	N = 32	N = 11
Gemiddelde	€838	€2.169
Minimum	€150	€700
Maximum	€2.000	€10.000
Standaarddeviatie	€433	€2.727
Overige kosten⁷⁴	N = 32	N = 11
Gemiddelde	€1.022	€5.307
Minimum	€150	€750
Maximum	€2.500	€22.350
Standaarddeviatie	€727	€6.324

7.1.4 Mate waarin pleegouders meer kosten of minder kosten maken dan het totaal aan vergoedingen

Om meer te weten te komen of pleegouders met vier pleegkinderen de vergoedingen mogelijk als een bron van inkomen zien is gekeken naar omvang van het verschil tussen kosten en vergoedingen. Tabel 7.2 laat per gezinstype en in categorieën zien de mate waarin pleegouders per pleegkind overhouden of te kort komen. Uit de tabel blijkt dat pleegouders met vier pleegkinderen niet meer op de vergoeding⁷⁵ overhouden vergeleken met de pleegouders in de andere gezinstypen. Voor alle gezinstypen geldt dat een omvangrijke groep (tussen de 36% en 44%) tussen de 21% en 50% overhoudt op de vergoeding.

Tabel 7.2 Mate waarin pleegouders tekort komen of overhouden op de vergoedingen in categorieën. Uitgedrukt in percentages van de gemiddelde vergoeding per kind⁷⁶. Uitgerekend per kind. Pleegouders met kinderen tot 18 jaar

	Gezin 1 pleegkind (N=974)	Gezin 2 pleegkinderen (N=366)	Gezin 3 pleegkinderen (N=96)	Gezin 4 pleegkinderen (N=43)
meer dan 43% tekort	7.4%	4.6%	7.3%	9.3%
tussen 43% en 14% tekort	9.7%	11.7%	5.2%	7.0%
tussen 14% en 0% tekort	11.7%	8.5%	9.4%	9.3%
tussen 0% en 11% tekort	11.3%	11.2%	10.4%	9.3%
tussen 11% en 21% over	15.9%	16.9%	15.6%	20.9%
tussen 21% en 35% over	18.2%	22.7%	21.9%	27.9%
tussen 35% en 50% over	18.2%	17.2%	21.9%	16.3%
meer dan 50% over	7.8%	7.1%	8.3%	0.0%
Totaal	100%	100%	100%	100%

⁷⁴ Dit zijn kosten voor: muzieklés, sport, andere vrijetijdsbesteding, verbouwing en inrichting, begrafenís en crematie, paspoort, uittreksel geboorteregister, naamswijziging, rijlessen, DNA-onderzoek, anders:

⁷⁵ Het betreft hier een vergelijking van totaal aan vergoedingen (pleegvergoeding, bijzondere kosten vergoeding, extra toeslagen en kinderopvangtoeslag) per jaar met het totaal aan kosten per jaar.

⁷⁶ Gemiddelde vergoeding per kind van de ouders uit onze steekproef bedraagt €7.053 per jaar.

Bij het overhouden op de totale pleegvergoedingen dienen de bevindingen met betrekking tot het inkomensverlies door te zorgen voor (een) pleegkind(eren) zoals in paragraaf 4.1.8 bepaald, in ogenschouw te worden genomen. Volledigheidshalve herhalen we deze bevindingen. Voor 46% van de pleeggezinnen met één pleegkind geldt dat zij gemiddeld genomen per jaar bijna €9.000 minder netto inkomen krijgen door zorg voor het pleegkind. Voor 65% van de pleeggezinnen met twee pleegkinderen geldt dat zij gemiddeld genomen meer dan €11.000 minder netto inkomen hebben door zorg voor de pleegkinderen. Voor pleegouders met drie of vier kinderen is het netto inkomensverlies nog groter, namelijk gemiddeld rond €14.000 euro per jaar. Ook weten we dat dit inkomensverlies voor een grote groep van deze ouders geldt (zie tabel 4.13A; 68% van deze werkende ouders is minder gaan werken door zorg voor pleegkinderen).

7.2 Financiële aspecten voor éénverdienersgezinnen

Omdat voor gezinnen waar één ouder werkt de uitwerking van fiscale regels mogelijk anders is dan voor gezinnen waar beide ouders werken, lichten we hieronder de éénverdienersgezinnen uit. Een éénverdienersgezin bestaat uit een gezin waar één ouder inkomen heeft uit betaalde arbeid en de andere ouder geen inkomen. Een tweeverdiener gezin bestaat uit een gezin waar beide ouders inkomen hebben uit betaalde arbeid.

Aantal éénverdiener pleeggezinnen versus aantal tweeverdiener pleeggezinnen

Uit onderzoek van het CPB blijkt dat van de stellen tussen de 25 en 49 jaar met jonge kinderen er in 2015 76% tweeverdiener waren⁷⁷. Tweeverdiener betekent dat beide ouders een betaalde baan hebben. In onze steekproef ligt dit percentage nagenoeg gelijk. Van de pleegouders die meededen aan dit onderzoek zijn er 916 pleegouders met kinderen onder de 18 jaar waarvan één of beide ouders inkomen hebben uit arbeid. Daarvan zijn 707 (77% van alle pleegouders die inkomen verdienen uit arbeid) tweeverdieners (beide pleegouders hebben inkomen uit arbeid). Het aantal éénverdiener pleeggezinnen bedraagt 209. Dit is 23% van alle pleegouders met inkomen uit arbeid.

Het is niet aan te geven of het minder zijn gaan werken ertoe heeft geleid dat het gezin van tweeverdiener naar éénverdienersgezin is gegaan, omdat we uitsluitend informatie hebben over de huidige situatie (de bron van inkomen van het gezin op het moment van de enquête).

Verschillen in kosten tussen éénverdiener en tweeverdiener pleeggezinnen

De vergoedingensystematiek maakt geen verschil tussen éénverdiener gezinnen en tweeverdiener gezinnen. Eventuele verschillen kunnen voorkomen in de kostenstructuur die gezinnen hebben. Tabel 7.3 vergelijkt één- en tweeverdiener gezinnen op alle kostenposten per gezinstype. Hier zijn alleenstaanden, pleegouders met uitkering, pleegouders met AOW en ouders die niet hebben aangegeven uit welke bron zij inkomen ontvangen buiten beschouwing gelaten. De verschillen in uitgaven tussen éénverdiener en tweeverdiener gezinnen zijn niet erg groot. Wel is te zien dat de uitgaven van tweeverdiener gezin meestal iets hoger liggen. Bij uitgaven onderwijs zien we een groter verschil. Daar liggen de uitgaven door tweeverdiener pleeggezinnen hoger. Opvallend is dat zorgkosten niet oplopen bij pleegouders met meer kinderen. We zouden verwachten dat hoe meer kinderen hoe hoger de kosten zijn. Omdat het soort zorg dat een individueel kind nodig heeft kan verschillen zien we een grote spreiding in opgegeven kosten. Een mogelijke verklaring voor de lage gemiddelde kosten is dat de meerderheid van de zorgkosten voor kinderen tot 18 jaar door de zorgverzekering in de basispremie vergoed worden. Kinderen onder de 18 jaar zijn gratis meeverzekerd bij hun ouders. Dit geldt ook vaak voor de aanvullende zorgverzekering⁷⁸.

⁷⁷ CPB, Meer tweeverdieners: Belasting voor eenverdieners neemt toe. CPN Policy Brief (2018).

⁷⁸ Informatie op Zorgverzekering Informatie Centrum.

Tabel 7.3 Verschillen in kosten tussen éénverdiener en tweeverdiener gezinnen per gezinstype, pleegouders met kinderen onder 18 jaar

Soort kosten	1 kind		2 kinderen		3 kinderen		4 kinderen	
<i>Eén of Twee verdiener</i>	Eén	Twee	Eén	Twee	Eén	Twee	Eén	Twee
Vaste lasten								
N	97	478	70	166	28	42	14	21
Gemiddelde voor alle pleegkinderen	€4.034	€4.530	€8.393	€9.911	€13.841	€14.055	€19.955	€22.043
Standaarddeviatie	€1.735	€1.655	€2.529	€3.452	€5.090	€4.477	€5.376	€7.058
Zorgkosten								
N	57	275	41	121	20	32	13	18
Gemiddelde voor alle pleegkinderen	€355	€377	€353	€360	€392	€554	€330	€615
Standaarddeviatie	€371	€385	€262	€285	€447	€614	€154	€608
Transport								
N	92	455	68	160	28	40	14	21
Gemiddelde voor alle pleegkinderen	€467	€430	€527	€698	€690	€949	€1.305	€1.233
Standaarddeviatie	€412	€465	€605	€858	€1.016	€895	€1.140	€1.659
Onderwijs								
N	88	446	66	161	28	41	14	21
Gemiddelde voor alle pleegkinderen	€473	€1.064	€539	€1.673	€906	€1.108	€729	€1.191
Standaarddeviatie	€482	€1.417	€791	€2.761	€1.385	€1.159	€593	€632
Overige kosten⁷⁹								
N	86	439	69	163	26	39	14	21
Gemiddelde voor alle pleegkinderen	€964	€813	€858	€1.151	€2.782	€918	€1.068	€3.240
Standaarddeviatie	€2.729	€1.744	€1.277	€2.088	€5.290	€707	€905	€5.003

⁷⁹ Dit zijn kosten voor: muzieklés, sport, andere vrijetijdsbesteding, verbouwing en inrichting, begrafenís en crematie, paspoort, uittreksel geboorteregíster, naamswíjzígíng, rijlessen, DNA-onderzoek, anders.

8 Bijlage: Beschrijving onderzoeksplan

8.1 Leefwereld pleegouders

Om de doelstelling van dit onderzoek te bereiken zijn de volgende stappen voor *leefwereld pleegouders* ondernomen:

- Contact leggen met de kerngroep;
- Vooronderzoek;
- Construeren en programmeren enquête pleegouders;
- Pilot enquête pleegouders;
- Respons enquête monitoren & analyse resultaten.

8.1.1 Contact leggen met de kerngroep⁸⁰

Belangrijk bij dit onderzoek is het betrekken van relevante partijen. Voor het deelaspect leefwereld pleegouders is contact met de NVP (Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen) gelegd. Wij hebben hen betrokken bij het construeren van de vragenlijst en hen gevraagd contact te leggen met twee pilot pleegouders om de vragenlijst voor het onderzoek te testen. Ook hebben wij een nieuwsbericht aangeleverd bij de NVP en heeft de NVP dit in de nieuwsbrief geplaatst om de 'exposure' van het onderzoek onder pleegouders te vergroten.

Daarnaast is contact gelegd met Jeugdzorg Nederland voor het verkrijgen van de contactgegevens van alle pleegzorgorganisaties in Nederland. Wij hebben deze contactgegevens ontvangen en alle pleegzorgorganisaties gevraagd de link naar de enquête voor pleegouders te versturen naar alle aangesloten pleegouders. Wij hebben hiervoor gekozen, omdat een groot gedeelte van de pleegouders in Nederland is aangesloten bij een pleegzorgorganisatie.

8.1.2 Vooronderzoek

Voordat is begonnen met het construeren van de vragenlijst voor pleegouders is gestart met vooronderzoek naar het onderwerp. Wij hebben hiervoor onder andere gebruik gemaakt van de vragenlijst die is toegepast door dr. J. de Swart, lector sociaal werk aan de Saxion Hogeschool. Hij heeft in 2014 een grootschalige enquête uitgezet onder pleegouders over kosten⁸¹. Wij hebben bekeken hoe kosten zijn uitgevraagd in deze vragenlijst en hebben deskresearch uitgevoerd om de vragenlijst te construeren voor de huidige onderzoeksvragen.

8.1.3 Construeren, programmeren enquête pleegouders en pilot

Vervolgens hebben wij de vragenlijst voor pleegouders geconstrueerd. Deze hebben wij in samenwerking met VWS opgesteld. Ook hebben wij feedback ontvangen op de vragenlijst van Jack de Swart. Deze feedback hebben wij verwerkt. Ter controle is de enquête nogmaals aan VWS voorgelegd en vervolgens geprogrammeerd in Check Market, een programma om online-enquêtes te maken. Wij hebben de vragenlijst meerdere malen getest op fouten. Ook hebben wij contactgegevens van twee pilot pleegouders van de NVP ontvangen voor het testen van de enquête. Eén van hen heeft ook daadwerkelijk feedback gegeven op de vragenlijst. Deze feedback hebben we verwerkt waarna de enquête live is uitgezet.

⁸⁰ De kerngroep bestaat uit de volgende partijen: Jeugdzorg Nederland, Nederlands Jeugd Instituut, Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen, Vereniging Nederlandse Gemeenten, VWS, V&J.

⁸¹ J. de Swart. De hoogte zijn we onderhand zoek, in opdracht van SBPN, 2017.

8.1.4 Respons enquêtes monitoren & analyse resultaten

De enquête heeft van 12 maart t/m 15 april 2018 opengestaan. Tijdens deze periode hebben wij ons voornamelijk beziggehouden met het beantwoorden van vragen van pleegouders telefonisch en per mail. Daarnaast hebben wij opmerkingen op de vragenlijst bijgehouden in een Excel-bestand. Naar aanleiding van de opmerkingen hebben wij nog enkele aanpassingen aan de vragenlijst en aan de introductietekst gedaan⁸². Naar het einde van de periode toe, is aan alle pleegzorgorganisaties gevraagd om een herinnering te sturen naar alle pleegouders. Ook is telefonisch contact opgenomen met de organisaties om ze te vragen of de link naar de enquête voor alle pleegouders is doorgezet.

Ook hebben we, voordat de enquête sloot, een aantal beschrijvende statistieken uit het dataverwerkingsprogramma SPSS opgevraagd om de opdrachtgever alvast op de hoogte te stellen van de representativiteit en generaliseerbaarheid van de data. Ook hebben wij een analyse op antwoorden die niet zijn ingevuld (missings) uitgevoerd, zodat duidelijk wordt welke respondenten eventueel uit de data moeten worden gehaald. Ook is alvast gekeken naar mogelijke categorieën bij de open vragen, antwoorden met extreme waarden die waarschijnlijk per ongeluk zijn ingevuld (outliers) en antwoorden waar spelfouten in staan.

Nadat de enquête is gesloten, zijn we begonnen met het analyseren van de data. Voor de meerkeuzevragen is gebruik gemaakt van SPSS. Eén van de eerste taken was het opschonen van het databestand en het in categorieën verdelen van de antwoorden op de vragen. Voor het categoriseren van de open vragen is gebruik gemaakt van Excel. Tot slot, zijn de analyses voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen uitgevoerd.

8.2 Gemeentelijke tarieven

Voor het deelaspect *gemeentelijke tarieven* hebben we de volgende activiteiten ondernomen:

- Contact leggen met de kerngroep;
- Vooronderzoek;
- Construeren en programmeren enquête pleegzorgorganisaties;
- Pilot pleegzorgorganisaties;
- Respons enquête monitoren & analyse resultaten;
- Bijeenkomst met gemeenten;
- Focusgroep met pleegzorgorganisaties.

Onderstaand gaan we nader in op de verschillende stappen.

8.2.1 Contact kerngroep

Voor het deelaspect gemeentelijke tarieven is contact gelegd met Jeugdzorg Nederland, de Vereniging van Nederlandse gemeenten (VNG), het NJI. Zoals eerdergenoemd, zijn de contactgegevens van alle pleegzorgorganisaties verkregen via Jeugdzorg Nederland. Dit is tevens gedaan om direct contact te kunnen leggen met de pleegzorgorganisaties over het invullen van de enquête voor pleegzorgorganisaties en de focusgroep met pleegzorgorganisaties. Met het Nederlands Jeugdinstituut is contact gelegd om ook gemeenten en de VNG te betrekken bij het onderzoek. Onder 'bijeenkomst met gemeenten' wordt hier verder op doorgedaan.

⁸² Voorbeeld van een aanpassing: toevoegen van open opmerkingen veld en een stuk tekst in introductie over deeltijdpleegzorg.

8.2.2 Vooronderzoek

Voor het construeren van de vragenlijst is onderzoek verricht naar het juiste format, zodat de enquête geschikt is om in te vullen door alle pleegzorgorganisaties. Pleegzorgorganisaties hanteren allemaal een andere manier van cijfers bijhouden, waardoor grondig onderzoek nodig was voor het construeren van een passend format voor alle organisaties. Hiervoor is contact opgenomen met Jeugdzorg Nederland en twee pilot pleegzorgorganisaties.

8.2.3 Construeren, pilot en programmeren enquête pleegzorgorganisaties

Via Jeugdzorg Nederland is contact opgenomen met twee pilot pleegzorgorganisaties om mee te denken bij het construeren van de vragenlijst. Ook Jeugdzorg Nederland, VWS en ministerie van Financiën hebben feedback op de enquête geuit. Na de verwerking van deze feedback, is de enquête in Check Market geprogrammeerd. Hierna hebben wij één van de twee pilot pleegzorgorganisaties en Jeugdzorg Nederland nogmaals gevraagd om de enquête te testen. Vervolgens hebben wij opnieuw de feedback verwerkt waarna de enquête live is uitgezet. Tot slot is de link naar de enquête voor pleegzorgorganisaties naar alle pleegzorgorganisaties verstuurd.

8.2.4 Respons enquêtes monitoren & analyse resultaten

De enquête heeft opengestaan van 12 maart tot en met 13 april 2018. Tijdens deze periode hebben wij ons voornamelijk beziggehouden met het beantwoorden van vragen van pleegzorgorganisaties telefonisch en per mail. Daarnaast hebben wij opmerkingen op de vragenlijst bijgehouden in een Excel-bestand. Wij hebben twee keer besloten om de vragenlijst een week langer open te laten staan, omdat hier behoefte aan was onder pleegzorgorganisaties. Het beantwoorden van de vragen bleek langer te duren dan verwacht mede doordat de dataverzamelingsperiode samenliep met de periode waarin de jaarrekening moest worden opgemaakt. Organisaties moesten de informatie bij elkaar verzamelen voor het beantwoorden van de vragen. Hierdoor bleek het beantwoorden van de vragen langer te duren dan verwacht. We hebben tijdens deze periode drie keer contact opgenomen met de pleegzorgorganisaties om te melden dat de vragenlijst langer open bleef staan en ze eraan te herinneren om de vragenlijst in te vullen. Ook is telefonisch contact opgenomen met de pleegzorgorganisaties om ze aan het invullen van de vragenlijst te herinneren.

8.2.5 Bijeenkomst met gemeenten

Zoals eerdergenoemd, hebben we ook een bijeenkomst met gemeenten georganiseerd bij het NJI om feedback op te halen bij gemeenten over de financiële aspecten van pleegzorg. Hiervoor is contact gelegd met het NJI en is aangesloten bij een werkgroep die periodiek wordt georganiseerd onder gemeenten en de VNG. Aan deze bijeenkomst namen zeven gemeenten van verschillende omvang deel. Daarnaast is ook een focusgroep met pleegzorgorganisaties georganiseerd bij één van de pleegzorgorganisaties op locatie.

8.2.6 Focusgroep met pleegzorgorganisaties

Daarnaast is ook een focusgroep met pleegzorgorganisaties georganiseerd bij één van de pleegzorgorganisaties op locatie. Hiervoor is per mail een uitnodiging verstuurd naar alle contactpersonen van de pleegzorgorganisaties met de vraag het naar de persoon door te zetten die het meest geschikt is om aanwezig te zijn op de focusgroep. Vervolgens is telefonisch contact opgenomen om te vragen of ze aanwezigheid op de focusgroep willen bevestigen. Aan de focusgroep namen medewerkers van 17 van de in totaal 28-pleegzorgorganisaties deel.

8.3 Informatie ten behoeve van evaluatie fiscale vrijstelling pleegvergoedingen

Het ministerie van Financiën heeft gevraagd om met dit onderzoek informatie op te halen voor de evaluatie van de fiscale vrijstelling voor pleegvergoedingen. Als eerste stap in het onderzoek is daarom contact gezocht met medewerkers van het ministerie van Financiën. Met deze medewerkers is gesproken over de inhoud van de fiscale vrijstelling pleegvergoedingen en is besproken welke informatie benodigd is voor de evaluatie. Om ervoor te zorgen dat een voldoende aantal ouders met meer dan drie pleegkinderen aanwezig is in onze steekproef, is in de uitnodigingsbrief voor ouders extra aandacht besteed aan deze groep. In de enquête onder pleegzorgorganisaties is een extra vraag toegevoegd over hoe organisaties zicht houden op de werkelijke uitgaven door pleegouders. Ook is hierover in de focusgroep met pleegzorgorganisaties gesproken.

Postbus 4175
3006 AD Rotterdam
Nederland

Watermanweg 44
3067 GG Rotterdam
Nederland

T 010 453 88 00
F 010 453 07 68
E netherlands@ecorys.com
K.v.K. nr. 24316726

W www.ecorys.nl

Sound analysis, inspiring ideas